Дім сад город

5

2003

Овочі без поливу

Підщепи для груші

Розсада з пасинків

Щороку з помідорами

Відгодовуємо гусей

Банани на Житомирщині



У 2001 році мені запропонували саджанці банана. В горщику він ріс дуже повільно, нерозвивався, я вирішив пересадити його в грунт теплиці. Рослина одразу змінилася, почала швидко рости.

Навесні 2002 року, в квітні, з'явилося суцвіття (якщо його можна так назвати) і до вересня достигли банани. Розмір одного плода був 10—15 см, їх кількість — до 70 шт., а маса всього грона до 15 кг. За смаком не відрізнялися від привізних, навіть смачніші.

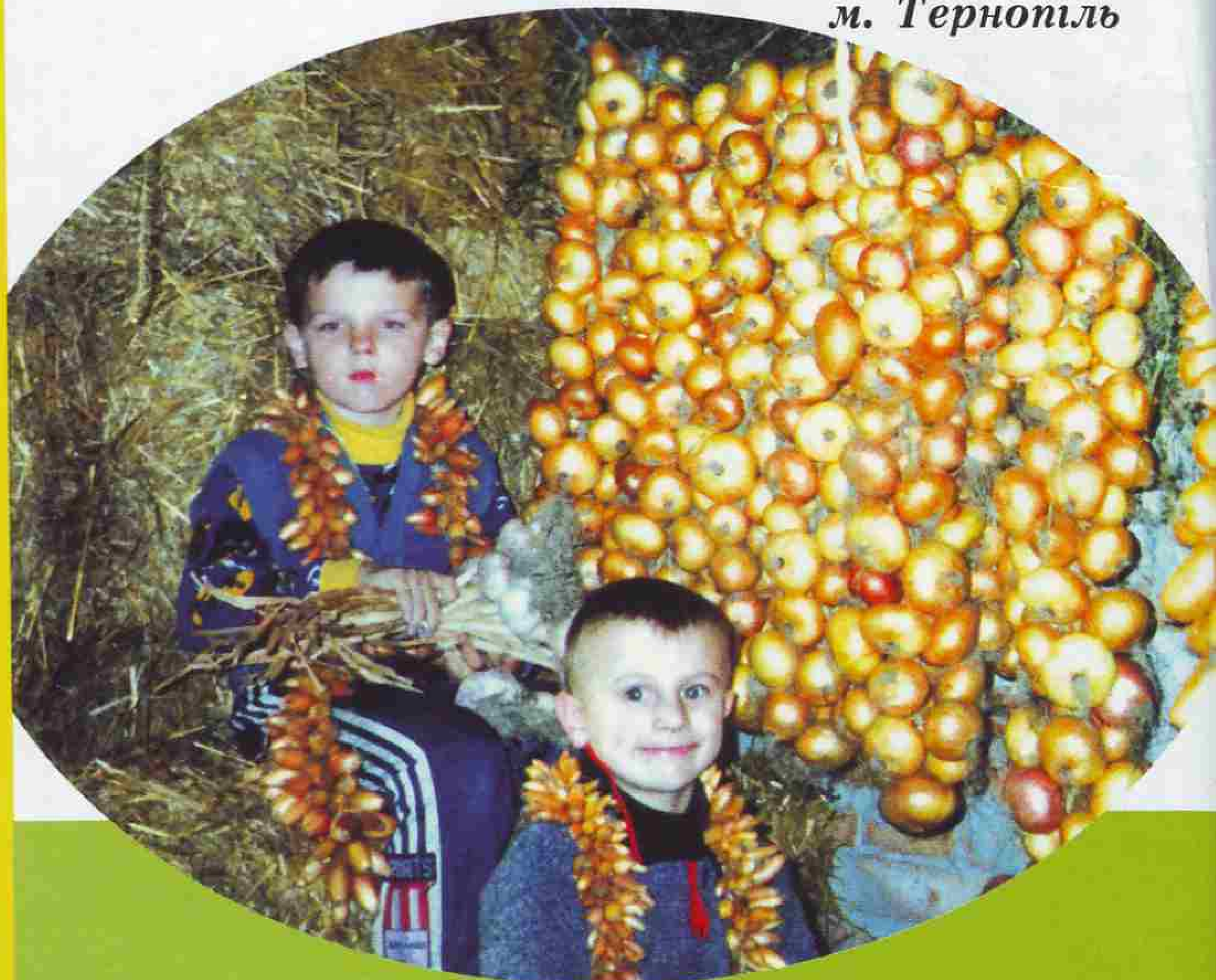
Пригостив знайомих, близьких. Як бачите з фото, і в теплиці Малинського лісотехнікуму можуть рости "чужоземці ".

Андрій Матющенко.

Щедрий врожай

Наша бабуся Надія Дем'янівна Сапоцька — шанувальниця і постійна читачка вашого журналу "Дім, сад, город". Ось яку цибулю виростила вона завдяки вашим порадам для городників! А ми — Мишко та Володя — допомогаємо бабусі на городі.

Фото Л.П.Піріг, м. Тернопіль





Київські персики.

На фото: Іванко та бабуся Галина Олександрівна Полле.
м.Київ, Новосілки.



Красені гіпеаструми.

На фото: онук Кирило серед красенів гіпеаструмів.
Фото В.Лозового, смт Кутейникове Донецької обл.

Фотоконкурс

Світ рослин прекрасний

На нашій садовій ділянці росте більше 60 плодових дерев сучасних сортів, і майже в крону кожного дерева прищеплено по 3–5 інших сортів. Росте 12 кущів винограду 6 сортів і безліч кущів ягідних культур. А квіти – від прolісків і нарцисів до пізньої покровки. Останніми потрапляють під мороз троянди.

На фото: ветерани праці, подружжя Таміла Сергіївна та Борис Олексійович Сеник. Смт Муровані Курилівці, Вінницька обл.





Шановна редакціє! У 2002 році наші внуки взяли шефство над частиною городу, де росли огірки, помідори і гарбузи. Вони гарно справились із своїм завданням.

На фото Стасик, Юля і Альоша Попирко з гарбузами сорту "Біг-Юун", масою 40, 37 і 35 кг.

Фото Л.Попирко, м.Родинське Донецької обл.

Дім • сад • город • 5

Щомісячний виробничо-практичний журнал
Засновник і видавець –
КП "Редакція журналу "Дім, сад, город"
Зареєстрований Міністерством інформації України,
серія КВ, №3536 від 23.10.98 р.
Видається з січня 1989 р.



Овочі без поливу на Херсонщині

Кілька років тому наша родина вирішила зайнятися бізнесом — вирощуванням овочів і реалізацією їх на ринку. Проте попитом користуються недорогі, гарні на вигляд овочі. Отож, щоб дешево продавати їх, треба одержувати високі врожаї.

Але ми зіткнулися з серйозною проблемою. У нашій місцевості дуже родючі грунти, а от вода надто мінералізована, солона, після поливання нею земля засолюється й знижуються врожаї. Ми внесли гіпс, перегній і продовжували поливати, сподіваючись, що гіпс свою справу зробить. Та виявилося, що все марно: внесення гіпсу дало короткочасний ефект. Дивлячись на побілілий від поливу город, зрозуміли: так далі не можна. Поливати такою водою не слід, але й бізнес залишати не варто, це доволі відчутний заробіток. Дощової води у нашому басейні не вистачає, а без поливу товарний врожай овочів не виростити.

І тоді ми замислилися: а як же вирощують овочі в інших регіонах, де літо ще спекотніше, а поливної води зовсім немає?

І почали з різних джерел збирати інформацію. Виявилося, що це — не така вже безнадійна справа. Існують науково розроблені методики, агротехнічні заходи, які допомагають отримувати урожай у дуже посушливих умовах. Наприклад, у країнах Середньої Азії без поливу вирощували капусту й помідори.

Ми вирішили зробити експеримент і виростити овочі без поливу. Чітко виконували всі рекомендації авторів методик і заклали з осені експериментальні грядки. Гарний урожай без поливу можливо отримати тільки тоді, коли з осені, в крайньому разі — напровесні обробити землю і зробити грядки згідно з порадами вчених. На городі у нас було декілька грядок для порівняння. Одні з них не поливали зовсім, другі регулярно поливали, а треті були експериментальними. Всіх їх однаково доглядали, підживлювали, обробляли проти хвороб, одночасно засіяли одними й тими ж культурами. Коли зібрали урожай і порівняли, то були приємно вражені. Технологія "Овочі без поливу" спрацювала в наших умовах. Врожайність (кг/м^2) наведена в таблиці.

Культура	Зовсім без поливу	Регулярний полив	Нова методика "Овочі без поливу"
Помідори	3—4	9—10	6—8
Капуста пізня	3	8	5
Морква	6	9	7
Цибуля	1,5	6	4

Під час сівби та висаджування розсади користувалися стимуляторами росту. З їхньою допомогою у рослин збільшується коренева система, і вони краще добувають воду з нижніх шарів грунту. Вибираючи сорти, прислухалися до порад і вирощували тільки посухостійкі сорти овочів. Не всі знають, що різні сорти навіть однієї культури мають неоднакову стійкість до посухи. В однакових умовах посухостійкі сорти дадуть врожаї на 10—30% більші. Ось перелік посухостійких сортів основних овочевих культур.

Морква — Нантська харківська, Шантене сквирська.

Капуста — Можарська, Южанка-31, Брауншвейзька, СБ-3F$_1$, Амтрак F$_1$, Бронко F$_1$.

Помідори — Новинка Придністров'я, Мар'юшка.

Цибуля — Молдавська, Дайтона F$_1$, Копра F$_1$.

Редиска — Червона з білим кінчиком (стійка до повітряної посухи).

Огірки — Ніжинські, Гладковські.

Картопля — Невська, Дезіре.

Квасоля, буряки, кавуни, дині — більшість сортів цих рослин посухостійкі.

Найбільше нам сподобалися новинки селекції: посухостійкі сорти з гарним товарним виглядом продукції, високою врожайністю та стійкістю до хвороб. Мар'юшка — надзвичайно посухостійкий сорт помідорів, витримує повітряну й грунтову посуху. Стійкий до засолювання грунту і хвороб, фітофторою майже не уражується. Красиві, однакового розміру сливки масою 80—90 г ідеальні для заготовок на зиму, маринадів і салатів. Ми порівняли його врожайність з широко відомим голландським сортом Червоний Мисливець. Зовні плоди у них майже однакові, проте врожайність Мар'юшки у 1,5—2 рази вища. Строк достигання — 105—110 днів. Звичайно, є сорти більш скоростиглі: Ляна, Ефемер (90 днів). Та врожайність у них набагато менша і посуху вони не витримують.

Подібний до Мар'юшки і сорт **Балада**, він також здатний зав'язувати плоди в екстремальних умовах, стійкий до хвороб. Плоди важать 120—160 г, круглі, гарні. На кущі їх по 30—40 шт. Ці сорти дають до 700 кг плодів з сотки без поливу і 1500 кг — при зрошенні.

Южанка, Брауншвейзька, Можарська — пізні сорти капусти, придатні для переробки та зимового зберігання. Головки у них плескаті, зручні для приготування голубців, важать 2—4 кг. Мають генетичну особливість формувати врожай навіть за нестачі вологи в грунті.

Дуже добре себе показала цибуля **Дайтона F$_1$**. Це однорічний гібрид, за 4 місяці з чорнушки виростають цибулини масою 100—300 г, вони лежкі. Врожай — 4—5 кг/м^2 без поливу, а якщо регулярно поливати, то вдвічі більший.

З-поміж сортів моркви стійкі до посухи вітчизняні — **Нантська** і **Шантене**, але товарний вигляд залишає бажати кращого. Голландська **Віта Лонга** дає дуже гарні лежкі й смачні коренеплоди завдовжки 25—30 см, масою 300 г. Якщо рано посіяти її, навіть без поливу можна отримати до тонни коренеплодів з сотки.

Майже всі сорти столових буряків мають достатню посухостійкість. Але нам сподобався новий сорт **Двонасінна**. Коренеплоди у нього темно-червоні, вирівняні за розміром, масою 200—250 г. У них тоненький корінець і невелике бадилля. Врожайність — до 10 кг з квадратного метра площі. Майже такі самі характеристики має сорт **Червона Куля**.

Вирощуючи ці сорти овочів, ви не залишитеся без улюбленої страви — українського борщу, навіть якщо поливати город нічим.

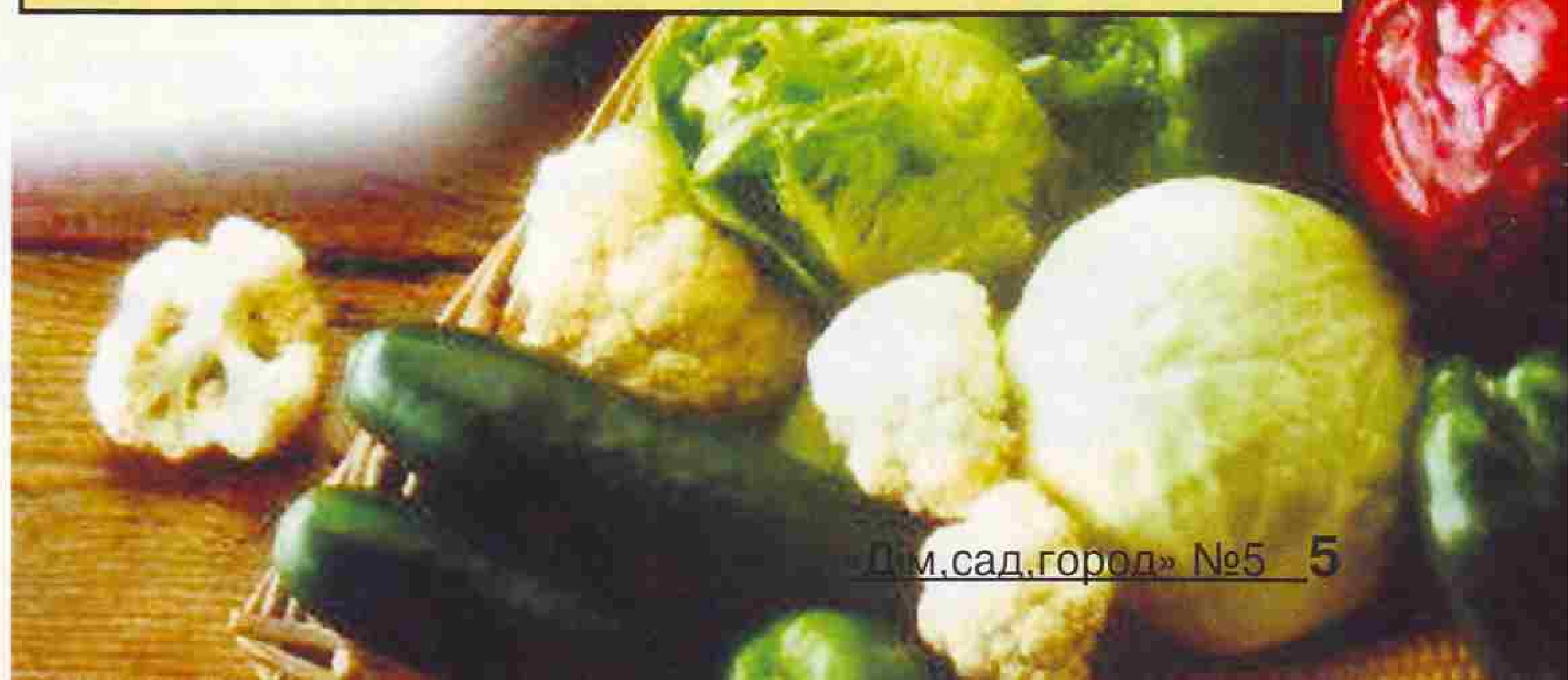
Кому потрібне насіння цих та інших посухостійких рослин, можемо поділитися невеличкою кількістю для розмноження.

До речі, на початку літа з однієї грядки розміром 50 м^2 ми зібрали врожай і реалізували на базарі. З половини сотки заробили близько 500 грн. Це дало змогу придбати плівку і паливо для теплиці, обприскувач, засоби захисту рослин.

Шановні городники, якщо у вас виникли якісь проблеми, запитання, то дамо вам пораду. Не сидіть, склавши руки, не ждіть допомоги, а намагайтеся самі вирішити свої проблеми. Ходіть до бібліотеки, консультуйтеся із спеціалістами, читайте періодичні видання з городництва та садівництва. Якщо захочете, знайдете там відповіді на всі запитання. Ми спробували, і це нам допомогло. Надалі плануємо розширити площу городу для вирощування овочів без поливу. Деякі з цих методик можна використати і для вирощування зернових культур, пшениці, соняшника, що забезпечить відчутний приріст урожаю.

Якщо виникнуть якісь запитання, можна написати нам. Спробуємо дати відповідь. Тільки вкладіть підписаний згідно з новими правилами конверт з вашою адресою.

М.П.Курінний,
вул. Суворова, 49, смт Високопілля,
Високопільський р-н, Херсонська обл., 74000





Розсада з пасинків

Якось сусід по дачній ділянці спасинкував свої помідори і ніс до компостної ями добрий оберемок пасинків. Перепинив його, попросив віддати мені зелень. Сусід погодився. Отож, посортував ті пасинки (серед них були й такі, що вже мали корінці). Потім підібрав посуд і залив стебла прогрітою на сонці водою. Поставив пасинки у затінок.

Через тиждень майже на кожному пасинку з'явилися корінці, а ті, що були раніше, помітно підросли. Підготував грядку і висадив пасинки у борозенки, пригорнув землею, полив. Через день полив ще раз. А потім задощило і всі пасинки, як один, прижилися й почали рости. А ще через кілька днів на окремих рослинах з'явився цвіт.

Мушу зізнатися, що поспішаючи, не все передбачив. Рядки помідорів виявилися дещо загущеними. Але якраз так, що, коли одну рослину видалити, відстань між двома сусідніми в рядку становитиме 45—60 см. А з викопаних з грудкою землі і перенесених пасинків вийшло додатково ще два рядки помідорів. Ямки ж на місці рослин використав для поливу. За такого способу не утворюється кірка й не спікається грудка землі навколо рослини.

Проминуло ще кілька днів, і нова плантація зажевріла цвітом. Рослини помітно підросли, розгалузилися і мало чим відрізнялися від висаджених навесні. А рівно через місяць після садіння пасинків на кущах з'явилися перші плоди. Додатковий урожай був непоганим: по 3—4 плоди на кожній плодоніжці.

Примітив таке. Якщо пасинок заплодоносить на кущі, на ньому виростають один—два плоди. А коли його зрізати, вкоренити й відсадити, сформувати в окрему рослину, на ній виростає 3—4 плодоніжки. На кожній з них зав'язується по 4—5 плодів. От і рахуйте, яким буде додатковий урожай, якщо пасинки раціонально використати.

Свого врожаю не обліковував. Але переконаний, що він був не набагато менший від одержаного з весняних насаджень. А що змістився час достигання і збирання плодів, то це якраз доречно: коли закінчується період збирання основного врожаю, настає строк збирання додаткового.

Наступного року таким способом укорінив і використав пасинки на розсаду з власних помідорів. Вийшло непогано: площа під культурою збільшилася удвічі, урожай — теж. А середньостиглі сорти плодоносили аж до приморозків.

Відтоді пасинки використовую щороку. Жодної рослини не викидаю. Відбираю міцніші, добре розвинуті пасинки завдовжки 20 см і більше, обриваю на них листя, вкорінюю, а потім висаджую, переважно з нахилом уздовж рядка.

Виходить добре й ефективно. Бо, коли порівняти затрати праці на вирощування розсади з насіння і розсади з пасинків, то останні втричі менші.

Інші сорти і культури

Крім помідорів, в такий спосіб вирощував розсаду баклажанів, солодкого перцю, а оскільки ці культури рідко утворюють пасинки, то брав окремі бокові гілки, на яких здебільшого буває один—два плоди, як правило, невеликі. А коли таку гілку вкоренити й відсадити, то плодів вона дає значно більше і набагато кращих. У цьому переконався на власному досвіді.

Трапилося так, що на досить гарному кущі солодкого перцю сорту Отахава японської селекції хтось відчахнув дві бокові гілки з квітками і зав'яззю. Вкоренив ті гілки і висадив на грядку. Днів через десять рослини активно пішли в ріст, зацвіли і дали досить непогані плоди.

Особливої уваги заслуговує сорт помідорів Ефемер. Це — партенокарпічний ранній сорт, з коротким вегетаційним періодом: від сівби насіння і до появи плодів минає лише три місяці. Це дає змогу вирощувати два врожаї Ефемера за сезон, якщо в червні вдруге висіяти насіння на розсаду.

Безперервним буде плодоношення цього сорту, коли, крім основних рослин, використати пасинки чи вкорінити гілки Ефемера. Через місяць вони дадуть урожай. Таким чином протягом сезону сорт може дати чотири врожаї: навесні та влітку, влітку й восени, якщо рослини добре і вчасно доглянути.

Саме такий урожай цього сорту помідорів я одержав на балконі п'ятого поверху. Перші плоди Ефемера достигли наприкінці травня, з гілок і пасинків — у липні, третій з насіння — наприкінці серпня — у вересні. Четвертий урожай пасинки дали в середині жовтня і плодоносили, поки не почорніло листя.

На мою думку, досвід використання пасинків на розсаду заслуговує на увагу. Він цінний тим, що, по-перше, збільшується загальна кількість плодоносних рослин, а відтак і врожай. По-друге, скорочується час і затрати праці на вирощування розсади (з пасинків). По-третє, раціонально використовується земельна площа, якої здебільшого обмаль на дачних наділах. Укорінені пасинки можна висаджувати не тільки на окремій грядці, а й на вільних місцях між іншими культурами.

Нарешті, відібрані здорові, не уражені фітофторою пасинки ростуть і плодоносять до пізньої осені. А щодо сортів помідорів, то для пасинкування найкращі: ранні — Ізгой, Кірша, Золота королева, Тигрела та інші; середньостиглі — Огородник, Рожевий штамбовий, Яблунька Росії, а також районовані місцеві сорти.

Та чи не найкраще все ж вдається Ефемер. Для розсади (з гілок та пасинків) цей сорт, мабуть, неперевершений. Та й плоди дає досить гарні.

Г.А.Скоряк,
м. Вінниця

Адретта: смачна і навариста

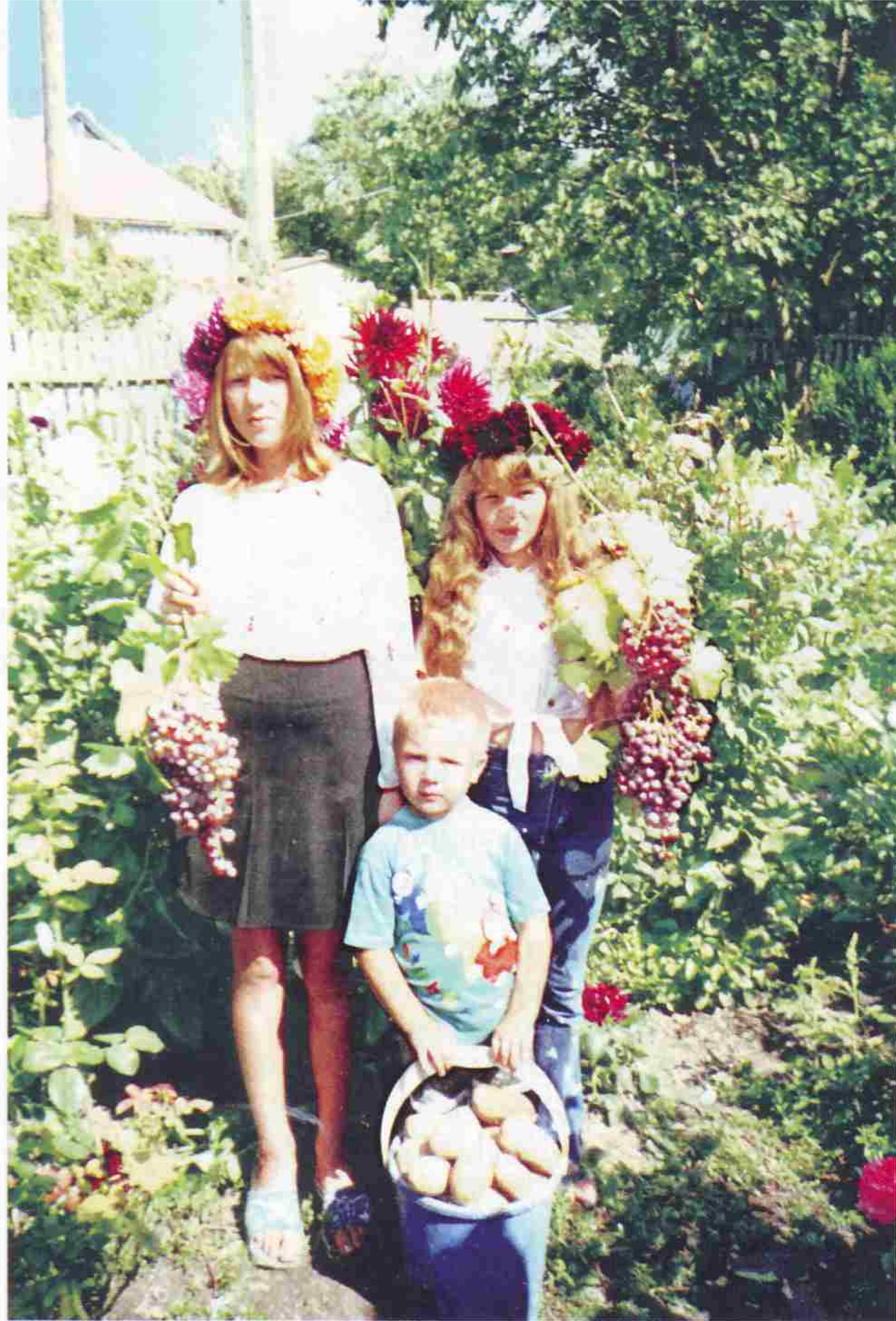
Про картоплю написано дуже багато: як виростити, обробити, зберегти, про різноманітні сорти. А я хочу написати про один сорт — Адретту. Він не дуже новий, але ще мало поширений у нашому регіоні. І моя родина, й сусіди, й знайомі віддають перевагу саме цьому сорту завдяки напрочуд високим смаковим якостям. Картопля навариста і дуже смачна у будь-якому вигляді.

У наш нелегкий час, коли м'ясні та рибні страви доступні далеко не кожній родині, Адретта виручить, і ви приготуєте з неї добрі, наваристі перші страви — борщі, супи; смачне, пухке, жовте пюре, а про печені в шкірці бульби годі й говорити... Щоправда, для смаження треба більше жиру, сала чи олії, бо вона дещо сухувата.

Перевага цього сорту перед іншими, зокрема перед "синьовічкою", ще й у тому, що рослини у нього високорослі, дають велику , грубу зелену масу, що є перешкодою як для бур'янів, так і для колорадського жука ("синьовічку" з'їдають першою). Адретта середньорання, молоді бульби можна споживати в кінці червня, а товарні на реалізацію та зберігання готові до середини серпня. Торік ми викопали їх до 14 серпня. Ми переконалися: чим швидше, раніше їх вибрати, тим вони краще зберігаються. Бульби видовжені, жовті, з маленькими вічками, м'якуш всередині жовтий, щільний, крохмалистий. Бульби під час варіння розварюються, розсипчасті, смачні.

Найкраще розмножувати Адретту верхівковими вічками з паростками. Їх ми починаємо зрізувати з бульб для споживання у січні. Пересипаємо попелом, виносимо в підвал, а навесні пророщуємо й висаджуємо в грунт, як тільки дозволяє погода (чим раніше, тим краще). За таких умов сорт оновлюється, не вироджується, не хворіє і дає великі товарні бульби, дрібних майже немає.

У цього сорту є одна вада: якщо в період достигання бульб підуть затяжні дощі, вони можуть уражуватися фітофторою. Отож у дощове літо одночасно з обробкою проти колорадського жука треба обробити й фунгіцидом. За 15 років культивування цього сорту у нас таке траплялося двічі. Коли б ми знали про це заздалегідь, викопали б раніше і зберегли б бульби. Посадіть Адретту — і на власному досвіді переконаєтеся, яка вона смачна і навариста.



Мої найперші помічники в роботі — онуки Юля, Вікторія та Юрій. Отака картопля, та ще й виноград вродили торік на нашому городі.

Придбати садивний матеріал можна у городників-аматорів та в насінницьких елітних господарствах.

Ю.Ф.Коваленко,
Кіровоградська обл.

Огірки у траншеї

У журналі "Дім, сад, город" № 4 за 1996 р. П.М.Філіпчук розповідав про вирощування огірків на шпалері. Так, це дуже раціональний спосіб вирощування, особливо на малих ділянках городу, де хочеться посадити якнайбільше, а землі замало. Ми теж вирощуємо огірки на шпалері вже більше 10 років. А я хочу розповісти, як ми з чоловіком готуємо грунт під огірки.

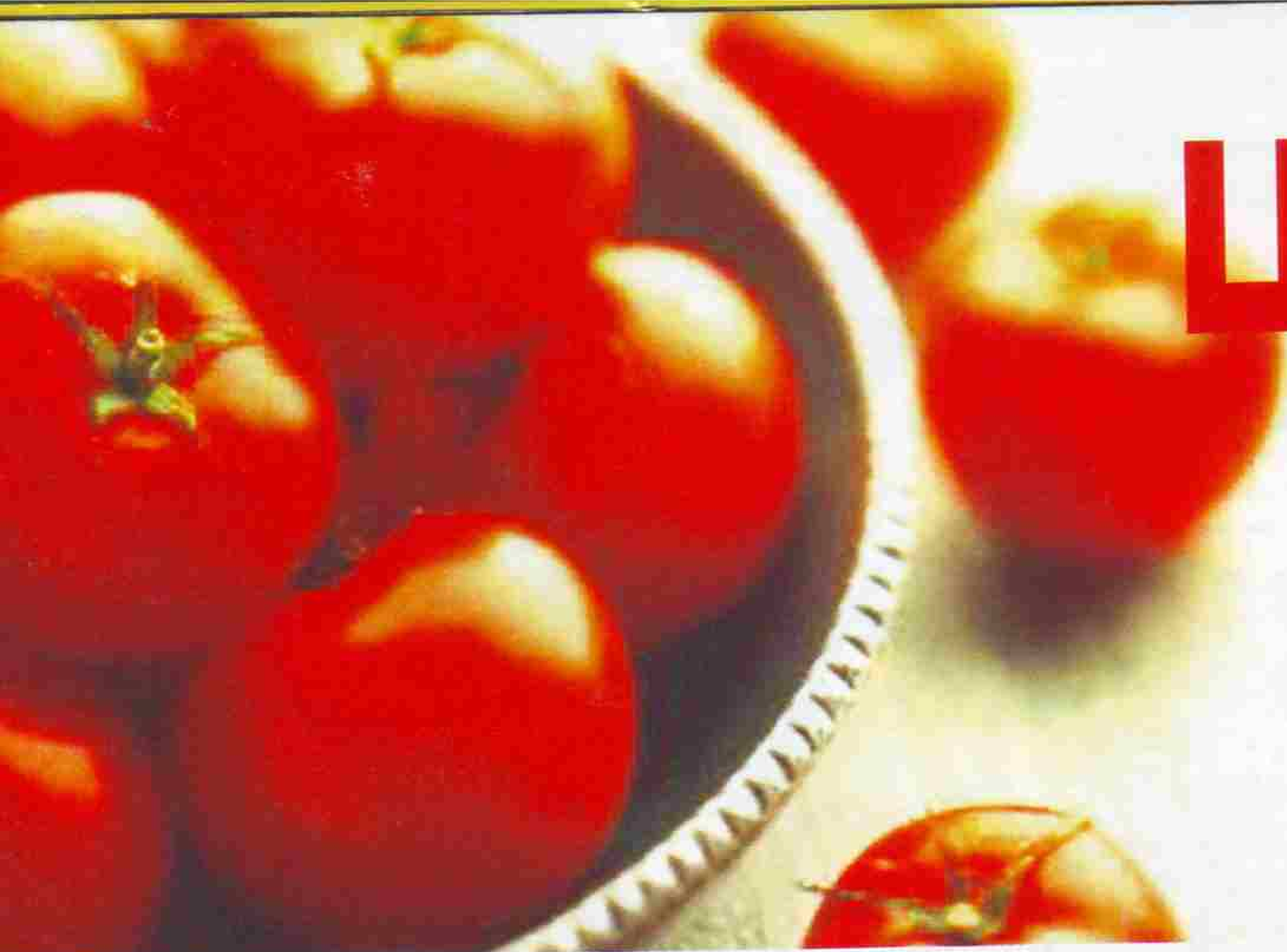
З осені в тому місці, де будемо наступного року висівати огірки, копаємо траншею глибиною на три штики лопати, а шириною — на 2—3 лопати. У цю траншею скидаємо всі залишки з городу, навіть обрізані гілки з дерев, добре утрамбовуємо й присипаємо землею, зверху кладемо все, що вичистимо з курника, і знову присипаємо землею аж до верху траншеї.

Рано навесні (наприкінці березня, якщо весна рання) землю в траншеї поливаємо гарячою водою, ставимо дуги з дроту і вкриваємо плівкою. Під впливом теплої води і весняного сонця земля під плівкою добре прогрівається, і вже в перших числах квітня перекопуємо, вносимо мінеральні добрива і висіваємо насіння огірків (якщо весна рання, можна й пророщеним). Під плівкою рослини перебувають, доки не мине загроза заморозків (до середини травня). Потім підв'язуємо їх до шпалери.

На початку червня вже знімаємо перший огірочок. Таким чином, город у нас чистий від рослинних решток, не треба робити компостної купи. Перепріваючи у грунті, рослинні рештки створюють сприятливі умови для росту і розвитку рослин. Ми висіваємо огірки сорту Конкурент, вони ранні і врожайні.

В.В.Олар,
м. Артемівськ, Донецька обл.





Щороку з

Коли видається мокре й прохолодне літо, багатьом городникам не вдається поласувати власними помідорами, бо всю їхню працю знищує безжальне грибне захворювання — фітофтороз.

Внаслідок різкого коливання температур, великої вологості грунту і повітря фітофтороз за лічені дні здатний знищити плоди нелегкої праці, незважаючи на вжиті заходи (вирощування так званих хворобостійких сортів, обробка рослин різними отрутохімікатами). Багато городників, а особливо ті, хто не вперше залишився без урожаю, зневірились у можливості отримати його. Інші перебувають у стані розгубленості, не знаючи, як у майбутньому протистояти цій напасті. Саме цим городникам я й адресую свій матеріал, бо впродовж багатьох "непомідорних" років збираю повноцінний урожай.

Для себе я зробив висновок, що не існує абсолютно стійких до фітофторозу сортів (це тільки реклама!), а відносна стійкість спрацьовує лише за умови незначного грибного ураження рослин та вмілого догляду за ними, прискорення плодоношення й скорочення періоду достигання. Тільки ті з городників мали сталі врожаї помідорів, хто зумів зібрати їх до спалаху захворювання (початок серпня). Основний урожай помідорів у відкритому грунті — це той, що збереш у червні—липні, а решта — то вже "сльози". Отож, якщо хочете отримати урожай помідорів, то вирощуйте ранньостиглі (так звані ультраскоростиглі або суперранні) сорти та гібриди, які мають дуже короткий вегетаційний період і дають перші плоди у відкритому грунті у червні (в теплицях — набагато раніше) і до кінця липня встигають відплодоносити. Саме такі сорти я вирощую в останні роки, їхнім насінням поділився з багатьма городниками з різних областей України.

Із власного досвіду та з відгуків моїх друзів-городників можу стверджувати, що гарантія повноцінного урожаю помідорів — вирощування таких сортів. Що ж це за сорти і яка агротехніка їх вирощування?

За останні роки я перепробував багато ранніх сортів та гібридів помідорів, але зупинив свій вибір на тих, які відселекціоновані у Придністровському НДІ сільського господарства (Молдова). У них дуже короткий вегетаційний період і, на відміну від голландських сортів та гібридів, що в останні роки заполонили ринки України, вони краще пристосовані до наших кліматичних умов, менш вибагливі до агрофону, нормально ростуть і дають гарний урожай у будь-яких регіонах України (про це свідчать численні листи, які я одержую).

Це *ранньостиглі* сорти *Чародій* (вегетаційний період від появи сходів до перших плодів 83—92 дні, маса плодів 80—90 г); *Ляна* (відповідно 87—93 дні, 70—80 г); *Ранній 83* (96—112 днів, 90—100 г); *Лікурич* (103—109 днів, 65—75 г); *Юліана* (102—104 дні, 70—90 г); *Нота* (103—106 днів, 95—110 г); *середньоранні* сорти *Призер* (112—114 днів, 45—65 г); *Слава Молдавії* (109—120 днів, 75—80 г); *Надєжда* (100—105 днів, 70—80 г), *Вінець* (105—115 днів, 120—130 г); *Персей* (108—115 днів, 130—180 г); *Балада* (114—116 днів, 130—180 г) та гібриди *Марс* (95—98 днів, 70—80 г); *Жайворонок* (95—100 днів, 100—110 г); *Меркурій* (97—100 днів, 120—140 г); *Нептун* (98—102 дні, 130—150 г); *Союз-8* (104—107 днів, 110—130 г); *Крона* (106—108 днів, 120—150 г).

Якщо ви хочете бути з урожаєм ранніх помідорів, намагайтеся виростити власну добре розвинуту розсаду. Я висіваю на розсаду повноваговe насіння, відсортувавши його протягом 5 хв. у 5%-ному розчині кухонної солі. Відсортоване насіння промиваю у чистій воді й підсушую. Перед висіванням дезінфікую його протягом 25—30 хв. в 1%-ному розчині марганцевокислого калію (марганцівки), загартовую, почергово витримуючи у вологій тканині одну добу при температурі 0—3°С (у холодильнику), наступну добу — при кімнатній температурі. Це роблю протягом 5—6 днів.

Щодо строків сівби зазначу: той, хто висіває насіння помідорів дуже рано, припускається помилки, бо не враховує біологічних особливостей цієї культури. Утворення першого суцвіття над 5—7 листком відбувається (залежно від умов) через 80 днів. Чим пізніше ви посієте насіння, тим раніше з'явиться суцвіття. Наприклад, висіяні в кінці січня помідори утворюють суцвіття на 80-й день, а ті, що були висіяні на початку квітня, — на 40-й день. Тому не варто поспішати. Насіння ранньостиглих сортів та гібридів я висіваю з 1 по 10 березня (глибина висіву — 0,5—1 см). Розсаду вирощую в парнику або в кімнатних умовах (у ящиках чи в горщечках).

Розсаду я здебільшого не пікірую. Висіваючи в ящики, залишаю відстань між насінинами не менше 7 см. Пізніше, коли висаджую розсаду на постійне місце, вирізую кубики грунту з розсадою (ребро кубика — 5 см). Якщо насіння висівати ще рідше, то розсаду можна буде висаджувати з великою грудкою землі, а, отже, менше постраждає коренева система.

Перевага пікірування в тому, що воно сприяє утворенню у розсади міцної кореневої системи. Але тут є і негативний момент — рослини затримуються в розвитку на 7—10 днів. А якщо врахувати, що багато городників пересаджують помідори двічі (вперше — у парник або в ящик, вдруге — у відкритий грунт), то цим вони затягують вегетаційний період в цілому тижнів на два, а інколи саме цього часу катастрофічно не вистачає, щоб позмагатися з фітофторозом.

Мій спосіб вирощування розсади дає змогу в найкоротші строки отримати добре розвинуту, міцну розсаду, а відтак ранніший та повноцінніший урожай.

У процесі догляду за розсадою температуру повітря підтримую на рівні 18—22°С вдень та 12—14°С вночі. Грунт не перезволожую, щоб уникнути захворювання на чорну ніжку. Рослини поливаю у ранкові години. Якщо розсада розвивається погано, підживлюю її. Для підживлення використовую розчин пташиного посліду (1:20) або мінеральні добрива: 20—30 г аміачної селітри, 200—250 г суперфосфату, 5 г калійної солі на 10 л води. Розсаду підживлюю двічі: перший раз при появі 3—4 справжніх листочків, другий — через 2 тижні після першого.

Щоб не спричинити опіків листків робочим розчином, перед підживленням і після нього рослини поливаю злегка підігрітою (до 20°С) водою. За 10—15 днів до висаджування розсади поливи припиняю і починаю загартовувати рослини, знижуючи температуру повітря до 8—16°С вдень та 5—10° вночі. У цей час обробляю рослини 1%-ним розчином бордоської рідини (для профілактики захворювання).

У відкритий грунт розсаду висаджую віком 60—65 днів, широкорядним способом, з шириною міжрядь 60 см і відстанню між рослинами в рядку 30—40 см. Глибина висаджування — до першого листка. Розсаду висаджую похило й відразу ж поливаю. На кожну ямку даю 1—2 л води (залежно від вологості грунту). Після висаджування рослин та

помідорами


Ось така вона, Ляна.

поливу ямки мульчую сухим грунтом шаром 2—3 см. Це зменшує випаровування вологи і слугує кращому приживленню розсади.

Щоб отримати ранній урожай помідорів, розсаду намагаюся висаджувати якомога раніше, але лише після того, коли мине загроза заморозків і верхній шар грунту прогріється на глибині 10—12 см до 12—14°С (це приблизно наприкінці другої декади травня).

Бажано підготувати й висадити в грунт здорову загартовану розсаду, яка не переросла. Рослини мають бути у фазі бутонізації, з нерозкритими квітками. В протилежному разі після висаджування в грунт квітки обпадуть, а наступні суцвіття зможуть утворитися тільки через 1—2 тижні, рівно стільки ж часу буде втрачено даремно.

Запорука раннього та повноцінного врожаю — збалансоване мінеральне живлення рослин, бо для росту й розвитку вони потребують не тільки сонячної енергії та вологи, а й поживних речовин. Тому одночасно з поливом їх треба 2—3 рази підживити. Вперше це роблю під час цвітіння рослин. Підживлюю коров'яком, розведеним водою у співвідношенні 1:7, курячим послідом (1:10) або мінеральними добривами (10 г аміачної селітри, 15 г суперфосфату і 15 г сульфату калію на 10 л води).

Друге підживлення проводжу під час масового наливання плодів. На 10 л води беру 15 г суперфосфату і 50 г сульфату калію. І перший, і другий раз норма поливу — 5—6 л робочого розчину на 1 м². Після кожного підживлення поливаю водою. Роблю це так, щоб рослини залишалися сухими, а грунт — вологим. Вологі рослини дуже чутливі до захворювань. Тому поливаю рідко, але підвищеними нормами. Особливо багато вологи рослинам потрібно під час цвітіння та наливання плодів. Поливна норма в цей період — 5 л води на 1 м².

Переважна більшість сортів, які я вирощую, — низькорослі. Тому пасинки у них не видаляю, хіба що тільки вибірково (до 30 %), найслабші, здебільшого у нижній частині куща. Зате нижні листки обриваю, бо якщо вони торкаються грунту, то вірогідність захворювання рослин фітофторозом досить велика. Обриваю також листки і після того, як на суцвіттях зав'язуються помідори. Це сприяє кращому провітрюванню рослин, доступу сонячних променів до плодів.

Різними способами намагаюся прискорити достигання плодів на рослинах, щоб зібрати основний урожай до спалаху захворювання. З цією метою проводжу кільцювання рослин мідним дротом на висоті 2—3 см від грунту. Завдяки такій операції потік поживних речовин, тобто продуктів фотосинтезу від листя до коріння, повністю використовується плодами. Одночасно потік вологи, яка мала б надходити від коріння, зменшується. Завдяки цьому якість плодів поліпшується — вони стають солодшими, в них нагромаджується більше сухих речовин.

Прискорює достигання плодів і прорізування стебел та вставляння в них дерев'яної тріски. Для цього гострим ножем посередині стебла на висоті 10 см роблю наскрізний проріз на 5 см і вставляю у нього дерев'яну тріску завтовшки 0,5 см (соснову або ялинову). Цей захід сприяє прискоренню достигання плодів на 7—10 днів.

Іноді, щоб помідори швидше достигали, обриваю бурі плоди і ставлю їх на дозарювання. Дозарюю помідори в ящиках, заповнюючи їх у 2—3 шари, відокремлюючи шар від шару папером або стружками. Ящики встановлюю у темному, теплому місці. Після дозарювання помідори стають солодшими, ніж на кущах. І, звичайно, прискорюється достигання тих плодів, які ще ростуть, збільшується урожайність.

Якщо надворі вже серпень, а на кущах ще багато зелених помідорів, я обробляю рослини фунгіцидами або використовую народні засоби захисту рослин.

Нешкідливий і надійний спосіб боротьби з фітофторозом — обприскування рослин 1%-ним розчином бордоської суміші (100 г вапна і 100 г мідного купоросу на 10 л води). З метою профілактики захворювання вперше бордоською рідиною я обробляю розсаду ще за 10—15 днів до висаджування у відкритий грунт.

Однак обробка рослин одним фунгіцидом не завжди дає бажаний результат, тому що бордоська рідина, як і хлорокис міді, полікарбацин, купрозан, хомецин, відноситься до контактних фунгіцидів. Вони діють тільки на поверхні листків рослин і лише в тих місцях, на які потрапляють. Ці фунгіциди легко змиваються дощем.

Вказані недоліки відсутні у системних фунгіцидів, які швидко проникають у тканину рослин і захищають їх з середини. Це — арцерид (40 г на 10 л води), ридоміл (30 г на 10 л води), Браво 75 (15 г на 10 л води), дитан М45 (15 г на 10 л води). Вони вже через 1—2 години поглинаються надземними органами рослин, і ніякий дощ їм не завадить.

Проте останню обробку рослин цими фунгіцидами можна провести за 20—25 днів до збирання врожаю, тому в період достигання плодів використовую також народні засоби захисту рослин і обробляю їх настоями фітонцидів — часнику (200 г часнику пропускаю через м'ясорубку, настоюю 2—3 доби, розводжу настій у 10 л води, для кращого прилипання додаю 20—30 г мила і, починаючи з останньої декади липня, з інтервалом у 2 тижні обробляю рослини) та кропиви (сік кропиви або дрібно порізане листя та бадилля настоюю у воді, додаю мило і цим розчином дезінфікую грунт біля рослин і самі рослини).

Крім рослинних препаратів, використовую також біологічно активні речовини, які знешкоджують збудників інфекції, оздоровлюють рослини, а в разі захворювання додають їм сили подолати хворобу. Це молоко та сироватка (2 л молока чи сироватки на 10 л води), коров'як (1 кг свіжого коров'яку на 10 л води), марганцевокислий калій (слабкий, рожевий розчин марганцівки), деревний попіл (250—300 г попелу проварюю, розводжу в 10 л води і додаю 20—30 г мила). Цими екологічно безпечними препаратами я обприскую рослини через кожні 10—12 днів. Їхні переваги перед фунгіцидами (отрутохімікатами) в тому, що вони допомагають зарадити рослинним недугам під час достигання плодів, коли застосовувати хімпрепарати небажано.

А що я роблю, коли, незважаючи на вжиті заходи, починають з'являтися хворі плоди? Збираю зелені помідори. І чим швидше, тим краще. Всі плоди (навіть без ознак фітофторозу) мию, опускаю на 2 хв. у гарячу воду (температура — не вище 60°С), ретельно витираю й розміщую на дозарювання за кімнатної температури.

Хворі плоди пускаю на переробку (консервування, варення із зелених помідорів).

Отож, якщо ви бажаєте мати ранній урожай помідорів до столу або чесною працею поліпшити своє фінансове становище, вирощуйте ранні сорти та гібриди з Придністров'я.

Петро Філіпчук,
с. Дорогичівка, Заліщицький р-н,
Тернопільська обл., 48621

НАРЦИСИ В ОЗЕЛЕНЕННІ

Ambergate,
група Великокорончасті

Сучасне сортове розмаїття нарцисів, різних за формою і забарвленням квітки, за термінами і тривалістю цвітіння дає можливість широко використовувати цю чудову красиву багаторічну рослину в озелененні. Потрібно тільки пам'ятати, що для цього варто добирати спеціальні сорти, які мають відповідати певним вимогам. Необхідно, щоб вони мали міцний квітконос, який добре протистояв би сильним вітрам і дощам. Квітка повинна підніматися над листками і мати вертикальне або горизонтальне розташування на квітконосі. Тільки для цикламеноподібних і триандрусових нарцисів розташування квіток, що схиляються, — характерна ознака, у всіх інших групах ця особливість є недоліком, особливо за використання в озелененні. У цьому випадку погано видно не тільки особливості будови квітки, а й її забарвлення. Воно має бути яскравим або дуже оригінальним, стійким до погодних умов, не вигоряти. Сорти, які використовують в озелененні, повинні добре розмножуватися, щоб у перші ж роки після висаджування забезпечити рівні густі насадження, крім того, мати тривале й рясне цвітіння і бути стійкими до хвороб.

Для того щоб рослини цвіли одночасно й утворювали яскраві барвисті плями, потрібно висаджувати однорсортні великі цибулини. Бажано добирати сорти з різними термінами цвітіння, щоб мати нарциси, які цвітуть на ділянці якомога довше.

Нарцис можна використовувати у різних видах квіткового оформлення: висаджувати великими масивами (10—15 м²), групами (1—2 м²) на газоні, у модульних насадженнях (1x1 м або 2x2 м), між деревами і чагарниками, біля водойми, створювати різні композиції на тлі чагарників. Нарциси гарні на клумбах, у рабатках, бордюрах, міксбордерах. Низькорослі види й сорти незамінні для створення низьких бордюрів скельних садків альпінаріїв, а також для висаджування в контейнери, вази для озеленення балконів, терас, веранд, лоджій.

У масивах, особливо якщо насадження розташовані на значній відстані від доріжок, доцільно використовувати сорти з дуже яскравим забарвленням, що створюють однотонні яскраві плями на зеленому тлі газону, дерев і чагарників.

Усі сорти нарцисів поділяють на 12 груп:

Трубчасті;
Великокорончасті;
Дрібнокорончасті;
Махрові;
Триандрусові;
Цикламеноподібні;
Жонкіллієві;
Тацетні;
Поетичні;
Нарциси природної флори;
Розрізнокорончасті;
Інші нарциси.

Найбільш привабливі та розкішні розрізнокорончасті нарциси. Із цієї дуже красивої групи вкрай важко вибрати найоригінальніший нарцис. Такі вони усі гарні.

Сан Коллар (Sun Collar) — яскраво-жовтий, великий і дуже ранній. Гофрована, дуже велика розрізна коронка.

Флайєр (Flyer) — яскраво-жовтий, середньої висоти. Квітка гофрована, суцільні золотисті оборки.

Спрінтер (Sprinter) — трохи схожий на попередній, але в нього більш строката побудова квітки і витончений, не характерний для нарцисів аромат, що нагадує вишукані французькі парфуми.

Артікол (Articol) — біла квітка з "кучерявою" розрізною коронкою — світло-кремовою із широким рожевим краєм.

Етінселент (Etincelente) — оцвітина зеленувато-біла. Коронка у формі квітки азалії, кремово-рожева з яскраво-жовтим краєм.


Apotheose,
група Махрові

Сорти, призначені "для милування", як говорять японці — щирі шанувальники вишуканої краси квітки, рекомендується розміщувати розрідженими групами близько до місць відпочинку або на газоні поруч із прогулянковими доріжками.

Мондіал (Mondial) — кремово-біла оцвітина поєднується з величезною, більшою від оцвітини, лимонно-жовтою з білими хвилястими краями коронкою: начебто легке повітряне покривало ледве торкається її, нагадуючи шляхетний "старовинний шовк".

Турінн (Turenne) — своєрідна форма квітки: яскраво-жовті частки оцвітини розташовані по три у двох площинах, верхні вужчі, ніж нижні, і над ними у вигляді нарізу легка гофрована коронка, також жовта, але значно світліша від оцвітини. Один із найпізніших сортів.

Рислінг (Riesling) — частки світло-лимонно-жовтої оцвітини досить вузькі і нещільно прилягають одна до одної. Коронка майже того ж кольору і розміру, що й оцвітина і розрізана майже до основи. Краї її трохи темніші, злегка гофровані.

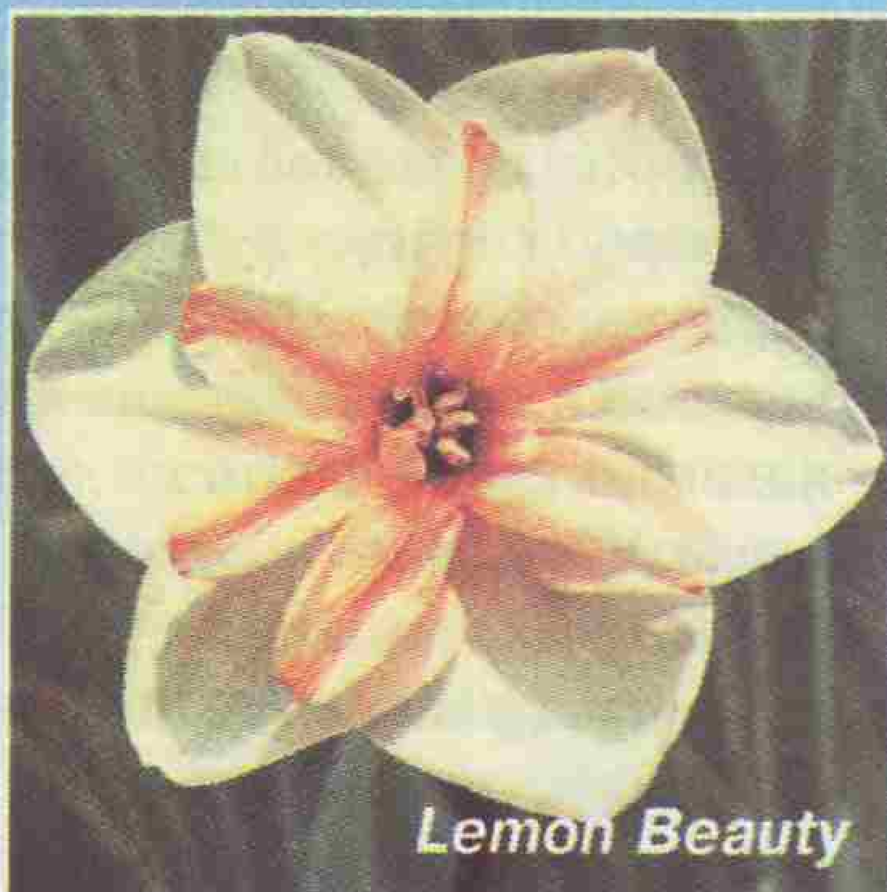
Сенсерр (Sancerre) — кремово-біла, трохи зеленувата оцвітина. Коронка у вигляді квітки азалії — світло-кремово-зеленувата. Дуже красива велика (до 12 см) квітка. Контраст із великими сортами складають сорти, які вирізняються мініатюрними, але не менш прекрасними квітками, наприклад:

Хавера (Hawera) із групи триандрусових. Найпізніший з наявних у нас сортів з дуже крихітними квітками. Маленька оцвітина і коронка світло-лимонно-жовті. Квітка схиляється, як у всіх триандрусових, квітконос висотою 12—17 см (у грунті), на ньому чотири — шість квіток.

Можна милуватися цими крихітками або навіть скласти з них витонче-




Obelisk


Lemon Beauty


Parisienne


Belcanto

група Розрізнокорончасті

ний букетик, але нюхати ці міні-квіточки не рекомендується: аромат неприємний.

Для створення бордюрів або обрамлення квітників можна з успіхом використовувати невисокі, рясно квітуючі ранні нарциси.

Джетфайєр (Jetfire) — дуже рано і рясно квітуючий сорт із групи цикламеноподібних. У нього яскраво-жовта оцвітина з відігнутими назад частками й жовтогарячо-червоною яскравою трубкою.

Сан Коллар (Sun Collar) — яскраво-жовтий, невисокий, але великий, з дуже красивою гофрованою коронкою, рано і рясно квітуючий сорт із групи розрізнокорончастих.

Мун Берд (Moon Bird) — світло-лимонно-жовтий, невисокий, великоквітковий сорт, який квітує досить рано, також із групи розрізнокорончастих. Незвичайна форма квітки у вигляді пташки, що розправляє крила.

Для оформлення водойм дуже придатні сорти, квітки яких злегка схиляються, ніби милуючись своїм відображенням у воді. Сюди підходять сорти з групи триандрусових та жонкіллієвих.

Тресембл (Tresamble) — на початку цвітіння оцвітина зеленувато-біла, коронка — світло-лимонно-жовта. Під час повного цвітіння оцвітина біла, коронка зеленувато-біла, на квітконосі три квітки.

Ліберті Беллз (Liberty Bells) — яскраво-жовта оцвітина і такого ж кольору коронка, три квітки на квітконосі.

Чері (Cherie) — оцвітина біла, коронка кремова, на квітконосі дві—три квітки, дуже витончені, тендітні, ніжні.

Сюзі (Suzy) — за формою дуже схожий на попередній, але жовтий. Діаметр квітки 7 см. Квітконос 30 см, на ньому три—чотири квітки.

Степ Форвард (Step Forward) — оцвітина жовта, діаметр 7 см. На початку цвітіння коронка такого ж кольору. У повному цвітінні вона стає світло-жовтою, потім кремово-білою. Квітконос до 30 см, на ньому дві—три квітки.

Хіллстар (Hillstar) — частки оцвітини яскраво-жовті, біля основи набагато світліші. Коронка світло-кремова. На квітконосі три квітки. Цвітіння пізнє, рясне і дуже тривале. В альпінаріях і скельних садках гарний вигляд мають низькі мініатюрні сорти.

Ріп ван Вінкль (Rip van Winkle) — сорт із крихітними махровими жовтими квітками, дуже схожими на квітку кульбаби. Належить до групи махрових, дуже мініатюрний, витончений і незвичайний.

Джамблі (Jamblie) — мініатюрний сорт із групи цикламеноподібних. Діаметр квітки 3,5—4 см. Оцвітина яскраво-жовта. Трубка яскраво-жовтогаряча.

Бебі Долл (Baby Doll) — жовтий, мініатюрний, із групи цикламеноподібних. Оцвітина яскраво-жовта, коронка такого ж забарвлення. Із групи жонкіллієвих — стрункі, з високими квітконосами багатоквіткові сорти.

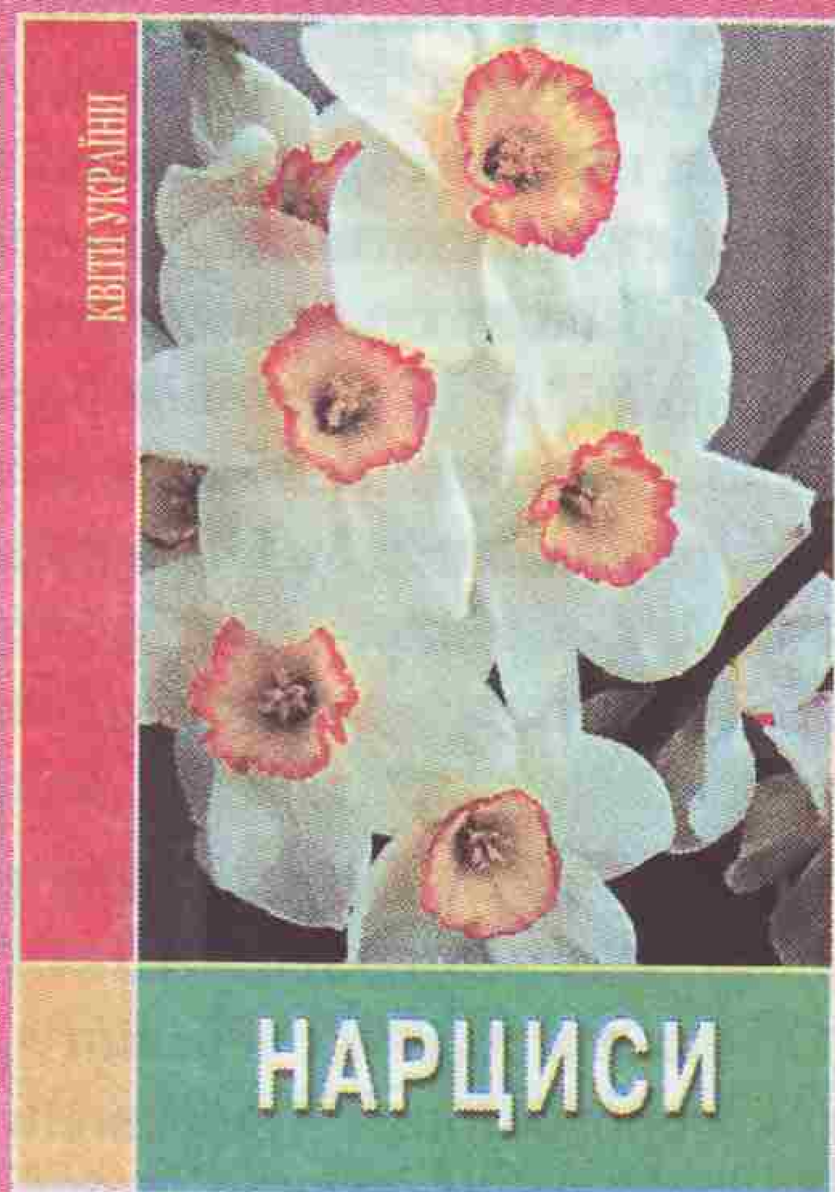
Підсумовуючи тему використання нарциса в озелененні, вважаємо незайвим нагадати, що після закінчення цвітіння листки у нарциса живуть ще довго: від одного до двох місяців. У цей час їх ні в якому разі не можна зрізувати або скошувати, тому що вони виконують дуже важливу роботу — асимілюють поживні речовини і передають їх у запасаючі лусочки цибулин. Якщо насадження нарцисів багаторічні і не підлягають викопуванню, забирати рослинні рештки можна тільки після повного засихання листя. Дуже важливо, щоб воно якомога довше залишалося зеленим, вегетуючим.

Природно, що через деякий час після цвітіння композиція з нарцисів все одно втратить свою декоративність, тому добре поєднувати їх з насадженнями інших рослин, які б квітували як одночасно, так і пізніше від нарцисів. Навесні нарциси найкраще поєднувати з крокусами, мускарі, сціллами, сланкими флоксами, тюльпанами, примулами, гіацинтами, незабудками, братками тощо.

На місце, де ростуть нарциси, після їхнього цвітіння, перед повним відмиранням листків, можна заздалегідь посадити розсаду літників: портулака, лобелії, бегонії семперфлоренс, чорнобривців тощо.

Розміщення нарцисів поруч з багаторічниками, які цвітуть пізніше, дає можливість замаскувати спустілі місця в квітнику кущами, що розростаються, а саме: астильбами, півоніями, флоксами, багаторічним кореопсисом, ірисом сибірським та іншими рослинами, які залишаються декоративними до глибокої осені.

Підготували
Надія Демченко
та Ніна Грехова



Детальніше про агротехніку вирощування, вигонку, догляд та сорти читайте у брошурі "Нарциси", яка вийшла в світ у лютому цього року.


Ice Follies


Largo


Trousseau


Actaea



Сорти донецької селекції не реагують на морози по зеленому конусу, а багато з них добре плодоносять після морозів до 27—28°С і є група сортів, які разом з іноземним сортом Дрогана жовта плодоносять у верхній половині крони навіть після 30-градусних морозів: *Дончанка, Сестрьонка, Ярославна, Леся, Амазонка, Етика, Аннушка* та інші.

Дуже вразливі молоді дерева

Що ж до молодих дерев, то, на відміну від інших порід, однорічні саджанці черешні в умовах Донбасу ще

Черешня: в умовах Донбасу — головне морозостійкість

Ще зовсім недавно черешня могла нормально рости і плодоносити лише в південних областях України. Але за останні півстоліття промислова зона черешні вже дійшла до центральних областей — північна межа її проходить приблизно по лінії: північ Донецької та Київської областей, а ряд сортів можуть добре почуватися й плодоносити в Харківській, Чернігівській, Волинській областях і культивуються там на присадибних ділянках.

Уже виведені ще морозостійкіші сорти черешні, але поки що переважно дрібноплідні (4—5 г) — ленінградські (*Красная плотная*), орловські (*Поезія*), московські (*Фатеж*), воронезькі, брянські, саратовські. Причому Поезія одержана з насіння донецьких сортів черешні, вирощених в Орлі. Середня маса її плодів до 7 г, тобто мало поступається звичайним сортам, які культивуються на земній кулі (7—9 г).

Але в останні роки і на Донбасі, і в Мелітополі з'явилися новітні сорти черешні з масою плодів до 12—14 г, які за достатнього зрошення можуть досягти й 18—20 г. Таких сортів поки що немає в інших країнах.

На жаль, в останні півстоліття інтенсивна селекційна робота з черешнею велася лише в Мелітополі (М.Т.Оратовський, М.І.Туровцев), на Донбасі (Л.І.Тараненко) і в перші десятиріччя після війни в Києві (С.Х.Дука) та в невеликому обсязі в Млієві (В.Ф.Ласкавий).

Підвищена увага до морозостійкості сортів

Основне в селекції черешні для нашої зони — підвищення морозостійкості деревини і квіткових бруньок.

Так, якщо в Мелітополі мінімальна температура взимку рідко сягає мінус 24—25°С, то на Донбасі 1—2 рази за 10 років температура взимку знижується до мінус 30—32°С, на грунті — до мінус 35°С, та ще протягом кількох зим за ці 10 років доходить до мінус 27—28°С. У такі роки південні сорти черешні залишаються без урожаю або дають поодинокі плоди. У решту років температура буває не нижче мінус 24—25°С. Але, крім цього, 1—2 рази за п'ятирічку бувають морози до 3—5°С по зеленому конусу, і якщо в такі роки після м'якої зими південні сорти й цвітуть, то всередині їхніх квіток зав'язь мертва.

недостатньо морозостійкі й один раз в 3—4 роки, навіть найстійкіші сорти, у тому числі й Красная плотная, можуть вимерзнути у зимовому прикопі. Тому взимку їх краще зберігати у підвалах і тільки навесні висаджувати в сад.

Якщо після першого року росту в саду морози взимку сягають 30°С, деревця краще зрізувати на зворотній ріст. Навіть у 4—5-річному віці сильні морози, які бувають раз у 15 років по зеленому конусу, можуть знищити ростові бруньки й у дерев пробудяться тільки поодинокі пагони. Коли вперше це сталося в 60-ті роки, я здогадалася, що слід робити, побачивши, що єдиний сорт (ленінградського походження) Красная плотная навесні почав нормально рости. Щоб пробудити сплячі бруньки, довелося прищипнути поодинокі пагони і зробити слабке омолоджування молодих дерев.

У 80-ті роки на одному з відділків в агротехнічному досліді В.І.Стасюка таке ж сталося з 5-річними деревами черешні, а я про це дізналася лише влітку (коли вживати заходів було пізно), тому ділянку довелося викорчувати.

За повідомленням агронома одного із радгоспів Черкаської області, через таке ж вимерзання ростових бруньок довелося викорчувати молодий сад. Такого ніколи не буває у південних областях України.

Тому у північній частині України ділянки з черешнями бажано розміщувати з південного боку великих населених пунктів, де морози і весняні заморозки на 1—2° слабкіші. Згідно з даними наших спостережень, місто Артемівськ із 100 тисячами мешканців, коли з півночі надходить хвиля холодного повітря, поліпшує клімат на протязі 4—5 км південніше міста. Тут частіше плодоносять морозостійкіші сорти не тільки черешні (донецькі сорти черешні з урожаєм приблизно 9 разів за 10 років плодоношення), але й сливи, аличі і навіть вишні.

Значно рідше, але навіть яблуні на відстані 8—10 км від міста від сильного заморозку під час цвітіння можуть залишитися без урожаю.

Якість плодів — це також важливо

Серед сортів донецької селекції є два з десертними плодами масою до 9 г: *Донецька красуня* і *Аннушка*; три сорти з повністю сухим відривом плодів — *Донець-*

кий уголёк (9 г), *Аннушка* (9 г), *Етика* (8 г); черешня вишне-черешневого типу *Сестрьонка* (7 г) достигає разом з *Дроганою жовтою* і має незвичайну для черешні лежкість плодів (без холодильника до двох тижнів, у холодильнику до 3 місяців); два дуже пізніх сорти, які достигають на два тижні пізніше *Дрогани жовтої* — *Амазонка* (7 г), *Студентка* (8 г), причому у першої морозостійкість на рівні *Дрогани жовтої*.

На жаль, морозостійкі сорти дуже ранньої групи ще недостатньо якісні, хоча *Ранню рожевинку* (6 г) разом з *Донецьким угольком* продовжують розмножувати навіть на півдні Білорусії (достигають через два дні після *Ранньої марки*), але плоди можуть тріскатися під час дощів; *Альонушка* (4—5 г) з десертним смаком і темно-червоними плодами, але достигає через п'ять днів після *Ранньої марки* і дрібнувата.

Більшість донецьких сортів черешні дають високоякісні компоти, у яких, на відміну від сортів *Францис* і *Валерій Чкалов*, не змінюється колір плодів і соку, він залишається більше року темно-червоним або оранжевим. А сорти *Донецький уголёк* і *Ярославна* в компоті набувають десертного смаку (стають смачнішими за свіжі плоди). Лише у *Сестрьонки* та іноді в *Донецької красуні* порівняно швидко змінюється колір компоту в гірший бік.

На дегустаціях (дослідна станція, Інститут садівництва, державне сортовипробування) компоти з донецьких черешень часто одержують вищу оцінку, ніж компот з *Дрогани жовтої*.

Особлива роль сорту Валерій Чкалов

У селекції мелітопольських і донецьких сортів особливу роль відігравав і зараз поки що відіграє мічурінсько-мелітопольський сорт *Валерій Чкалов* (С.Жуков, М.Т.Оратовський), який, вірогідно, має походження від сівби насіння сорту *Францис*, запиленого сортом *Жабуле*. Насіння його ще до війни привіз з Кавказу С.Жуков і виростив сіянець у Мічурінську (ЦДЛ). М.Т.Оратовський врятував його від загибелі й після випробування він був розмножений майже по всій Україні та на півдні Росії.

У роки, коли С.Жуков був на Кавказі, там у розмноженні був невеликий набір західноєвропейських сортів. Із рожево забарвлених переважно *Францис*, а із темно-червоних — *Жабуле*.

Тож від схрещування *Дрогани жовтої* з *Жабуле* М.Т.Оратовський одержав сорт *Присадибна* — великоплідніша від обох батьків.

Валерій Чкалов також великоплідніший від своїх вірогідних батьків. Але виявилося, що у нього є ще одна властивість — давати нащадків із збільшеним розміром плодів! Тож коли довелося вивчати запилювачі для донецьких сортів черешні, виявилося, що деякі близькородинні сорти не тільки добре запилюють один одного, але в нащадків з двох боків, де "дідусь" *Валерій Чкалов*, з'явилися особливо великоплідні черешні з масою плодів до 12—14 г. Таких форм донецької селекції є 5—6, з них дві одержали назву: *Прощальна* і *Василиса* — передані в державне сортовипробування, вже розмножуються і користуються великим попитом.

Морозостійкість у таких сортів і форм поки що середня, але вища, ніж у *Валерія Чкалова*. З них особливо цінні ранні сорти і форми, які достигають через 3—6 днів після *Валерія Чкалова*: *Донецький 7—70*, *Прощальна* та середньостиглий — *Василиса*. Із мелітопольських особливо великоплідних сортів на Донбасі виділена для розмноження лише середньопізня черешня *Великоплідна (Наполеон білий×Валерій Чкалов)*, що за морозостійкістю наближається до донецьких сортів.

Чимало відбірних форм, у тому числі й з дуже великими плодами, дали сорти, у яких "батько" *Валерій Чкалов*: *Аннушка (Дончанка×В.Чкалов)*, *Донецький уголёк (Дрогана жовта×В.Чкалов)*, *Донецька красуня (Дрогана рожева×В.Чкалов)*.



Про посухостійкість черешні

В умовах Донбасу частими є суховії, які нерідко розпочинаються уже з перших днів весни. У сорту *Валерій Чкалов* уже після кількох днів суховію листки втрачають тургор, стають в'ялими і такими залишаються до осені, незважаючи навіть на послідуючі дощі. Така картина часто спостерігається і в інших південних сортів. Але у донецьких, навіть після кількох місяців сильної посухи, листя черешні не втрачає тургору. Крім того, якщо посуха посилюється у період достигання плодів, коли одночасно відбувається і закладання генеративних бруньок, то у *Валерія Чкалова*, *Присадибної* та багатьох південних сортів різко зменшується закладання квіткових бруньок (наприклад на дворічному пагоні вони з'являються лише на невеликій ділянці у верхній частині), але у донецьких сортів такого не спостерігається (квіткові бруньки заповнюють дві третини, а то й більше дворічного пагона).

Сильна посуха у серпні може істотно знизити морозостійкість квіткових бруньок у *Валерія Чкалова* і *Присадибної* — районованих на Донбасі. Згідно з результатами наших виробничих експериментів, зрошення може досить суттєво підвищити морозостійкість квіткових бруньок у сорту *Валерій Чкалов* і значно менше — у *Присадибної*.

На жаль, в Україні ніхто не спромігся відібрати магалебку (головну підщепу з морозостійкими коренями) на сумісність з черешнею, тому повсюдно на родючих грунтах до 10-річного віку гине 20—30% дерев, а старших — ще більше. На бідних грунтах черешневих дерев на цій підщепі гине менше. Але, через значну привабливість черешні для населення, на це не звертають уваги і садять її, щеплену на магалебці, повсюдно.

Лише три роки тому завезені із США й Угорщини сумісні з черешнею форми магалебки і розмножуються у нас на дослідній станції.

Л.І.Тараненко,
ст. науковий співробітник,
Артемівська дослідна станція розсадництва

Вплив мікрокліматичних умов на підбір сортів плодових та ягідних культур



Харківщина — зона ризикованого садівництва для багатьох плодових та ягідних культур. Зумовлено це континентальним кліматом із холодними зимами та частими відлигами, нестійким сніговим покривом, а також літніми посухами. В останні роки у зв'язку з потеплінням клімату майже щорічними стали пізні весняні заморозки під час активної вегетації більшості садових культур.

Безморозний період у верхній частині схилу довший майже на один місяць, ніж у понижених місцях. Різниця мінімальної температури повітря у тихі безвітряні ясні ночі у цих різних частинах мікрорельєфу становить 6–8°С (до 13°С), наприклад, 7 травня 1999 р. 0°С і −9°С, 26 листопада 1999 р. −18°С і −24°С, 5 квітня 2002 р. −5°С і −12°С.

У сонячну безвітряну погоду в понижених місцях вдень повітря більше прогрівається, ніж на підвищених ділянках рельєфу. Однак вночі все навпаки — щільніше холодне повітря витісняє із улоговини теплі повітряні маси. Цей контраст температури завдає чимало шкоди насадженням, особливо груші, кісточковим у другій половині зими — на початку весни. Тому, якщо такі теплолюбні культури, як персик, абрикос, деякі сорти черешні, аличі, груші тощо на підвищених місцях ще вдається вирощувати з перемінним успіхом, то в понижених місцях про це не може бути й мови.

Для прикладу візьмемо яблуню. За результатами досліджень вчених Інституту садівництва УААН, в умовах Київщини низьку стійкість до пошкодження ранніми морозами у кінці осені мають сорти яблуні Джонагоред, Джонаголд, Брейбурн, Чемпіон, Флоріна. Їх можна випробувати лише у верхній частині схилів. У середній частині схилу, на рівнині, а тим більше у понижених місцях, улоговинах на Харківщині до цих сортів слід віднестись з особливою обережністю. Навпаки, сорти яблуні з підвищеною зимостійкістю можна випробувати в усіх мікрокліматичних умовах регіону. Саме випробувати, а не рекомендувати. За результатами досліджень на підвищених місцях їх слід садити саме у подібних умовах. Адже не просто так майже всі спеціалізовані садові господарства Харківщини, у т.ч. і Краснокутська дослідна станція Інституту садівництва, розпочинались якраз із земельних ділянок у верхній частині схилів. Розпочинались..., але допущені помилки у плануванні ділянок, поширенні садів на рівнинні місця і понижені ділянки мікрорельєфу разом із примхливими погодними умовами завдали значних збитків цим господарствам. Не раджу повторювати їх знову, враховуючи ще і той фактор, що на популярних нині клонових підщепах, особливо карликових, дерева яблуні мають знижену зимостійкість. Це підтверджують результати досліджень вчених Інституту садівництва УААН (м. Київ) Т.Є. Кондратенко, П.В. Кондратенка, О.Д.Чижа, В.І.Дубровського, О.І.Катаєва, М.Я.Хом'яка.

Наша дослідна ділянка і моя власна садова розміщені в оптимальних мікрокліматичних умовах, тому не всі сорти і культури, що з більшим або меншим успіхом ростуть тут, можна широко впроваджувати на інших ділянках. Я щороку вирощую велику кількість саджанців яблуні на клонових підщепах, але перевагу віддаю лише найбільш зимостійким її сортам. У цьому плані дуже цінними є нові імунні до парші сорти яблуні селекції ВНДІСПК (м. Орел): **Солнишко** (пізньоосінній, урожайний, плоди середнього розміру — 140 г, видовжені, малинового кольору, дерева невисокі), **Афродіта** (ранньозимовий, швидкоплідний, урожайний, плоди середнього розміру — 125 г, з розмитим малиновим рум'янком, дерева вище середнього розміру), **Болотовське** (зимовий, урожайний, плоди вище середнього розміру 150 г, з розмитим червоним рум'янком, дерева високі), **Кандиль орловський** (зимовий, швидкоплідний, урожайний, плоди середнього розміру — 120 г), видовжено-конічні, ребристі, з розмитим малиновим рум'янком, дерева середньорослі, **Свіжість** (пізньозимовий, швидкоплідний, урожайний, плоди середнього розміру — 140 г, із смугами червоного кольору) та селекції ВНДІ люпину (м. Брянськ): **Брянське** (осінній урожайний, плоди вище середнього розміру, за зовнішнім виглядом і смаковими якостями нагадують сорт Слава переможцям, дерева середньорослі), **Брянське жовте** (зимовий, урожайний, плоди жовті, солодкі, типу Голден делішес, дерева середньорослі), **Зарянка брянська** (пізньозимовий, урожайний, плоди середнього розміру, з розмитим рум'янком, дерева середньорослі).

Стосовно ягідних культур, то тут головним лімітуючим фактором є вологість грунту і повітря. Найстійкіші до різких коливань температури повітря у понижених місцях — порічки. Після смородини золотистої вони найбільш посухостійкі з-поміж ягідних культур. За результатами наших досліджень сорти смородини чорної та малини різняться за ступенем пошкодження пізніми весняними заморозками. Найбільше пошкоджуються ними сорти смородини чорної: **Лепаан Муста**, **Ядрьона**, **Синя птиця**, **Лакстона Тінкер**, **Вечірня зоря**, **Плотнокиста**, **Пам'ять Правика**, **Черешнева**.

Тож плануючи або висаджуючи плодові та ягідні культури, поцікавтеся їхньою детальною характеристикою (не рекламною, якою наповнені сучасні популярні видання, а у досвідченого фахівця). Не нехтуйте допомогою фахівців, щоб уникнути помилок.

Творіть сади. Лише тоді ми досягнемо успіху, коли повністю зрозуміємо наших зелених друзів. Хай вам щастить!

О.В.Яхимович,

пров. Красноярський, 6,
смт Краснокутськ,
Харківська обл., 62002

Гортаючи старі підшивки журналу "Дім, сад, город", натрапив на публікацію В.О.Сіленка "Слаборосла підщепа для груші". В ній ішлося про досвід використання слаборослих вегетативно розмножуваних підщеп для груші різних за походженням форм айви звичайної.

Цілком погоджуюся з автором щодо достатньої морозостійкості і сумісності айви звичайної з грушею. І хочу поділитися з читачами журналу своїм досвідом використання сіянців місцевої форми айви як підщепи для груші.

На даний час виведено чимало вегетативних форм карликових підщеп для груші, і я добре розумію, що сіянцева підщепа вже не зможе конкурувати з вегетативною низькорослою. Але в любительських непромислових насадженнях цілком виправдовують запити та сподівання садівників і сіянцеві підщепи на основі айви, які в нашій місцевості мають навіть певні переваги перед грушею лісовою.

Мушу чесно визнати, що використовувати айву як підщепу для груші я довго не наважувався, оскільки в літературі досить традиційним і загальноприйнятним є твердження про недостатню сумісність і морозостійкість цієї підщепи.

Але, коли я вирощував саджанці на груші лісовій, у мене виникали деякі проблеми:

♦ не щороку вдавалося зібрати достатню кількість насіння лісової груші, в плодах часто було 1–2 насінини, в той час як у плодах айви завжди більше 8–10 насінин;

♦ сіянці груші лісової у шкілці хворіють на плямистості і ще в серпні часто скидають листя, що впливає на їхню товарність; цього не спостерігалося на сіянцях айви;

♦ останнє і найголовніше: саджанці груші в своєму маленькому розсадничкові викопую лопатою, а корінь лісової груші стрижневий, прямий, без мичкуватих корінців, тому коренева система такого саджанця не має ніякого вигляду, в той же час викопувати щеплені на айві саджанці завжди просто і легко.

Коли приїжджав до батьків наприкінці квітня, впадали в очі декілька кущів айви звичайної. Восени вони стояли, обсипані яскраво-жовтими плодами, котрі не бажали обсипатися з листям, якщо ж уже падали, то лежали під снігом, мов свіжі, аж до весни.

Кущі айви звичайної, висотою 3–4 м ростуть у крайньому південному ряду лісосмуги біля нашого села Качківка (Ямпільський р-н.). Вік насаджень — 32 роки. Десь приблизно в 1985 році насадження були вирубані на пень, але відновилися. Щоправда, більшість відновлених кущів вимерзли, вижили ж тільки найвитриваліші.

Взагалі айва тут росте добре, хоч умови не найсприятливіші, адже конкурувати доводиться з ясеном, грушею лісовою і кленом татарським. Дуже бідне зволоження, особливо в останні роки, тому можна вважати, що рослини достаньо посухостійкі. Незважаючи на важкі умови росту, кущі щороку рясно плодоносять. Навіть у 2000-му, коли в нашій місцевості все вимерзло через весняні заморозки, з айви вдалося зібрати кілька відер плодів. Плоди невеликі (3–4 см у діаметрі), ребристі, опушені, жовті, дуже тверді, запашні.



Айву вважаю доброю підщепою для груші

Отож, я вже шість років підряд використовую сіянці цієї айви як підщепу для груші.

Спочатку брав лише ті сорти, які згадувалися в літературі як сумісні. Щоправда, для багатьох такої інформації не знаходив. Певне, через занепад галузі садівництва і розсадництва. Тому вирішив учитися на власних помилках.

У 1999 році наприкінці квітня я щепив поліпшеним копулюванням 600 однорічних сіянців айви без пересаджування в перше поле, різними сортами груші: Золотоворітська, Таврійська, Велика літня, Янтарна, Бере Гарді, Скороспілка із Треву, Талгарська красуня. Приживання було добре в усіх комбінаціях, близько 90 %. Найбільш несумісними виявилися сорти Таврійська і Янтарна, що проявилося через пробудження значної кількості порослі на цих щепах: її доводилося обривати більше і частіше, ніж в інших комбінаціях, що негативно вплинуло на товарність саджанців.

Найкраще на айві себе почували **Талгарська красуня**, **Золотоворітська** і **Бере Гарді**. Саджанці цих сортів були висотою 1,5 м, вирівняні, з розгалуженою кореневою системою, на противагу щепленим на груші лісовій.

У 2000 році результати підтвердилися: непогано себе почували сорти **Любочка** і **Мар'яна**. Я переконався, що в розсаднику айва достатньо сумісна з цими сортами. Ці саджанці мають переваги перед щепленими на груші лісовій своєю кореневою системою, легкістю викопування.

Цікаво буде простежити за ростом і розвитком таких дерев у саду.

Висаджені мною два дерева сорту Талгарська красуня дали перший урожай у чотирирічному віці. Висота дерева — 2,2 м. Саме цього сорту груші на фото.

М.В.Попадюк,
с. Качківка, Ямпільський р-н,
Вінницька обл., 24533



Алича сорту Колоноподібна, щеплена на повстистій вишні, завдяки мульчуванню та підв'язуванню до опори вже на другий рік після садіння забезпечила щедрий врожай.

Мульчування плодових дерев

Корифей російського садівництва Іван Володимирович Мічурін завжди стверджував, що успіх справи у садівництві вирішує сорт. Насмілимося лишень додати: та високий рівень агротехніки. Бо яким би продуктивним та якісним не був той чи інший сорт плодової культури, якщо за ним немає належного догляду, то і віддячить він відповідно такому догляду. А якщо плодове дерево висаджене у завчасно підготовлений грунт, грамотно сформоване, підготовлене, полите, захищене від шкідників та хвороб тощо, то і добрий результат не забариться.

З-поміж усіх агротехнічних заходів, які сприяють високій продуктивності плодового дерева та підтриманню родючості грунту, особливим є мульчування. Агроприйом, який ігнорують повсякчас більшість садівників-аматорів. Не приділено належної уваги мульчуванню і в довідниках з садівництва. Хоча, з іншого боку, у виступах ентузіастів-садівників на кштальт Г.Д.Федорова з Києва або І.М.Коломійця з Кам'янця, що на Черкащині червоною ниткою проходить думка про важливість мульчування для наших садів.

Що являє собою цей агроприйом і що він дає?

Мульча в дослівному перекладі з англійської — пріла солома. І в кількох словах: мульчування в саду — це укриття приштамбових кругів рослинними рештками для збереження вологи в грунті. А якщо розглянути це питання детальніше, то виглядатиме це таким чином. Уявімо собі дачну ділянку з південною проекцією схилу та крутизною 30—40°. І от у пекельну спеку, яким видалося минуле літо, ростуть на цьому схилі плодові деревця. Якщо приштамбові круги задернілі, точніше якщо їх зовсім немає, то трав'яний покрив забирає у такого деревця вологу та поживні речовини, поміж кореневищами злаків полюбляють жити личинки хруща (борозняки), які водночас обгризають і коріння плодового дерева; влаштовують нірки жуки-кравчики, миші та інші шкідники саду. І такий сад, образно кажучи, ні живе, ні вмирає. А ще, якщо плодове дерево на вегетативній підщепі, де коренева система мичкувата та розміщена близько від поверхні грунту, то справи зовсім кепські. Задля цього приштамбовий круг необхідно тримати під чорним паром: регулярно перекопувати, вибираючи бур'яни, поливати та удобрювати. А тут лихо підкрадається з іншого боку: у приштамбовому крузі сильно випаровується волога, грунт пересихає, що також кепсько для плодового дерева. І щоб уникнути цього, ми складаємо в приштамбовому крузі скошену траву, яка захищає грунт від пересихання і виконує ще декілька корисних ролей:

- ♦ не дає бур'янам проростати, а саме вони складають конкуренцію плодовому дереву, відбираючи воду та поживні речовини;
- ♦ перегниваючи, мульча забезпечує рослину органічними поживними речовинами;
- ♦ забезпечує сприятливі умови для розвитку корисної фауни (маються на увазі різні види черв'яків, які в процесі своєї життєдіяльності покращують структуру грунту, підвищують його родючість);
- ♦ шар мульчі забезпечує належну аерацію кореневої системи плодового дерева, тобто доступ повітря до коренів;
- ♦ взимку мульча захищає від надмірного промерзання грунту.

У періоди з надмірним зволоженням грунту мульчу згрібають валиком на край приштамбових кругів, а при підсиханні знову накривають. Ретельного мульчування потребують піщані грунти легкого механічного складу, оскільки з них волога легко випаровується, важкі глинисті, навпаки, мають добру вологоутримну здатність, тому сади, висаджені на глинистих грунтах, дещо менше потребують мульчування — лише у періоди тривалої посухи. Рівнинні ділянки також значно менше страждають від пересихання, ніж південні схили.

Найкраще мульчувати, як уже зазначалося, скошеною травою злаків. Можна і тирсою, але слід при цьому лишень пам'ятати, що під час перегнивання тирси гнильні бактерії поглинають з грунту азот, виснажуючи шар грунту, з якого живиться коренева система плодового дерева. Щоб цього уникнути до такої мульчі додають мінеральні азотні добрива — 50—60 г на 1 м². Рано навесні як мульчу можна використовувати гній-коров'як, або інший з великим вмістом соломи.

Досить непоганим мульчувальним матеріалом є поліетиленова плівка, особливо ефективна при вирощуванні суниці садової. За її використання, ясна річ, зростає собівартість вирощеної продукції, але підвищенням врожайності та якості ягід значно перевищуються затрати. Такий мульчувальний матеріал захищає грунт від проростання бур'янів, ягоди менше гниють, не забруднюються.

Така система утримання грунту в саду, тобто мульчування приштамбових кругів плодових дерев, сприяє створенню оптимальних умов для активного росту, формуванню крони, прискоренню плодоношення, одержанню високих і сталих врожаїв, якісних, екологічно чистих плодів.

П.Мазур,
зав. с.-г. відділом НЕНЦ, м.Київ

ВОДЯНИЙ БАК ДЛЯ ДУША

Шановна редакціє!

В одному з номерів журналу "Дім, сад, город" читач просив порадити, як облаштувати душ на дачі. Це завдання не таке вже й складне. Кожен господар може зробити душ самотужки. Проблема в іншому: як зберегти бак для води. Передусім від крадіжок і звичайно ж від корозії. Для себе я цю проблему вирішив ще кілька років тому, замінивши металевий бак двома зношеними шинами від автомобіля "Жигулі". До речі, такий бачок вміщує 80 літрів води. Як його змонтувати, добре видно з малюнків. Додам лише, що всі місця з'єднання необхідно добре змастити густою олійною фарбою.

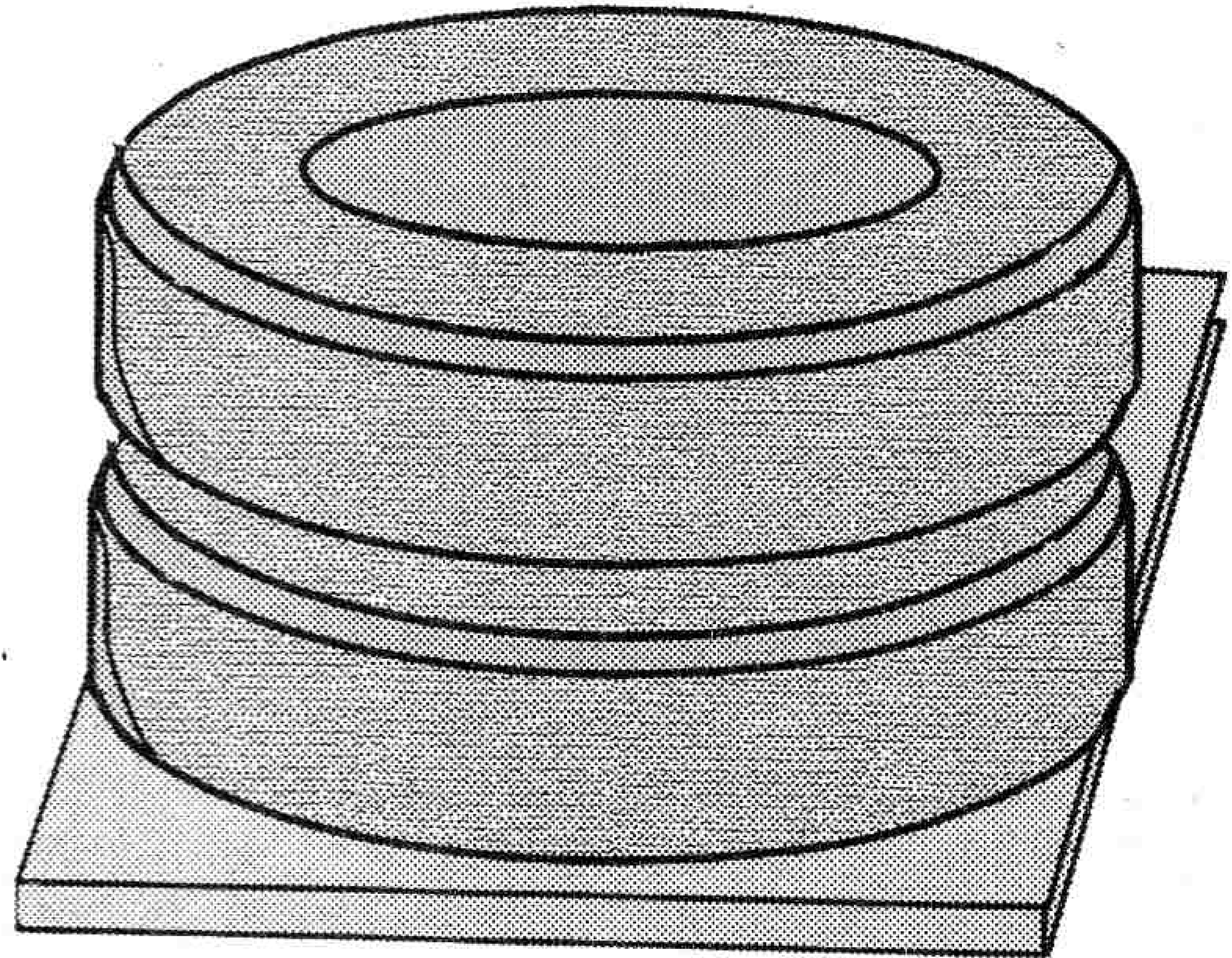
М.І. Грудін
вул. Куйбишева, 5, кв.24, м. Дзержинськ, Донецька область

Мал.1 Бачок для душа — дві шини від автомобіля "Жигулі".

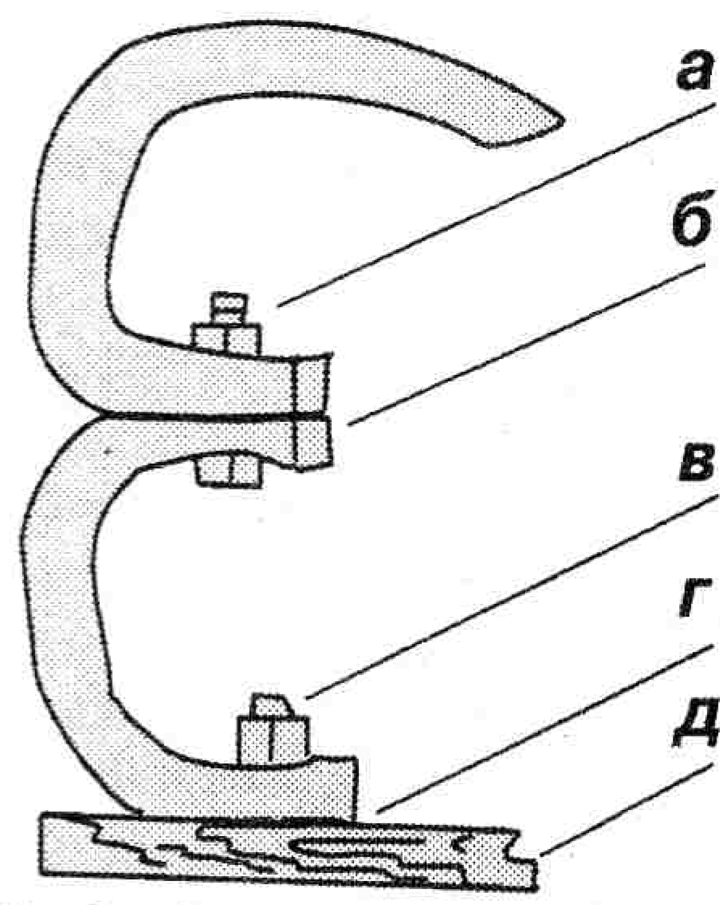
Мал.2 Бачок з двох шин у перерізі: а — 6 болтів М8-М10; б — круговий шов, зроблений синтетичною просмоленою ниткою; в — 6 болтів М8-10, між якими вкручується по два шурупа; г— прокладка з гуми; д — дошка завтовшки 2,5—3 см.

Мал.3 Щоб зробити отвори під болти, треба використати тонкостінну загострену трубку.

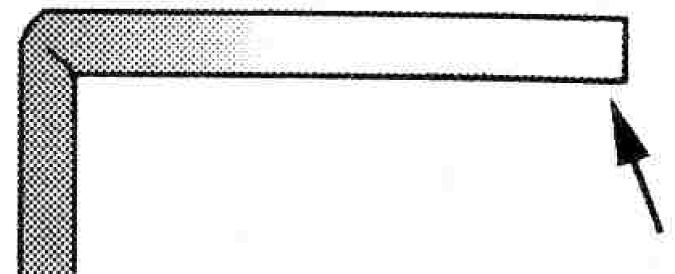
Мал.1



Мал.2



Мал.3

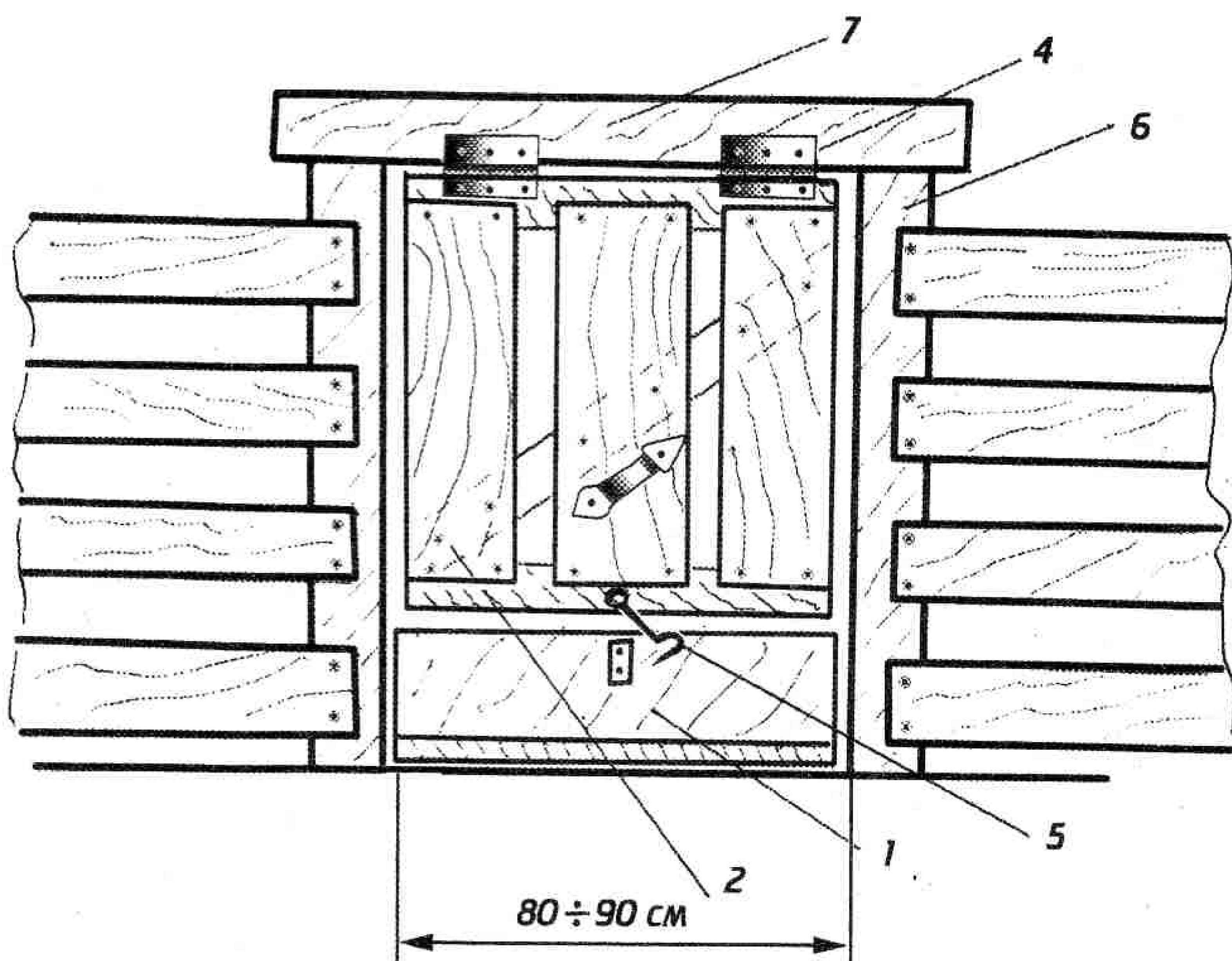


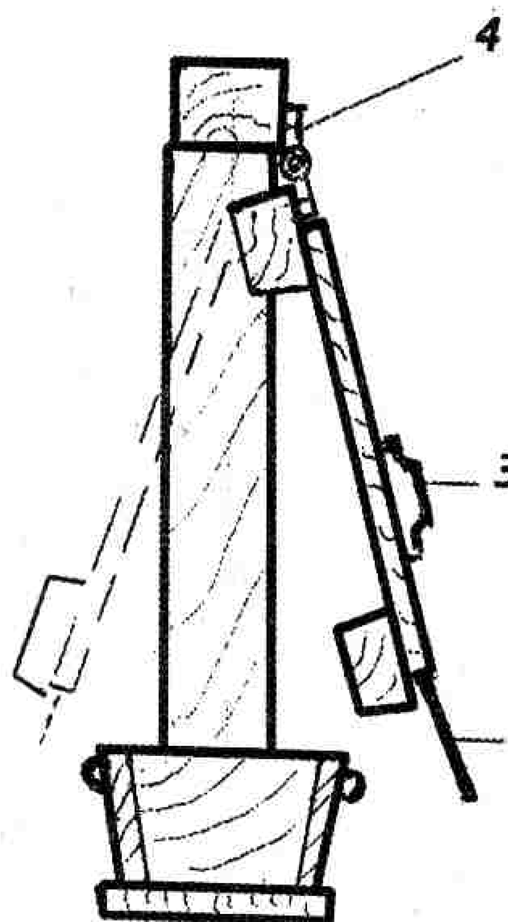
ОБЛАДНАЙТЕ ГОДІВНИЦЮ ДЛЯ СВИНЕЙ

Більшість господарів тримають свиней у сараях за перегородками, де обладнують для них годівниці. Щоразу, даючи корм, неодмінно треба очистити корито від решток їжі та гною. Для цього господар чи господиня зазвичай самі заходять за перегородку, нерідко забруднюючись та відбиваючись від зголоднілих тварин. Щоб цього уникнути, пропоную зробити невелику перегородку, яка унеможливить доступ тварин до корита відразу після годівлі. Коли принесете їжу в черговий раз, перед вами завжди буде стояти чисте і сухе корито. А "функціонує" це пристосування дуже просто.

Лівою рукою ви беретесь за ручку, а правою виймаєте гачок з петлі і піднімаєте щит на себе, закріплюючи його на передній стінці годівниці. А через 20—30 хвилин треба знову зайти до сараю і опустити щит. Якщо залишились рештки їжі, видаліть їх (можна віддати домашній птиці).

І ще слід враховувати два моменти. Довжину годівниці треба робити відповідно до того, скільки свиней ви утримуєте. А також її необхідно міцно закріпити, жорстко прибивши цвяхами або металевими шворнями.





Перегородка для годівниці: 1 — корито; 2 — щит; 3 — ручка; 4 — шарнір; 5 — гачок; 6 — стійка (2 шт.); 7 — брусок.

Г.П. Волчанський,
с. Козлів, Переяслав-Хмельницький р-н, Київська обл.

Молодому господарю

Ворота — окраса подвір'я

Шановна редакціє! Я — молодий господар. Від бабусі у спадщину дістав 3 гектари землі, зараз закінчую будівництво власного дому. Багато чому вчуся самотужки, освоїв вже кілька будівельних професій: каменяра, теслі, зварювальника. Але всьому сам не навчишся. Треба, щоб хтось підказував, або ж читати спеціальну літературу. Ось зараз, приміром, хочу встановити огорожу і, звичайно, ворота. Адже у селі про господаря судять по будівлі, паркану, а насамперед — по воротах. Та й негоже обійстю без огорожі. А ось як це зробити правильно, відповідно до технічних вимог, достеменно не знаю.

Тож маю пропозицію. Друкуйте, будь ласка, побільше матеріалів під рубрикою "Молодому господарю". Це повинні бути поради про найпростіше і найпотрібніше: як наточити інструмент, правильно провести електропроводку, розвести фарбу до потрібної густини і якими розчинниками. За такі поради молоді, майстровиті, але ще не обізнані господарі вам будуть щиро вдячні. Тож для мене особисто видрукуйте матеріал, як правильно встановлювати ворота й огорожу. Заздалегідь дякую.

Степан Харченко,
м. Хотин, Чернівецька обл.

Найскладніша частина будь-якої огорожі — ворота і хвіртки.

Ворота — це широкий вхід чи проїзд в огорожі, у стіні і т.п., що закривається однією чи двома стулками.

Неодмінні вимоги, що пред'являються до воріт, — вони мають бути довговічними, міцними й зручними для користування. Конструкція воріт може бути найрізноманітнішої форми — двостулкові розстібні, одностулкові відкатні, телескопічні, підйомно-секційні з механізованим чи ручним відкриванням. Ворота з ручним відкриванням оснащуються противагами і збалансовуються. Але такі ворота дуже рідко застосовують в індивідуальному будівництві, оскільки це конструкції підвищеної складності. Найчастіше використовується конструкція двостулкових розстібних воріт.

Ворота можна зробити металевими чи дерев'яними (рис. 1).

Складаються ворота, як правило, з двох стулок. Якщо вони призначені для в'їзду тільки легкових автомобілів, загальну ширину стулок можна зробити 2,4—2,6 м, якщо ж для вантажних машин, ширину слід збільшити до 3,2—3,5 м. У цьому випадку замість широких воріт можна передбачити знімну секцію огорожі.

Ворота будуть довговічнішими і надійнішими, якщо якісно будуть виконані фундаменти під опорні стовпи. Фундаменти закладають на глибину від 0,5 до 1 м. Вільний простір між фундаментною кладкою і краями ями потрібно при цьому засипати щебенем, ретельно утрамбувати і забетонувати.

Стулки воріт, зазвичай, відчиняються всередину, у двір. Зсередини їх обладнують обмежувачами і запорами, для яких використовують лати, болти, засувки тощо. Щоб ворота мимовільно не зачинялися, застосовують пружинні фіксатори. Найпростіша схема такого обмежувача складається з опорної стойки, засувки і пружини. (рис. 2). Стойку можна зробити з дерев'яного бруска чи металевої труби з навкісним прорізом у верхній частині. У ньому закріплюють обертову металеву фасонну засувку. У відчинених воріт нижня обв'язка стулок фіксується зубом засувки.

У закритому положенні стулки воріт утримуються за допомогою обмежувача, встановленого посередині в'їзду. Для цієї ж мети можна використовувати і пару шпінгалетів, закріплених на нижній частині кожної стулки. Вони входять у дорожнє покриття, в якому влаштовані спеціальні гнізда.

Каркас дерев'яних воріт виготовляють з брусків перерізом 50х100 мм. Їх з'єднують наскрізними шипами і зміцнюють прямокутну конструкцію прибитою по діагоналі укосиною (рис. 3, а).

Зібрані на землі рами навішують на стовпи без обрешетування. До бетонних і металевих стовпів їх кріплять завісами за допомогою спеціальних дерев'яних накладок, у кам'яні стовпи для цієї мети необхідно вставити дерев'яні пробки.

Коли рами стулок навішені, можна приступити до обрешетування. Його роблять зі струганих дощок, металевої сітки, азбестоцементних листів, штахетника, залежно від смаку, можливостей господаря і призначення воріт.

Щоб сніг узимку не заважав відчиняти і зачиняти ворота, просвіт між стулками і землею не повинен бути менший за 10—15 см. Влітку, коли в такому великому просвіті немає необхідності, його можна зменшити, прибивши до нижнього краю стулок додаткову дошку.

Каркас металевих воріт зварюють, звичайно, із сталевого кутника. Решетування можна виконати з металевої сітки, дроту, арматурної сталі чи азбестоцементних листів.

Гаражні ворота

Ворота в гаражі традиційно виготовляють з металу. Операція ця трудомістка, потребує використання зварювальних агрегатів, великого обсягу роботи з металом, та й спеціальний допуск буде потрібний для експлуатації зварювального апарата. Найкращий варіант — замовити металеві ворота на будь-якому заводі металоконструкцій.

Однак робити ворота з металу зовсім не обов'язково. Досвід показує, що експлуатація дерев'яних чи комбінованих воріт у гаражі виявляється дуже ефективною, особливо якщо їх обладнати додатковими пристроями й охоронною сигналізацією проти несанкціонованого відкривання. До того ж ворота з дерев'яною обшивкою можна чудово декоративно оформити.

Розміри воріт зазвичай визначаються умовами комфортного в'їзду автомобіля до гаража. Висота воріт повинна бути трохи меншою, ніж висота передньої стінки гаража, що виправдано з естетичної точки зору — низькі ворота у високій стіні виглядають непропорційними.

А ось ширину воріт краще зробити по можливості більшою. Це господар гаража оцінить, коли йому доведеться ставити автомобіль у гараж на стоянку. Якщо ж ширина воріт обмежена розмірами передньої стіни гаража, у такому разі їх необхідно зробити хоча б на 1 м ширше автомобіля, для стоянки якого призначений гараж.

З чого б не виготовлялися стулки воріт, стовпи, на які вони будуть навішені, краще зробити з металу, тому, що металевий стовп легше і надійніше можна закріпити в цегляній стіні, ніж у дерев'яній. На стовпи буде постійне бокове навантаження і тому вони можуть відійти від вертикального положення. Отже, їх необхідно додатково зміцнити.

Не варто забувати і про гідроізоляцію стовпів для гаражних воріт. Щоб її зробити, необхідно захистити нижні кінці стовпів, які знаходяться у фундаменті, від впливу корозії чи гниття.

Завіси, за допомогою яких ворота навішуються на стовпи, повинні бути міцними, щоб утримувати стулки воріт без перекосів. Для цього застосовують спеціальні гаражні завіси, виконані із запасом необхідної міцності.

Якщо стулки воріт виконані з дерева, завіси слід закріпити на дерев'яних брусах стулок за допомогою болтів. При цьому головки болтів необхідно "утопити" в деревину, зашпатлювати і зафарбувати. Аналогічним способом потрібно закріпити в середині стулок воріт завіси, призначені для навішування гаражного замка.

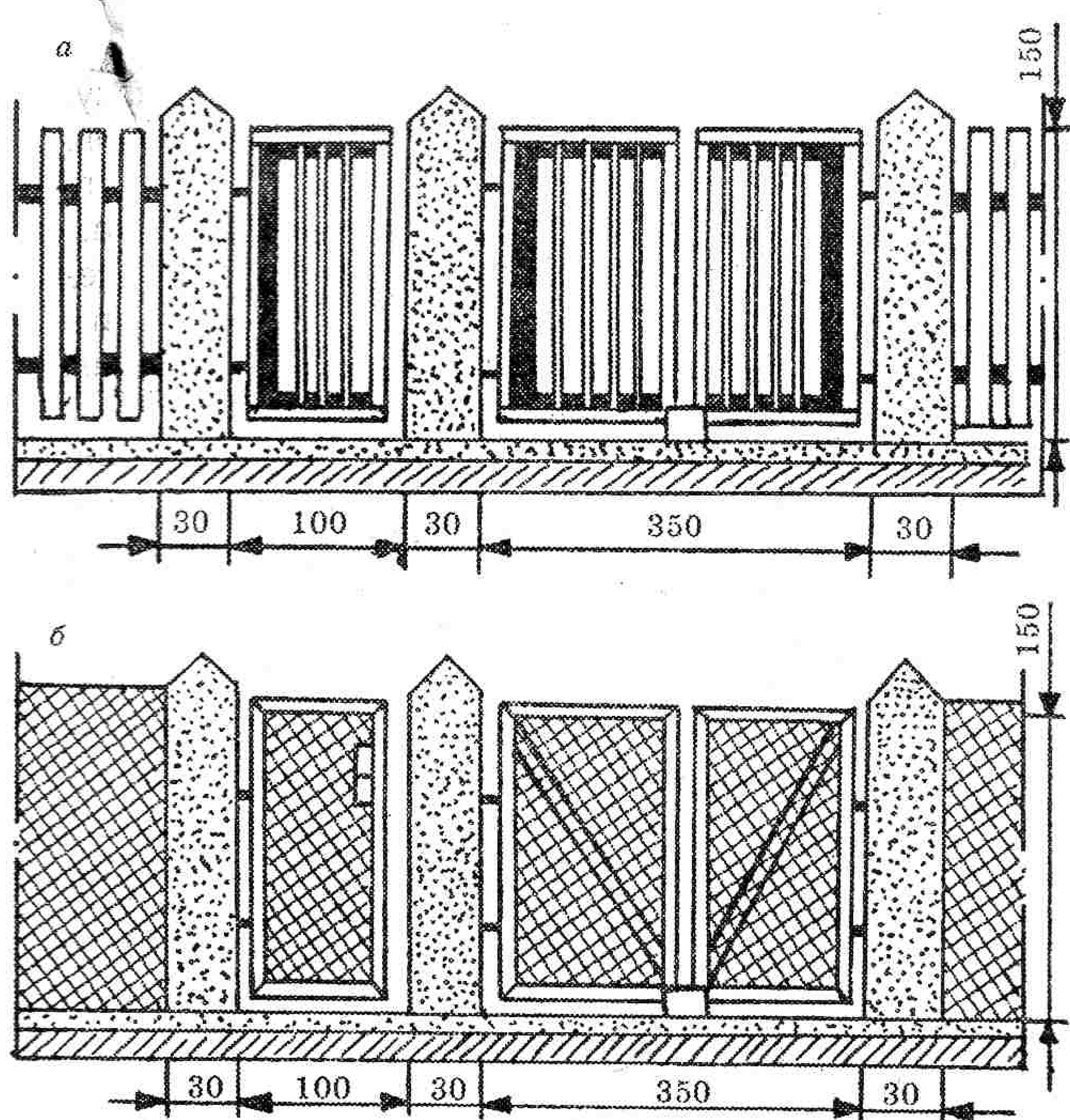


Рис. 1. Ворота на залізобетонних стовпах: а — з дерев'яною решіткою; б — з металевою сіткою.

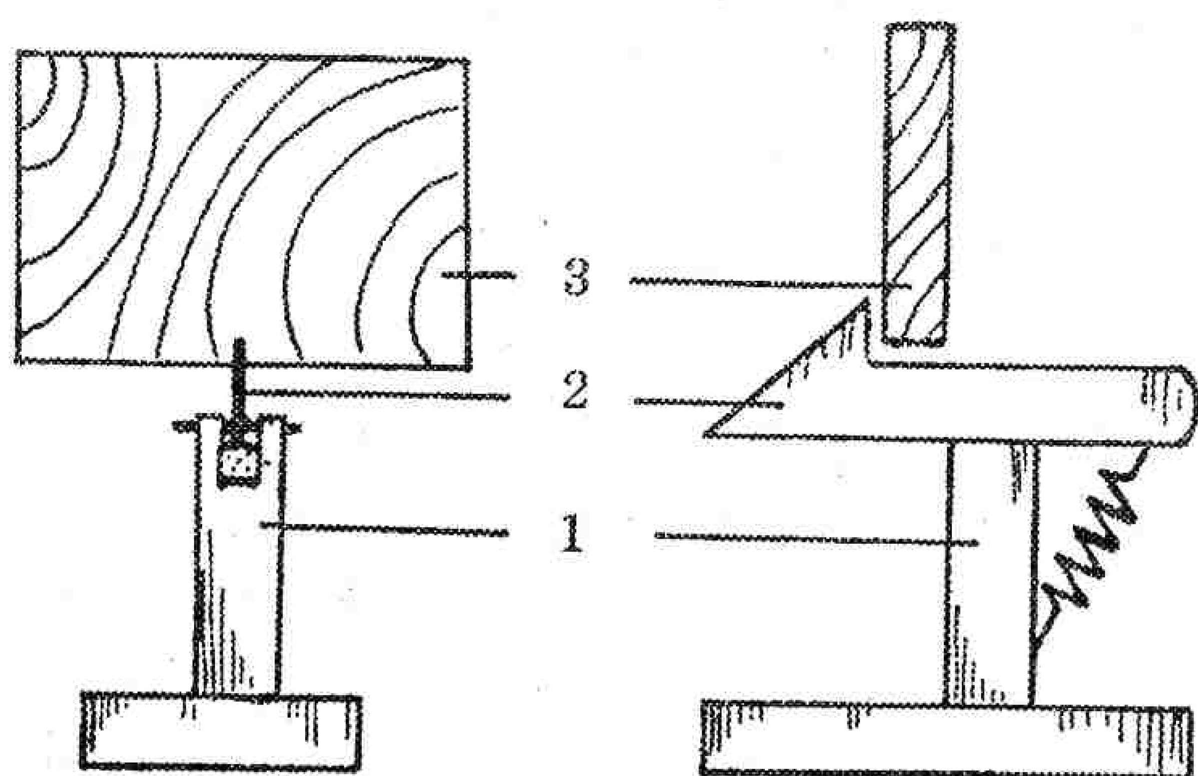


Рис. 2. Обмежувач-фіксатор відкритого положення воріт: 1 — стойка; 2 — засувка; 3 — рама стулки.

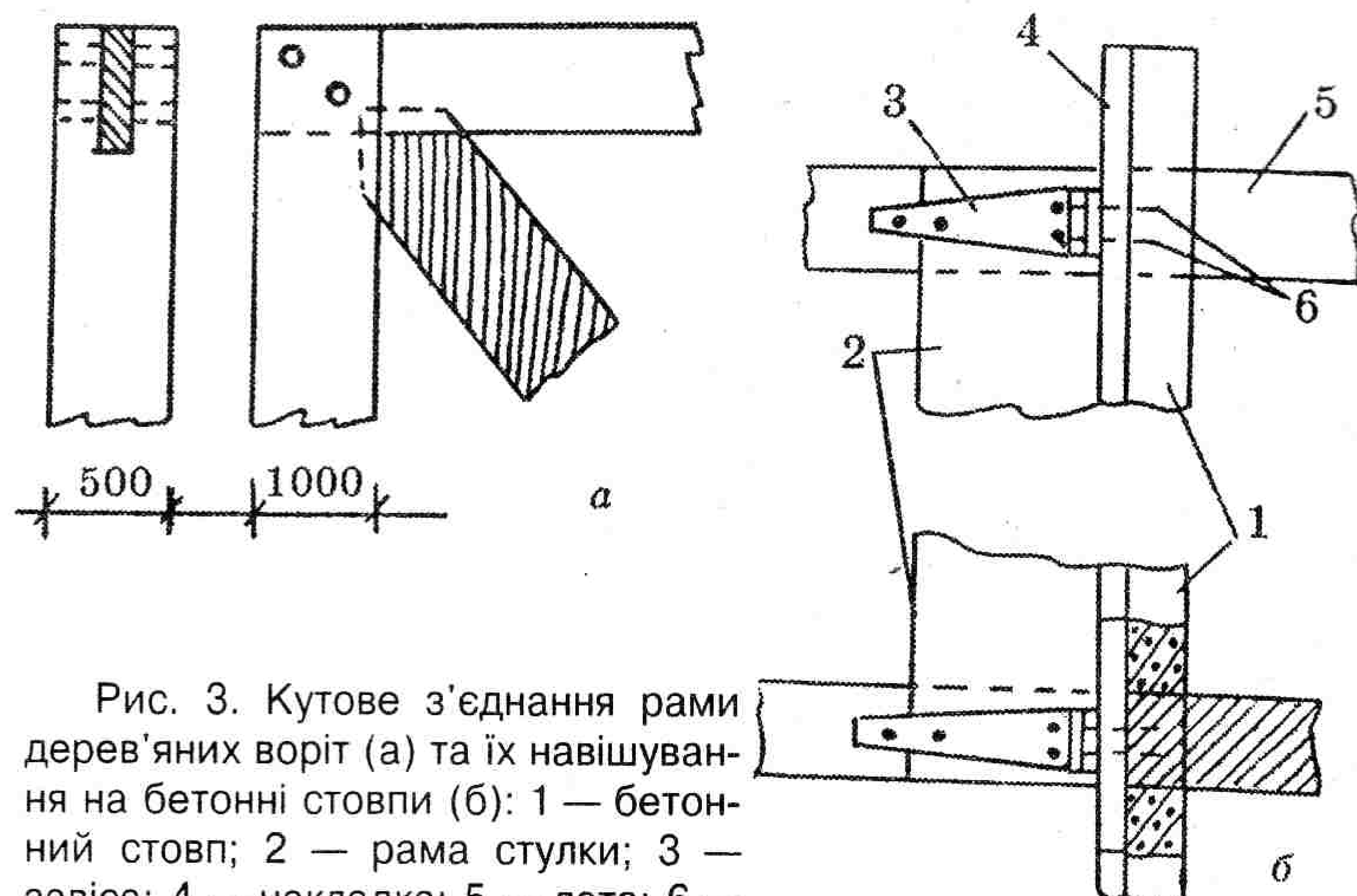


Рис. 3. Кутове з'єднання рами дерев'яних воріт (а) та їх навішування на бетонні стовпи (б): 1 — бетонний стовп; 2 — рама стулки; 3 — завіса; 4 — накладка; 5 — лата; 6 — цвяхи.

Визначаючи висоту стулок, необхідно враховувати, щоб після навішування на стовпи не залишилося щілини між нижнім краєм стулок і підлогою. Щоб запобігти перекосу воріт, необхідно зробити на середині в'їзду невисокі підп'ятники, на які стулки будуть спиратися, коли ворота зачинені. Ці ж підп'ятники унеможливлять прогин у зворотний бік, всередину гаража.

Корисно виготовити такі ж підп'ятники і для відкритого положення воріт. Їх можна встановити по обидва боки від гаража, а щоб стулки мимовільно не закривалися під дією вітру, підп'ятники потрібно обладнати прикольними штирями.

Найуразливіший елемент у всій конструкції гаражних воріт — це завіси. Їх, наприклад, можна зрізати звичайною ножівкою по металу і просто зняти ворота зі стовпів, не відмикаючи при цьому замка. Щоб не хвилюватися за такий спосіб злому гаража, про його надійність потрібно подбати заздалегідь, тим більше, що це не так уже й складно.

Щоб ускладнити зломщикам зрізання завісів, їх потрібно зробити масивнішими, тобто збільшити площу передбачуваного зрізу. Для більшої надійності поруч із завісами по обидва боки від кожного можна приварити шматки металевого прутка — це не лише змусить зломщика перепилювати додаткові сантиметри металу, але й ускладнить вільний хід ножівки, що зробить зрізання завісів дуже проблематичним.

Правда, замість ножівки зломщики можуть скористатися газозваркою. У цьому разі зміцнення завісів не дасть необхідного результату. Але можна захистити гараж і від такого способу злому. Потрібно встановити на стулках воріт у тому місці, де кожна з них примикає до стовпа і гаражної стіни, спеціальні кронштейни, які будуть фіксувати стулку у закритому положенні і перешкоджати зняттю воріт, навіть якщо завіси виявляться зрізаними. Встановити кронштейни можна в будь-який час, навіть після багатьох років експлуатації воріт.

Приварюються вони зверху і знизу на кожній стулці таким чином, щоб незакріплені на стулках кінці кронштейнів при закриванні стулок входили в спеціально вирізані в каркасі воріт і видовбані в стіні ніші-заглиблення й упиралися в них своєю площиною, створюючи своєрідний найпростіший механічний засув.

При наявності у воротах хвіртки таке саме пристосування варто передбачити і для неї. Воно, на відміну від охоронної сигналізації, не вимагає за собою ніякого піклування, але при цьому дає абсолютну гарантію від злому.

Якщо обшивка воріт дерев'яна, вона може бути зроблена з вузьких дошок, які для надійності бажано закріпити металевими смугами. Використання вузьких дощок дозволить виконати на обшивці воріт декоративний малюнок, що у поєднанні з металевими частинами виглядає дуже привабливо.

Зрозуміло, перед фарбуванням металеві частини воріт треба обробити засобами, що захищають метал від корозії, а дерев'яні частини — розчинами, які запобігають гниттю.

Захист від іржі

Ворота чи металеві огорожі не слід квапитися фарбувати. Перш за все їх потрібно ретельно оглянути, щоб переконатися, що вони не постраждали від іржі. Фарбувати поверх іржі — безглузде заняття, фарба в цьому випадку не захистить метал від псування, процес корозії буде продовжуватися під фарбою у шарі металу.

Очистити поверхню металу від шару пухкої іржі можна за допомогою сталевої щітки. Одночасно ви очистите метал від бруду, і від шару старої фарби. Після такої обробки метал необхідно знежирити бензином чи уайт-спіритом.

Втім, якщо треба очистити велику площу, яку необхідно фарбувати, наприклад, стулки воріт, або ж іржа проникла вже у внутрішній шар металу і не піддається сталевій щітці, така робота не буде дуже ефективною. Можна зробити набагато простіше: застосувати спеціальні хімічні засоби, такі, наприклад, як автоперетворювач іржі.

Поверхню металу необхідно спочатку очистити від пухкої іржі, потім нанести на неї автоперетворювач за допомо-

гою щітки. Іржа повинна змінити колір, це буде свідчити про те, що реакція відбулася. Дочекавшись повного висихання поверхні, можна приступати до фарбування.

Пам'ятайте, що працювати з цим реактивом необхідно в рукавичках і захисних окулярах, а якщо все ж він потрапить на шкіру, то це місце потрібно промити водою.

Існує автоочищувач іржі "Омега" і йому подібні реактиви. Їх треба наносити на попередньо очищену від пухкої іржі поверхню шаром у 2—3 мм і через півгодини видаляти сухою ганчіркою. Після огляду поверхні операцію варто повторити, якщо будуть виявлені не звільнені від іржі місця. І так робити доти, доки весь метал не звільниться від іржі. Аж потім можна приступати до фарбування.

Можна приготувати суміші, які очищають метал від іржі, і самому. Для цього можете скористатися будь-яким з наступних рецептів:

1. В 1 л 15%-ного розчину соляної кислоти розчинити 1 таблетку уротропіну (гексаметилентетраміну). Отриманий розчин нанести на металеві деталі воріт кілька разів, доки поверхня цілком не очиститься від іржі. Після цього на метал нанести 5—10%-ний розчин кальцинованої соди і ретельно промити водою, а потім висушити.

2. Спочатку приготувати два розчини для зняття іржі:

Розчин А. Концентрований формальдегід змішати з 25%-ним нашатирним спиртом у співвідношенні 8:5 за об'ємними частинами.

Розчин Б. Приготувати 15%-ний розчин соляної кислоти і додати на кожен літр розчину таблетку уротропіну.

Потім обидва розчини змішати, взявши 26 мл розчину А на 1 л розчину Б. Далі обробляти ворота, як і в першому випадку.

3. Приготувати два розчини:

А. Для цього розчину взяти 470 г соляної кислоти, 300 г води, 1 таблетку уротропіну і 40 г азбестової крихти.

Б. Для другого — 50 г рідкого скла змішати з 150 г води.

Розчин Б влити до розчину А, ретельно перемішати і витримати протягом 18—20 годин. Обробка поверхні така ж, як і в перших двох випадках.

Для фарбування металевих поверхонь найкраще підходять олійні й алкидні фарби. Якщо для цієї мети використовується водоемульсійна фарба, поверхню металу доведеться попередньо заґрунтувати.

Щоб захистити метал від корозії, можна застосовувати також різні бітумні лаки. Ними прийнято покривати огорожі, ґрати, поручні тощо. Наносять бітумні лаки за допомогою розпилювача чи щітки в один шар. Такі покриття мають недолік — усі вони чорного кольору, що знижує естетичне розмаїття при фарбуванні воріт.

Крім того, для захисту від корозії можна використовувати кремнійорганічну, каучукову, фенольну, вінілхлоридну та деякі інші види фарби. Потрібно тільки простежити, щоб у маркуванні фарби після літерних позначень першою стояла цифра 1, що вказує на придатність фарби для зовнішніх робіт.

Служба взаємодопомоги

Хочу виготовити молотарку

Доброго дня, шановні пані та панове!

Журнал ваш читаю майже постійно, де лише випадає нагода: у бібліотеці, в кіоску, у сусідів, які його передплачують.

Мені 50 років. Люблю майструвати, виготовляти різні пристрої для полегшення повсякденної сільської праці. Навесні для сівозміни хочу посіяти щось із зернових, тож вже зараз думаю, чим буду обмолочувати. Найняти комбайн — дорого, молотарки не маю.

Хочу звернутися до читачів журналу, може у когось є креслення невеличкого, зручного, надійного молотильного барабана. Хотів би побачити його на сторінках найближчого номера "Дому, сад, городу". Сподіваюсь, не я один буду вдячний цьому умільцеві. І редакції також.

Анатолій Сергійчук,
вул. Вишнева, 46, с. Клевань-2,
Рівненська область, 35312

Як зробити сінне борошно в домашніх умовах?

Добрий день, шановна редакціє журналу "Дім, сад, город".

Ваш журнал та, власне, він вже і мій, передплачую з 1994 року. Всі публікації перечитую, але жодного разу не знайшла матеріалу про те, як з допомогою спеціальних пристроїв у домашніх умовах переробити сіно на трав'яне борошно, а ще краще — спресувати потім це борошно у гранули.

Раніше трав'яне борошно і гранули кормових трав можна було придбати на ринках, але останнім часом я їх ніде не можу знайти.

Зайве говорити, що господарям, які доглядають домашню худобу, вкрай потрібні такі корми, без них просто не обійтись. Бо де, скажімо, мені, пенсіонерці, дістати стільки зерна для відгодівлі свиней і бичка. Та й самим зерном не дуже й корисно годувати тварин.

Тож через журнал звертаюсь до умільців: повідомте, де можна придбати пристрій для виготовлення сінного борошна, а також спресовування його в гранули. А ще краще було б, аби журнал видрукував матеріал, як змайструвати такий пристрій вдома. Хто має його схему та опис, надішліть, будь ласка, до редакції журналу "Дім, сад, город". Впевнена, що багато селян скажуть "спасибі" і журналу, і конкретно тій людині, яка запропонує такий матеріал.

З повагою, пенсіонерка (66 років)

Світлана Василівна Манашевська,
хутір Крутий Яр, Максимівська сільська рада,
Вільнянський р-н, Запорізька обл., 70024

Ручна сіналочка — річ чудова, а де дістати?

Бачив неодноразово у колег-городників ручну сівалочку, а от де придбати її — не знаю. Прошу Вас, напишіть, яка фірма її випускає, а головне — де продає та за яку ціну. Можливо, у Києві? Мені там доводиться бувати.

М.Т.Дідусенко,
с. Ново-Аврамівка, Хорольський р-н,
Полтавська обл., 37842

ШПАКЛІВКА: ПРИГОТУВАННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ

Порадьте як використовують шпаклівку?

Л. Томін,
смт Чаплинка, Херсонська область

Шпаклівка — це паста тієї чи іншої густини, яку виготовляють змішуванням плівкоутворювача (клею, оліфи, лаку) з наповнювачем (крейдою, важким шпатом тощо).

Шпаклівку застосовують для замазування тріщин та вирівнювання поверхні. Інколи під час підготовки до фарбування металевих поверхонь (кабін, крил, кузовів легкових автомобілів) послідовно наносять декілька тонких шарів шпаклівки, зчищаючи шкуркою після висихання зайву частину шпаклівки і наносячи в заглиблення нову шпаклівку. Завдяки цьому добре заробляються нерівності. Наносять шпаклівку, зазвичай, поверх грунтівки.

Шпаклівки бувають густі (для заробки окремих нерівностей) та рідкі (для суцільного шпаклювання). Промисловість випускає багато шпаклівок для деревини і металу.

Перед фарбуванням вікон, дверей, стінних шафок найкраще нанести грунтовку для усунення нерівностей, які заважають фарбі лягати рівно і красиво. Якщо попередній старий шар фарби не лущиться, то можна покривати цю поверхню, але попередньо її слід очистити від пилу й бруду.

Якщо нема потреби знімати стару фарбу, то пошкоджені місця і заглибини необхідно зашпаклювати. Склад шпаклівки: оліфа, крейда і клейовий розчин. В основі клейового розчину столярний клей. 100 г його розбивають на дрібні шматочки і заливають 900 г води. Клей трохи розбухне, а потім банку з клейовим розчином нагрівають у водяній бані до повного розчинення.

Грунтовку під вапняні та клейові фарби готують з 2 кг свіжогашеного вапна або 2 — 3 кг вапняного тіста, 200 г 40%-ного або 120 г 70%-ного господарського мила, 50 — 100 г оліфи і 6 л води. Мило нарізують тонкою стружкою, розчиняють його в 3 л гарячої води, вливають тонким струменем оліфу і перемішують. У 3 — 4 літрах води гасять вапно-кипучку або перемішують давно гашене вапно, виливають у мильний розчин, перемішують і проціджують через густе сито або капронову панчоху.

ЗНІМАННЯ З ПРОВОДІВ ЕМАЛЕВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ

Сільському господарю нерідко доводиться мати справу з електропроводкою. Чи існують способи зняття ізоляції з проводів, крім механічного.

В. Грибачов,
м. Мукачеве, Закарпатська область

При електро- і радіомонтажних роботах дуже часто доводиться знімати емалеву ізоляцію з ліцендрату, або тонкого емальованого дроту ПЭЛ. Є такі способи видалення ізоляції.

Хімічний. Емалеву ізоляцію розм'якшують або розчиняють у розчинниках (наприклад, в ацетоні). Для цього дріт опускають на деякий час в ацетон або протирають його ватою, змоченою цим розчинником.

Термічно-хімічний. Щоб видалити з ліцендрату лакове покриття, кінці дроту трохи обпалюють на полум'ї спиртівки, а потім занурюють в етиловий (винний) спирт. Обпалена емаль у спирті швидко розчиняється і сходить з дроту. Кінці такого дроту можна спаювати без дальшого зачищення.

Термічний. Емальований дріт, або ліцендрат (навіть у шовковій ізоляції), нагрівають сірником чи на газовому пальнику так, щоб він нагрівся до червоного кольору. При цьому ізоляція обвуглюється і її зчищають жорсткою гумкою.

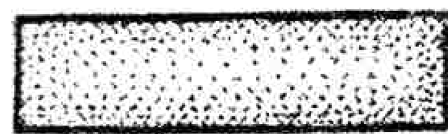
Механічний. Цим способом зачищають дуже тонкий дріт діаметром 0,05 — 0,06 мм. Ізоляцію з кінців такого дроту знімають червоною гумкою, яка в своєму складі містить наждачний порошок.

ДОПОМОЖІТЬ РОЗІБРАТИСЬ З КРЕСЛЕННЯМ

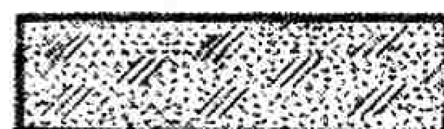
Хочу спорудити власний будинок. У газетах, журналах переглядаю різні креслення й ескізи. На багатьох з них показано, з яких матеріалів треба робити ті чи інші частини будівлі. Але ж таких матеріалів безліч. Чи не могли б ви показати, як позначаються на кресленнях хоч найпоширеніші будівельні матеріали?

Семен Тростянець,
м. Дніпропетровськ

Професійні будівельники позначають окремі будівельні матеріали так:


— пісок, азбоцемент, штукатурка, гіпсові вироби, абразиви тощо;


— глина;


— будь-який будівельний матеріал.

ПРИМХИ ЛІНОЛЕУМУ

Вирішив власноруч покласти лінолеум, але ніколи цього не робив. Порадьте, будь ласка, як правильно це зробити?

О. Садишев,
м. Ізмаїл, Одеська область

Щоб лінолеум добре лежав, необхідно старанно підготувати поверхню під нього. Вона повинна бути сухою, рівною, без тріщин. Інакше після настилання всі ці дефекти "проявляться".

Якщо ви купили лінолеум холодної пори, то перш ніж приступити до укладання, його слід витримати у приміщенні, бо від холоду він стає твердішим і ламким.

Важливо правильно відміряти і нарізати лінолеум відповідно до площі та конфігурації приміщення, не забуваючи при цьому про стиковку малюнків. Нарізані шматки слід скласти у стос і витримати під вантажем, щоб вони розпрямилися. Нарізувати треба добре нагостреним ножем під лінійку, інакше на стиках будуть хвилясті щілини. Після нанесення клею шматки укладають на визначені місця і притискують дошками чи фанеркою. Тоді лінолеум приклеїться краще, без "пухирів".

Вантаж знімають приблизно через дві доби. Попід стінами лінолеум закріплюють плінтусами.

Земельну ділянку можна навіть подарувати

Маю земельну ділянку, яка входить до масиву землі садівницького товариства. Підгрунтові води на ділянці виходять на поверхню, а місцями навіть росте рогіз. Щоправда одного року на цій ділянці я навіть виростив картоплю та буряки, але перед тим доклав немало праці, аби окультурити землю.

На жаль, через два роки я вже нічого не міг посадити чи висіяти, бо земля була не придатна для обробітку. Тоді я звернувся до свого садівничо-городнього товариства з проханням, аби мені дали довідку на звільнення мене від цієї земельної ділянки, оскільки вона непридатна для використання й дістав ось таку відповідь: "Ділянка ваша приватизована й тому ми нічого не можемо зробити".

Уже кілька років цією земельною ділянкою я не користуюся, але, коли нараховують субсидії, то вона входить до складу нарахування.

Запитання: яким чином я можу звільнитися від цієї земельної ділянки?

До кого мені звернутися?

***М.Свинобой,** Прикарпаття*

Землі садівницьких товариств складаються із земель загального користування товариства, які є його власністю та із земельних ділянок членів садівницького товариства, що перебувають у їхньому користуванні або у власності (приватизовані).

За цих умов приватизація земельних ділянок членом товариства може здійснюватися без згоди на те інших членів товариства.

Ваша садова ділянка приватизована, тобто перебуває у приватній власності і Ви можете нею розпорядитися за своїм розсудом, поставивши до відома правління кооперативу.

Відповідно до Земельного кодексу України (ст. 140) однією з підстав припинення права власності на земельну ділянку є добровільна відмова від неї. Для цього Вам необхідно звернутися до правління садівницького товариства із заявою про добровільну відмову від садової ділянки і вихід із товариства.

Може бути інший варіант. Ви самостійно підбираєте громадянина (можливо, із членів садового товариства), який погодиться викупити згадану земельну ділянку чи прийме її як Ваш дарунок і буде користуватися нею за призначенням.

У списках можуть поновити

Мої сини працювали в колгоспі. Коли в цьому господарстві розпайовували землю, то їх не занесли до списку на виділення паю.

Чи може зараз керівництво господарства внести моїх синів до списку на виділення їм земельного паю?

***Г.Гирович,** Полтавщина*

Право на земельну частку (пай) мають члени сільськогосподарського підприємства, кооперативу, товариства, в тому числі пенсіонери, які раніше працювали в ньому і залишалися членами підприємства на час паювання земель відповідно до списку, що додається до Державного акта про право колективної власності на землю.

Список громадян, який додається до Державного акта, складається самим сільськогосподарським підприємством, розглядається і затверджується загальними зборами підприємства і підписується головою цього підприємства та головою місцевої ради.

Як видно з листа, Ваші сини працювали в господарстві ще до паювання земель, працювали і після цього. Але до списків працівників господарства, що мають право на земельну частку (пай) не внесені лише тому, що вони не звернулися до правління господарства з відповідною заявою.

З приводу цього необхідно зауважити, що нормативно-правові акти, якими регулюється порядок паювання земель (див. Указ Президента України "Про порядок паювання земель..." від 8.08.1995 р.) не передбачають обов'язкової подачі заяви щодо внесення до вказаного списку.

Списки складаються спеціальною комісією, створеною у підприємстві, яка повинна вносити до вказаного списку всіх членів господарства, а також пенсіонерів, які раніше працювали в господарстві і не вибули з нього на час складання списків.

Отже, якщо Ваші сини на час складання списків були членами господарства, то вони повинні бути внесені до вказаних списків незалежно від звернення їх з цього приводу з відповідною заявою.

Якщо ж їх випадково не внесено до списку-додатку до Державного акта на право колективної власності на землю, вони можуть звернутися до загальних зборів підприємства з проханням виправити помилку.

У разі відмови в наданні права на земельну частку (пай) спір розглядається у судовому порядку.

Законом не передбачено

За фахом я вчитель. У 1999 році закінчила педуніверситет, але, на жаль, за місцем проживання роботи я не знайшла. Тому змушена була працювати у сусідньому селі. Та ось коли звернулася з проханням про надання 2 га землі, мені відмовили. Голова селищної ради за місцем проживання мотивував відмову тим, що мені земельний наділ повинна виділити селищна рада за місцем роботи.

Чи правомірне рішення голови селищної ради?

Чи маю я право на одержання наділу землі за місцем свого проживання?

О.В.Гук,
Херсонська обл.

Конституція України закріплює право громадян на володіння і користування земельними ділянками у відповідності до закону згідно із Земельним кодексом (ст. 40) громадянам України за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть передаватися безоплатно у власність або передаватися в оренду земельні ділянки для будівництва та обслуговування житлового будинку і господарських будівель у межах норм, визначених цим кодексом.

Для будівництва і обслуговування житлового будинку, господарських будівель та споруд (присадибна ділянка), громадяни мають право одержати земельну ділянку у селах — не більше 0,25 гектара, в селищах — не більше 0,15 гектара, а в містах — не більше 0,10 гектара (ст. 121 Земельного кодексу України).

Надання земельних ділянок громадянам залежно від місця проживання чи місця роботи земельним законодавством не передбачено.

РАТИБОР™ — МОГУТНІЙ ЗАСІБ БОРОТЬБИ З КОЛОРАДСЬКИМ ЖУКОМ

Історія боротьби з колорадським жуком у світі налічує більше 100 років, а в Україні — понад 50 років. За цей період людство випробувало сотні різноманітних методів та хімічних сполук для боротьби з цим шкідником, проте він і досі залишається одним із найнебезпечніших.

Доросла комаха колорадського жука за добу з'їдає близько 2,5 см² листкової поверхні, а за літо — до 150 см². Особливо небезпечний цей шкідник у період цвітіння та зав'язування бульб, коли за наявності 15 личинок на одній рослині недоотримують 50 % врожаю.

Препарати, які раніше були рекомендовані для боротьби з колорадським жуком в Україні, можна розділити на чотири класи: карбаматні, хлорорганічні, фосфорорганічні та піретроїди. До всіх перелічених груп препаратів у жука послідовно виникала стійкість, через що вони перестали бути ефективними. Це, зокрема, було наслідком систематичного повторного використання одного й того ж препарату протягом тривалого часу. До причин виникнення стійкості також належить і неправильна технологія внесення, коли замість ранцевого обприскувача використовують відро і віник,а це не забезпечує рівномірного покриття рослин картоплі розчином препарату, через що деякі особини жуків отримують смертельну його дозу, а інші — ні. Вони залишаються живими, до того ж дають потомство з підвищеною стійкістю до застосовуваного препарату.

Серед способів боротьби з колорадським жуком можна відзначити найпопулярніші — хімічний та механічний. Кожний з них має свої переваги і недоліки. Механічний спосіб передбачає здебільшого ручне збирання жуків та личинок з кожного куща. Він може бути ефективним тільки за умови щоденного виконання цієї операції, оскільки жуки перебувають у стані постійної міграції.

Хімічний спосіб боротьби набагато ефективніший. Однієї-двох обробок кущів картоплі може бути цілком достатньо для надійного захисту. Основним недоліком цього методу є можлива небезпека для здоров'я в разі неправильного застосування: внесення препарату в істотно завищеній нормі витрати, ігнорування вимог з техніки безпеки, внесення робочого розчину препарату за допомогою віника. Проте за умови дотримання всіх рекомендованих вимог безпеки цьому методу поки що немає рівних за співвідношенням "затрати праці та коштів"—"ефективність".

В умовах, коли щороку з'являються нові препарати, дуже важко зорієнтуватись, якому з них віддати перевагу, оскільки вони суттєво відрізняються як за хімічним складом, так і за характером дії на колорадського жука. Серед засобів захисту рослин нових поколінь, які рекомендовані для боротьби з колорадським жуком, добре зарекомендував себе новий препарат компанії "Презенс" під назвою **РАТИБОР** . Цей препарат зареєстровано в 2003 році в Україні для боротьби з колорадським жуком у насадженнях картоплі та для боротьби з комплексом шкідників на посівах цукрових буряків. Ця перевага дає змогу забезпечувати одночасно захист цукрових буряків у міжряддях картоплі від комплексу шкідників.

Національним аграрним університетом було проведено випробування препарату в базових господарствах різних кліматичних зон України. Випробовували на картоплі районованих сприйнятливих до шкідника сортів проти личинок і дорослих комах колорадського жука. Виробнича перевірка препарату засвідчила, що при внесенні його у кількості 0,20 л/га ефективність становила 99,7%. У період до і після цвітіння на оброблених ділянках відмічено загибель колорадського жука на всіх стадіях розвитку, тимчасом як на необроблених ділянках чисельність шкідника стрімко зростала.

Серед переваг препарату слід відзначити його високу ефективність при широкому діапазоні температур від +10 до +35°С, миттєву і тривалу дію. У наших дослідах особини колорадського жука гинули вже через 30 хвилин після обробки. А вже через годину після обробки препарат майже повністю проникає через поверхню листя та стебел у рослину. Крім того, залишки робочого розчину, що потрапляють під час обробки на грунт, теж засвоюються рослинами через кореневу систему і захищають картоплю від шкідників. Зазвичай достатньо однієї обробки препаратом за сезон, що дає можливість зекономити трудові ресурси та кошти. Поряд з високою активністю проти колорадського жука препарат повністю розкладається протягом 20 діб, не нагромаджується в рослинах та грунті, на відміну від деяких дуже поширених препаратів.

Завдяки миттєвій та тривалій захисній дії, стійкості до змивання, ефективності на всіх стадіях розвитку комах, зручній упаковці, наявності запаяної горловини та невисокій ціні даний препарат дуже привабливий для споживача.

М.М.Доля, *доктор с.-г. наук, професор ,*
Н.М.Березницька, *кандидат біологічних наук, доцент,*
Національний аграрний університет,
кафедра хімічного захисту рослин.

Біодинамічний календар

Червень

Близнюки 30.05 (12.32) — 2 (0.28)
● Новий Місяць — 31.05 (7.20)

Поливають плодові дерева, особливо в посушливе літо. Вода потрібна як деревам, так і грунту, оскільки в грунтовій воді відбуваються різні мікробіологічні процеси. У воді розчиняються поживні речовини, які необхідні рослинам.

Найбільше вода необхідна рослинам у фазі росту пагонів і формування зав'язі, тобто наприкінці весни — на початку літа. На одне доросле дерево яблуні і груші залежно від рівня вологості грунту та інших чинників за один полив потрібно від 10 до 50 відер води. Для вишні води треба вдвічі менше.

Рак 2 (0.28) — 4 (10.26)

Підживлюють сад коров'яком. Його готують так. Діжку наполовину заповнюють коров'яком, наливають води майже по вінця і потім кілька разів перемішують. Цей розчин залишають у діжці для бродіння на 1—2 тижні. Готову бовтанку перед внесенням у грунт розбавляють водою: на відро бовтанки зазвичай додають 3—4 відра води. Чим сухіший грунт, тим більше води треба додавати, щоб одночасно з підживленням дещо зволожити землю.

Якщо грунт вологий, то розчин можна готувати міцніший і розводити його водою вдвічі.

На квадратний метр площі саду вносять відро розчину. Якщо розчин коров'яку міцніший (розбавлений у 2 рази), то вносять його менше. І взагалі коров'яку дають з такого розрахунку, щоб на кожний квадратний метр припало 2 кг коров'яку (не враховуючи води).

Щоб позбутися червивості яблук, необхідно регулярно боротися з яблуневою плодожеркою. Черв'як — це гусінь метелика цього шкідника. У теплі роки масово відроджується гусінь через 2—3 тижні після закінчення цвітіння. Саме в цей час обприскують дерева, а на осінніх й зимових сортах повторюють обробку через 2 тижні.

Найпростіший спосіб боротьби з плодовою плодожеркою — накладання ловильних поясів з паперу, мішковини та іншого матеріалу. Необхідно також щовечора збирати падалицю і закопувати її на глибину не менше 50 см.

Лев 4 (10.26) — 6 (17.51)

Для підживлення саду влітку використовують розчин пташиного посліду. Готують його так. У діжку на третину накладають пташиного посліду, заливають по самі вінця діжки водою і перемішують палицею. Бовтанка має постояти добу, інколи дві, але не більше. За цей час кілька разів її перемішують. Перед використанням бовтанку розводять водою у 3—4 рази. Вносять у грунт з розрахунку відро розчину на квадратний метр площі.

У цей час на присадибних і дачних ділянках підживлюють картоплю та овочі настоями з місцевих добрив, особливо, якщо під час перекопування городу не вдалося внести в грунт достатню кількість добрив або ж коли за проливних весняних дощів легкодоступні поживні речовини, зокрема, азот "вимилися" з грунту. Щоб одержати настій добрив, беруть 2—2,5 л гноївки, 1—1,5 кг коров'яку, 1—1,5 кг пташиного посліду, 200—250 г попелу. Коров'як та пташиний послід намочують на добу. Під кожний кущ вносять 3—5 л розбавленого водою настою.

Яблуневу медяницю можна знищувати, обкурюючи сад тютюновим димом. Увечері в тиху погоду у міжряддях саду розкладають невеликі купи соломи або солом'яного гною, приблизно одну купу на 100 квадратних метрів саду. На кожну купу додають 1,5—2 кг тютюнового пилу і підпалюють. Обдимлюють сад протягом 2 годин.

Діва 6 (17.51) — 8 (22.31)
☽ Перша чверть Місяця — 7 (23.28)

Гноївку, якої чимало зібралося в ємності біля сараю, можна використати для підживлення рослин. У ній багато азоту й калію, але дуже мало фосфору, тому на відро гноївки слід додавати 50—60 г суперфосфату. Перед внесенням у грунт її розбавляють водою удвічі. Овочі й картопля — вологолюбні рослини. Ось чому, якщо є можливість, не забувайте їх поливати. Наприклад, картоплю поливають за 14—15 днів до цвітіння і потім щотижня з розрахунку 3—4 відра на квадратний метр. Краще поливати рано вранці або ввечері. Після поливу грунт розпушують, щоб зменшити випаровування вологи і запобігти утворенню на поливних ділянках грунтової кірочки.

Терези 8 (22.31) — 11 (0.39)

Влітку плодові дерева і кущі потребують підживлення. Якщо у грунт внесено достатню кількість добрив навесні під час перекопування ділянки, то фосфорними і калійними добривами сад не підживлюють. У надто суху погоду немає потреби вносити й азотні добрива, адже рослини потерпають більше від нестачі води, а не добрива. За сприятливих умов влітку рослини підживлюють азотними добривами, але зважають на їхню силу росту і колір листя. Якщо листя недостатньо зелене, то ці добрива вносять 1—2 рази. На піщаних і торф'яних грунтах одночасно з азотними вносять і калійні добрива. У підживленнях на квадратний метр дають 3—4 г азоту (9—12 г аміачної селітри, 15—20 г сульфату амонію) і 4 г калію (хлористого калію 8 г). Ще раз підкреслюємо, що ці дози добрив приблизні, адже забезпеченість грунту поживними елементами може бути високою, якщо внесена повна їх доза навесні, і навпаки. Слід також пам'ятати, що востаннє азотні добрива найчастіше вносять відразу після червневого опадання зав'язі. Щедре азотне живлення у другій половині літа знижує зимостійкість дерев і кущів.

Скорпіон 11 (0.39) — 13 (1.13)

Рідкі добрива вносять у борозенки, зроблені біля рослини. Чим їх більше, тим краще. Інколи борозенки влаштовують тільки навколо рослини на рівні проекції крони. Для смородини, агрусу, малини цього достатньо, а для великих плодових дерев мало. Досвідчені садівники роблять під кроною декілька круглих борозенок або ж прокладають їх радіально від основної. Борозенки слід робити широкі і глибиною до кореневмісного шару. Середня доза — 3—4 г кожного добрива з розрахунку на квадратний метр пристовбурного круга. У борозенки наливають розчин добрив, і коли розчин вбереться, їх засипають грунтом. У вологу погоду борозенок не влаштовують, а розчином поливають грунт навколо рослини.

Протягом червня достигає суниця. Часто садівники устилають грунт у міжряддях і між кущами соломою або тирсою. Завдяки цьому під час дощів ягоди не забрудняться, а грунт довше залишається зволоженим.

Стрілець 13 (1.13) — 15 (1.39)
○ Повний Місяць — 14 (14.16)

Влітку можна підживлювати рослини, не вносячи їх у ґрунт, а через листя (інколи й через штамб — це так зване позакореневе підживлення). Його особливість і перевага — поживні речовини швидше потрапляють до рослини, ніж коли підживлюють під корінь. Але недолік позакореневого підживлення — не можна дати багато поживних речовин, оскільки міцні розчини солей можуть бути згубними для листя.

Щоб поживний розчин міг потрапити до рослини через листя, їх обприскують, причому або дуже рано вранці або ввечері, але не в дощову погоду.

Козеріг 15 (1.39) — 17 (3.42)

Щоб зменшити кількість падалиці яблунь і груш, необхідно систематично боротися з плодожеркою, кліщами, паршею, поливати рослини під час інтенсивного росту і достигання плодів.

Червень для городника — місяць активного догляду за овочами, картоплею, коренеплодами. Необхідно стежити, щоб у ґрунті було вдосталь вологи, земля розпушена, в неї вільно проникало повітря, рослини мали оптимальну кількість добрив і були відмінно освітлені, а за потреби — затінялися, тобто всі посіви необхідно своєчасно й ретельно прополювати, підживлювати, знищувати шкідників.

Водолій 17 (3.42) — 19 (8.57)

Якщо ви вирішили боротися з шкідниками за допомогою отрутохімікатів, уважно вивчіть інструкції, адже неправильне їх застосування може спалити листя. Найчастіше це трапляється, якщо застосовують нестандартні або зіпсовані під час зберігання отрутохімікати або ж коли збільшують концентрацію і дози. Через певний час змінюється колір листя, а ще через 3—5 днів починає відмирати листя, рослина підсихає і може навіть загинути.

Риби 19 (8.57) — 21 (18.06)
☾ Остання чверть Місяця — 21 (17.45)

Захворювання плодових дерев паршею проявляється у вигляді темних або майже чорних плям на плодах, листі, а в груші — і на молодих пагонах, особливо в дощове літо. Успіх боротьби з паршею залежить від правильного застосування бордоської рідини та інших препаратів як навесні, так і влітку. Вперше обприскують, як відомо, на початку розпускання бруньок, вдруге — після закінчення цвітіння. Для обробки сортів плодових дерев, що дуже уражені паршею, крім бордоської рідини, додатково використовують фунгіциди у строки, коли борються з яблуневою плодожеркою (приблизно через 2—3 і 5—7 тижнів після закінчення цвітіння).

Овен 21 (18.06) — 24 (6.16)

У садах нерідко загнивають плоди кісточкових порід. Їх викликають гриби — паразити рослин. Найпоширеніші з-поміж них — плодова гниль (моніліоз) і сіра плодова гниль.

Плоди, як правило, уражуються, якщо на них є будь-які пошкодження, особливо завдані жуками-довгоносиками — козарками, які переносять спори грибів із уражених плодів на здорові.

Запобігають ураженню рослин плодовими гнилями всі заходи боротьби з шкідниками, які пошкоджують плоди. Слід широко застосовувати фунгіциди і насамперед 1%-ну бордоську рідину — перед і після цвітіння, і третій раз приблизно через місяць після другого обприскування, коли плоди починає пошкоджувати гусінь сливової плодожерки.

Дуже бажане своєчасне і регулярне збирання плодів протягом усього літа, намагаючись не допускати утворення подушечок із спорами.

Телець 24 (6.16) — 26 (19.13)

У роки, коли проводилося сильне омолоджувальне обрізування яблуні, а також якщо дуже високий урожай плодів, вдруге вносять азотні добрива після осипання зав'язі, що забезпечує добрий ріст пагонів і плодів. Підживлення плодових дерев найефективніше, коли добрива вносять розчиненими у воді: вони швидше діють. Сухі добрива застосовують при значній вологості ґрунту (рясні дощі або поливи).

Розчиняють добрива у невеликій кількості води, а потім цей міцний розчин розбавляють у необхідній кількості води.

Якщо ви збираєтесь закласти ділянку суниці, то на Поліссі та в Лісостепу найкраще це зробити з середини серпня по 20 вересня, а на Півдні — до середини жовтня. Але вже зараз необхідно про це подбати. Старанна передсадивна підготовка ґрунту — один з найважливіших агрозаходів, від якого залежить висока врожайність. Як свідчить досвід, під суниці придатні всі ґрунти, за винятком солончакових та вапнякових. Найкраще ростуть суниці на ґрунтах легкого механічного складу, достатньо забезпечених вологою. На багатих чорноземах суниці навесні буяють, а влітку за нестачі вологи вигорають. Ділянки під плодовими деревами під суницю не відводять. На майбутній суничник залежно від ґрунту на сотку вносять від 200 до 500 кг органічних добрив.

На землях, де є личинки хрущів чи дротяника, садити суницю не рекомендується, аж поки не знищите цих шкідників. Підбирають ділянку, зайняту ранніми овочами. Зібравши врожай, ґрунт перекопують, очищають від пирію, осоту, інших багаторічних бур'янів, розпушують і вирівнюють граблями. Більше на ній нічого не висівають, а чекають найоптимальнішого часу для висаджування розсади суниці, про яку також слід подбати завчасно.

Близнюки 26 (19.13) — 29 (6.52)

Кущові рослини, особливо смородина, порічки і агрус — вологолюбні культури. Їх необхідно регулярно і щедро поливати, ґрунт слід тримати в розпушеному, чистому від бур'янів стані. Цього досягають періодичним просапуванням у міжряддях, розпушуванням ґрунту навколо кущів, не рідше одного разу на 2—3 тижні. Важливо не допустити ґрунтової кірки і бур'янів, які дуже висушують і виснажують ґрунт.

Добре розвиваються рослини, якщо навколо них мульчують ґрунт торфом, перегноєм, тирсою.

Під час розпушування ґрунту необхідно бути обережним, щоб не пошкодити коренів. Біля кущів ґрунт обробляють неглибоко — на 6—8 см.

Рак 29 (6.52) — 1.07 (16.14)
● Новий Місяць — 29 (21.39)

У молодому саду ґрунт під деревами (на пристовбурних кругах) з весни і до осені утримують розпушеним і без бур'янів. Розпушують садовою сапою (типу тризубки) на глибину 8—12 см в міру необхідності: після дощів і поливів; після утоптування ґрунту та внесення добрив; перед обприскуванням гербіцидами і перед мульчуванням. Якщо літо посушливе, то ґрунт обробляють упродовж усього літа і навіть восени.

У рік садіння і в наступний плодові деревця особливо потребують вологи. Молоді деревця слід поливати 4—5 разів за сезон з розрахунку 2—3 відра під кожну яблуньку і грушку і 1—2 відра під вишеньку і сливку. В наступні роки дерева поливають рідше, але щедріше — в 1,5—2 рази більше.

ПЛОДООВОЧЕВИЙ КОНВЕЄР НІДЕРЛАНДІВ: *Є ЧОМУ ВЧИТИСЯ*

Побувавши неодноразово в Голландії та ознайомившись з досвідом вирощування, зберігання й реалізації плодово-овочевої продукції в цій країні, ми вирішили поділитися ним з читачами журналу "Дім, сад, город". Оскільки досягнення в цій галузі у голландців — безсумнівні, визнані в усьому світі і цілком можуть бути використані нашими співвітчизниками.

Виробники плодово-овочевої продукції, бізнесмени, які відвідували Голландію, ознайомившись з роботою голландського плодово-овочевого сектора, часто задають собі питання: яким чином територіально невелика держава, що має не найкращі ресурсні і природно-кліматичні фактори, зруйнована в роки другої світової війни бомбардуваннями та постійними повенями, зуміла стати за 50 років провідною сільськогосподарською державою. Як саме маленьким самостійним господарствам вдається на порівняно невеликих ділянках землі вирощувати високі врожаї фруктів та овочів, використовувати найсучасніші передові технології, а ще — як їм вдається зберігати плоди без втрат упродовж усього сезону від врожаю до врожаю, забезпечуючи високоякісною продукцією не тільки власну державу, але і з великим успіхом продаючи її в багатьох країнах світу.

Таємницю успіху голландців необхідно шукати насамперед в ефективній праці всіх ланок плодово-овочевого конвеєра, починаючи від вирощування і збирання врожаю, через зберігання та передпродажну підготовку, переробку плодів і закінчуючи прилавками спеціалізованих магазинів, супермаркетів. Кожна ділянка цього конвеєра має специфічне значення і функціонує у відповідності з роботою інших ланок. Коротко зупинимося на основних етапах функціонування виробничого конвеєра голландського виробника плодів та овочів.

Вирощування фруктів.

Вирощуючи плодову продукцію, голландці використовують низькорослі дерева сучасних сортів на карликових підщепах. Ці, спеціально виведені сорти, вирізняються щорічною високою врожайністю. Крім того, низькорослість забезпечує зручність під час збирання врожаю, зменшує пошкодження плодів. Важливим елементами догляду за садом є своєчасне й грамотне обрізування дерев, крапельне зрошення, вжиття заходів проти повітряної посухи та нічних заморозків, підживлення, боротьба з шкідниками й хворобами. Садівники, зазвичай, не займаються обрізуванням саду самостійно, а наймають для цього кваліфікованих спеціалістів. Для боротьби з посухою, підживлення дерев та захисту квітуючої крони від весняних (нічних) заморозків використовують комбіновані системи крапельного зрошення. Ірігаційна система, окрім інших пристроїв, оснащується детекторами заморозків і так званими "єпринклерами" (розбризкувачами). Вони розбризкують воду на крони дерев. Під дією холоду на пуп'янках квіток утворюються льодяні колбочки, які й захищають пуп'янки та квітки від нічних заморозків до сходу сонця.

Збирання врожаю.

Його дуже важливо починати вчасно, коли мінеральний склад фруктів досягне оптимальних пропорцій. Для встановлення найоптимальнішого часу збирання врожаю проводять спеціальні аналізи на "твердість" та визначення мінерального складу фруктів. А власне для збирання використовують ергономічні спеціальні короби-лантухи, які "одягаються" як рюкзаки задом наперед, тим самим зменшуючи навантаження на спину робітників і звільняючи їхні руки для праці. Замість дна на короб одягається довгий бездонний лантух, який підгортається, утворюючи тим самим м'яке дно. З наповненим коробом робітник підходить до контейнера, розгортає лантух, і по ньому фрукти акуратно і без пошкодження висипаються у контейнер. Залежно від маси фруктів короби бувають трьох розмірів: маленькі на 11 кг — для жінок, середні — на 12,5 і 15 кг — для чоловіків.

Транспортування з саду до сховища.

Плоди продовжують "жити" й розвиватися і після збирання врожаю доти, доки вони не перестигнуть. Для такої підтримки "життя" потрібна велика кількість енергії, яку плоди отримують за рахунок використання накопичених у процесі росту резервів. Під час зберігання плоди продовжують дихати, а утворення вуглеводів призупиняється. Щоб загальмувати розпад вуглеводів (цукрів) та втрату вологи, плоди необхідно якомога швидше охолодити. Тому голландці намагаються у стислі строки доставити фрукти з саду до охолоджувального сховища (протягом 48 годин).

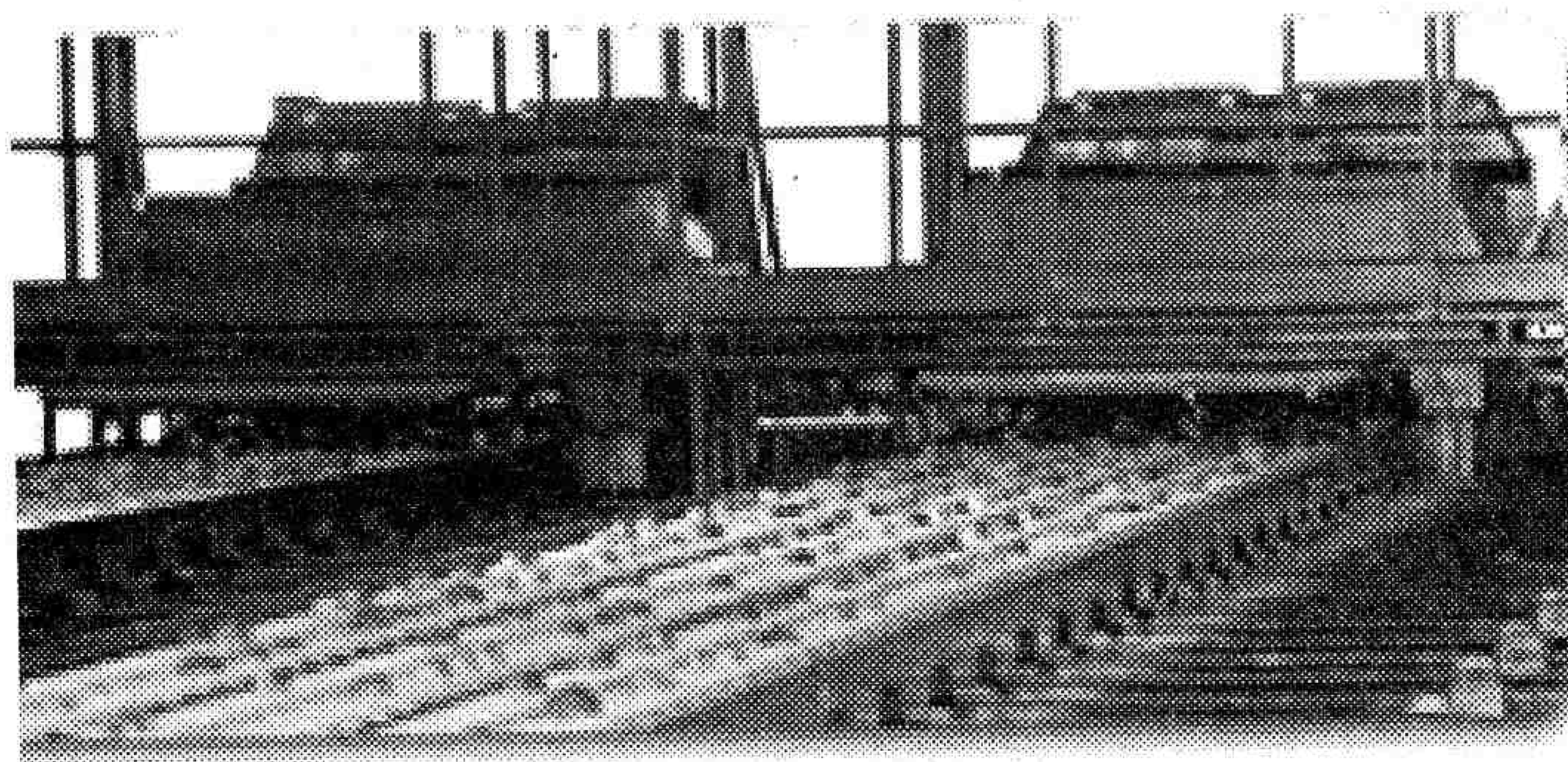
Зберігання.

Тривалого й ефективного зберігання без відчутних втрат їх якості голландці домагаються, створюючи та підтримуючи оптимальний температурно-зволожувальний режим, а також необхідне газове середовище у камерах сховища. Сучасні агрегати, що використовуються, здатні дуже швидко охолодити плоди. Для переміщення холоду від холодильного устаткування до плодів та його рівномірного поширення у камерах встановлено вентилятори.

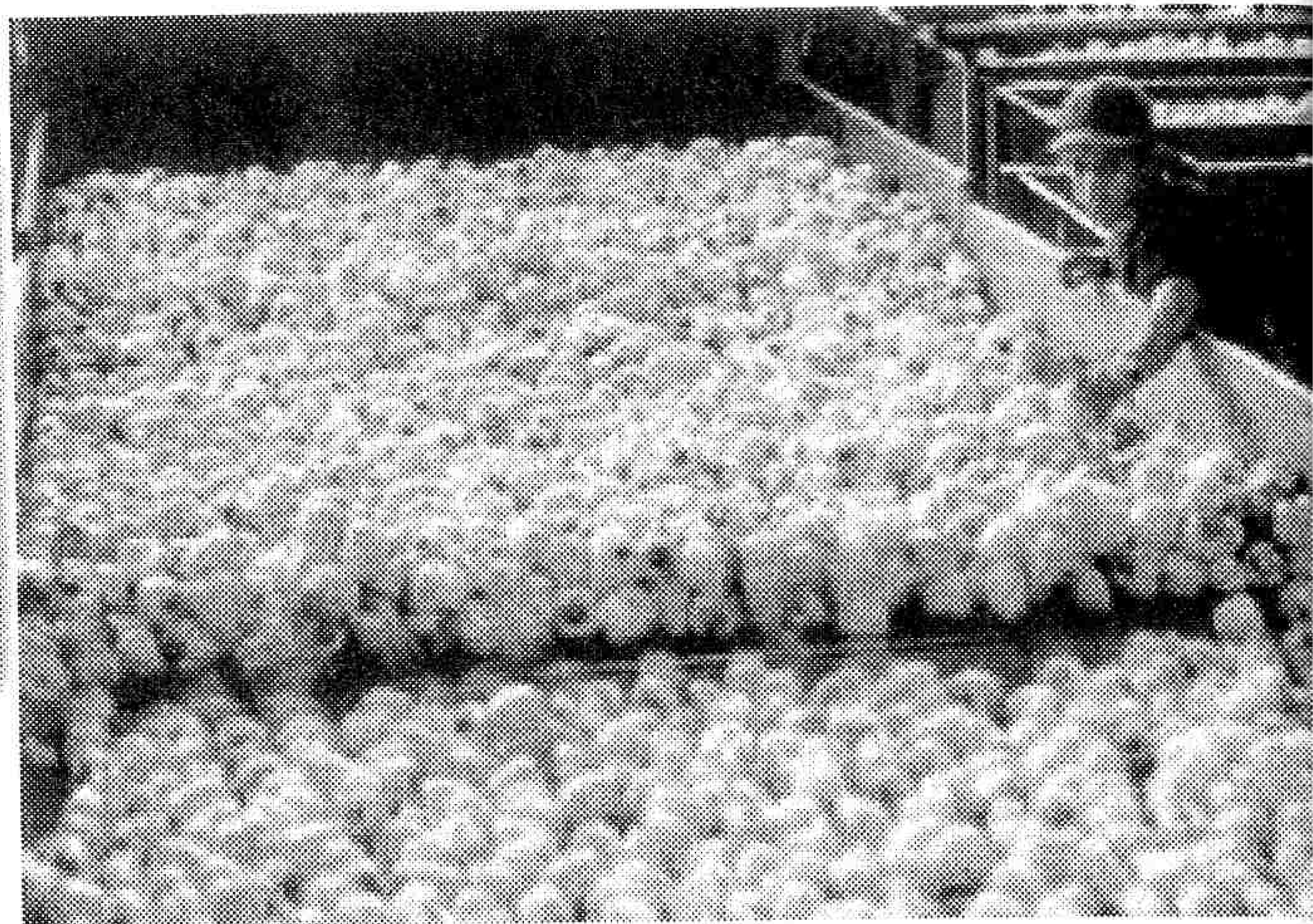
Оптимальне газове середовище у камерах — це, передусім, дуже низький вміст кисню, тому система тривалого зберігання називається системою ULO = Ultra Low Oxygen, що означає Ультра Низькі Концентрації (УНК) кисню (1,5% і нижче) у самих камерах сховища. Такий дуже низький вміст кисню має дві основні переваги:

1) різко гальмує процес дихання плодів, що сприяє їх кращому збереженню;

2) захищає зовнішній вигляд плодів від втрати кольору, брунатності тощо.



Овочі калібруються на три фракції за розміром.



Головна вимога підтримання оптимальної (низької) концентрації кисню — це герметично замкнене приміщення.

За природного зниження кисню за рахунок дихання плодів у камері потрібно близько 20 діб, щоб досягти необхідної концентрації. Цей період буде коштувати плодам втрати великої кількості енергії. Тому доцільніше використовувати прискорене зниження концентрації кисню за допомогою азоту, який голландці отримують з повітря, використовуючи потужний азотний генератор. Для економії витрат азоту різні камери приєднуються спеціальною системою клапанів і трубопроводів до одного генератора. Оптимальне газове середовище (відоме у нас як РГС) — це також оптимальні концентрації вуглекислого газу. Вуглекислий газ (CO_2) утворюється плодами самостійно і за природою є газом, що загальмовує процес дихання. В принципі, чим більше CO_2, тим ліпше. Однак, якщо помістити фрукти в герметично замкнене приміщення, то наявний кисень повністю перетвориться у вуглекислий газ і цукри в плодах почнуть видозмінюватися на алкоголь. При зберіганні плодів за системою УНК (ULO) максимально допустимі значення CO_2 для окремих сортів визначаються щорічно і варіюють у межах 0,5 — 4%.

Для очищення атмосфери у камері від вуглекислого газу використовується вуглекисневий адсорбер, що працює на подрібненому активованому вугіллі.

Система УНК (ULO) застосовується для зберігання найрізноманітніших фруктів, починаючи від традиційних, які вирощуються в Голландії, — яблук і груш, — та закінчуючи екзотичними фруктами, включаючи банани. Крім того, голландці у великих обсягах зберігають у такий спосіб такі овочі, як цибулю і капусту, щоб забезпечити потреби ринку, де головна вимога — найвища якість. Система ультранизького вмісту кисню (УНК) окуповує себе повністю і в доволі стислі строки. Передусім, за рахунок значного підвищення гнучкості на ринку, можливості пропонувати високоякісні фрукти протягом усього сезону (від врожаю до врожаю), а також за рахунок розширення асортименту завдяки комбінованому зберіганню місцевих і екзотичних фруктів. При УНК-зберіганні підбирається оптимальний режим для кожного виду (сорту!) продукції. Ефект вражаючий. Деяким торгівельним фірмам у Європі вдавалося зберігати яблука аж до збирання наступного врожаю (хоч їх можна зберігати у такій камері і 2 роки), банани залишилися як зеленими, так і жовтими протягом двох місяців! Черешня чудово зберігається 8 тижнів, червона смородина — 14 тижнів, виноград — 2—3 місяці і вище, апельсини — 3 місяці, груша — до 8—9 місяців, залежно від сорту. І все це з мінімальними втратами якості плодів! Без натирання воском та інших хитрощів. Плід і на вигляд і на смак залишається ніби щойно зірваним.

Системи зберігання, які найчастіше застосовуються для овочів: цибулі, картоплі, моркви, буряків — це контейнерні системи зберігання. Наприклад, система активної форсованої вентиляції, за якої повітря необхідної температури і вологості проходить крізь контейнер та продукти зберігання.

Передпродажна підготовка.

Дуже велику увагу голландці приділяють підготовці (доробці) фруктів, овочів перед реалізацією на ринку. Без попереднього відбору, калібрування і пакування продукцію взагалі неможливо цивілізовано продати. Вимоги супермаркетів, спеціалізованих плодово-овочевих магазинів до зовнішнього вигляду фруктів і овочів, що надходять, постійно зростають. Однаковий розмір, однорідне забарвлення плодів у партії — це звичайне явище. Останнім часом дуже важливою вимогою супермаркетів стає калібрування за вагою, яке дозволяє як продавати плоди поштучно (наприклад солодкий перець — паприку, заощаджуючи таким чином і час, і витрати на персонал), так і підбирати відповідну упаковку залежно від маси плодів. Правильно відібрані, відкалібровані та упаковані плоди дають змогу встановлювати різні ціни на одну й ту ж саму продукцію, тим самим розширювати асортимент, що значно збільшує гнучкість і мобільність при роботі з покупцями.

Яблука, груші, помідори, паприку голландці калібрують за розміром, масою, інтенсивністю кольору. А груші і паприку ще й за формою. Картоплю і цибулю калібрують, зазвичай, на три фракції за розміром.

Переробка.

Відбраковані, тріснуті, биті, неправильної форми, але не пошкоджені фрукти та овочі надходять на переробку. Більшу частину яблук переробляють на яблучне пюре, яке в Голландії користується великим попитом. Його, зокрема, споживають як десерт та як гарнір до м'ясних страв. Мінімальна теплова обробка дає змогу зберегти в продуктах максимальну кількість вітамінів, мінералів, клітковини, інших поживних речовин. Останні наукові дослідження свідчать, що мінімальна теплова обробка, яка нейтралізує кислоту в свіжих яблуках, сприяє кращому засвоєнню вітамінів організмом. Дуже популярними продуктами переробки є джеми і так звані подварки — асептично перероблені та упаковані фрукти, які використовуються в харчовій промисловості як начинки для хлібобулочних і кондитерських виробів та як наповнювачі для йогуртів і сирних десертів. Фрукти у такому продукті пройшли мінімально необхідну теплову обробку, зберігаючи власну форму і смак. Йогурти виробляють не з фруктових концентратів, а з натуральних шматочків фруктів.

Великим попитом на споживчому ринку користуються свіжі нарізки для супів і салатів з овочів; підготовлені до заправки салати, вироблені на фабриках. Використання такої продукції влаштовує усіх від власників ресторанів до домогосподарок. Адже пришвидшує приготування страв, спрощує грубі монотонні операції з очищення, нарізування тощо.

При виробництві продуктів використовується лише високоякісне та ефективне обладнання, яке відповідає найвимогливішим світовим нормам гігієни та асептики.

Ефективна організація плодово-овочевого сектора.

Як бачимо, фрукти та овочі проходять доволі складний шлях від саду — городу — теплиці до столів і холодильників споживачів, потрапляючи в руки найрізноманітніших фірм-переробників. Власне виробник у Голландії при цьому займається тільки своїм садом чи городом, тобто вирощуванням високоякісної продукції і не намагається продавати її самостійно на ринку. Реалізація плодово-овочевої продукції здійснюється великими фруктовими центрами (аукціонами), які являють собою своєрідні кооперації, добровільні об'єднання виробників — садівників, овочівників. Виробник вступає в так звану "долю", гарантуючи при цьому відповідний мінімальний об'єм продукції для реалізації та зберігаючи власну повну юридичну самостійність. Він у будь-який момент може вийти зі складу кооперації, запропонувати свою частку бажаючим, що трапляється дуже рідко (таких випадків у Голландії досі ще не було), оскільки система надто ефективна). Багато голландських садівників, овочівників поряд з реалізацією частки врожаю через кооперації (що дає їм впевненість) частину врожаю реалізують самостійно. А для цього будують у себе сучасні сховища, встановлюють калібрувально-пакувальне обладнання.

Фруктові центри (кооперації) — це важлива ланка загального ланцюга від вирощування до збуту овочів і фруктів. Об'єднуючись у кооперації, садівники та овочівники завойовують собі серйозні позиції на ринку, особливо стосовно до наступної ланки — торгівлі. Крупний фруктовий центр дає змогу:

- утворювати солідні служби: маркетингову, фінансову, контролю за якістю продукції та інші, залучаючи висококваліфікованих спеціалістів. Зокрема значні кошти виділяються на рекламу корисності (голландських!!!) овочів і фруктів, на видання листівок про асортимент внутрішнього ринку;
- створювати сучасну технічну та технологічну базу (сховища з середовищем низького вмісту газів для тривалого, якісного зберігання, обладнання для відбору, калібрування та пакування фруктів—овочів);
- знаходити фінансові ресурси для розвитку й модернізації. Високий ступінь концентрації продукції, компетентність спеціалістів та серйозні результати маркетингових, фінансових досліджень є запорукою успіху при співпраці з банками, іншими фінансовими інституціями;

■ утворювати і розвивати солідну інформаційну базу: торгові зведення, зведення про врожаї;

■ сприяти розвитку постійного швидкого транспортування продукції;

■ виробляти єдині стандарти і норми щодо калібрування та пакування. Тара — це кровоносна система торгівлі. Голландці кажуть: "без тари нема життя";

■ боротися з недбалістю, обдурюванням і зловживаннями як з боку виробників, так і торгівельних фірм;

■ добувати і передавати інформацію стосовно кредитного стану і надійності покупців;

■ налагоджувати зв'язки з іншими аукціонами для посилення впливу на державні органи влади (лобіювання), вжиття заходів щодо підвищення обсягів продажу, вивчення можливостей і стимулювання експорту та протекціонізму, наприклад створення спеціальних фондів підтримки для встановлення мінімальної ціни.

Об'єднання виробників плодово-овочевої продукції вже не одноразово отримували субсидії та пільгові кредити для закладання експериментальних садів, субсидії на паливо, засоби захисту рослин. Спільно вони займаються аналізом ринку, організовують спеціальні поїздки для маркетингових досліджень.

Для чого нам вивчати їхній досвід?

Україна є розвинутою сільськогосподарською країною з працелюбним народом, багатими природними (зокрема, земельними) ресурсами. Голландці ж готові надати нам свій досвід та технології. Що ж корисного можуть узяти у них українські виробники плодово-овочевої продукції? Насамперед, навчитись ефективному функціонуванню всіх ланок плодово-овочевого конвеєра. А це можливе лише за умови придбання сучасних інноваційних технологій та найновішого обладнання для вирощування, переробки, зберігання та продажу продукції.

Високоякісні фрукти та овочі українські виробники вже спроможні вирощувати, використовуючи сорти вітчизняних селекціонерів. Тому зараз вкрай важливо інвестувати у наступний етап — створення регіональних плодово-овочевих центрів для великотоварної, централізованої і сучасної оптової реалізації вирощеної продукції. Не обов'язково створювати їх у вигляді аукціонів, але організовувати добровільні торгівельні кооперації декількох виробників у кожному з "фруктових регіонів" країни видається доцільним. Відшукати джерела фінансування для такого солідного центру легше, ніж намагатися фінансувати окремого садівника або овочівника. Причина проста: зменшується ризик не заповнення камер зберігання внаслідок можливих низьких врожаїв, погодних факторів та інших проблем. Навпаки, з'являється можливість комплексного використання сховищ центру для зберігання як місцевих, так і екзотичних (завізних) овочів та фруктів. За таких умов великі інвестиції окуповують себе високою якістю та гнучкістю на ринку. Так організовують роботу і працюють в усіх цивілізованих країнах.

Оскільки в Україні садівничі господарства доволі крупні порівняно з фамільними (сімейними) господарствами в Голландії, то вони (шляхом створення вище перелічених організаційних та технологічних структур) також можуть суттєво підвищити конкурентноспроможність власної продукції. А відтак — поліпшити своє фінансове становище, щоб самим закуповувати сучасне обладнання для зберігання та передпродажної підготовки овочів і фруктів, а зрештою — і для їх повної переробки.

А. Сталкнехт-Макеєва,
член Об'єднання Голландських аграрних консультантів,
С.В. Сидоренко,
старший науковий співробітник Української академії аграрних наук.
w.w.w. altraconbv.com

Дерево життя

На нашій планеті росте безліч дивовижних дерев. Про це свідчать навіть назви: цукеркове, хлібне, молочне, суничне, динне, оцтове, капустяне, олійне тощо. От би одному з них у наші сади! "І в магазин не потрібно було б ходити" — скажете ви.

Так, але більшість з них — це рослини Африки, Азії, Австралії. Втім не впадайте у відчай. В Україні ми маємо унікальне дерево, яке перевершує всі названі вище. Це "дерево життя" — горіх грецький.

Він використовується і як ласощі, і як цінний продукт харчування, і як лікарська рослина, і як цінна деревина. Сила в ньому — небачена. У Стародавній Греції його називали "їжею богів". Ядра горіха сприяють фізичному і розумовому розвитку, забезпечують організм незамінними амінокислотами, вітамінами, мінеральними речовинами, білками, жирами, вуглеводами. Про дію на людину горіха грецького складено легенди. В умовах радіаційного забруднення відомі всьому світу фахівці радять вживати щоденно по 4—5 горіхів. В той же час плоди грецького горіха не рекомендується вживати при хронічних колітах, кашлі, екземі.

Із ядра горіха можна досить легко отримати біологічно активну харчову добавку — олію, яка абсолютно нешкідлива для вживання у будь-якому віці. а, навпаки, приносить тільки користь. Олія грецького горіха — це рослинний жир, який отриманий методом холодного пресування відбірного, екологічно чистого ядра горіха. В ядрі міститься від 50 до 72 відсотків олії. До її складу входять вітаміни Е, С, Р, групи В, гліцериди олеїнової та лінолевої кислот, солі заліза і кобальту, фосфор, калій, фтор, мідь, цинк та інші мікроелементи (всього близько 80 елементів періодичної системи), дубильні речовини. Олія горіхова зарекомендувала себе як дуже ефективний засіб для лікування та профілактики серцево-судинних, нашкірних, кишкових захворювань, ожиріння, хвороб печінки і нирок, вона також тонізує діяльність нервової системи, прискорює відновлення сил після хвороб, операцій, затримує процес старіння.

Такі властивості олії горіха грецького зумовлені переважно вмістом у ній вітаміну Е, який є природним антиоксидантом. Він запобігає утворенню в організмі активних і токсичних вільних радикалів, які спричинюють виникнення понад 70 хвороб. Вітамін Е входить до складу кожної клітини організму. Тому щодня необхідно відновлювати його запаси. Для цього досить приймати двічі на день за півгодини до їди та перед сном одну чайну ложку олії. Не менш важливим компонентом олії горіха є поліненасичена жирна кислота Омега-3, яка регулює процеси обміну речовин і оптимізує холестериновий обмін, нормалізує тиск крові, сприяє синтезу протизапальних агентів. Олія горіха грецького покращує реологічні властивості крові, запобігає утворенню тромбів і поліпшує стан кровоносних судин, допомагає позбутися набряків кінцівок. Деякі лікарі при серцево-судинних захворюваннях останнім часом рекомендують вживати олію лише горіха грецького, яка не містить холестерину.

За умов впливу шкідливих техногенних і екологічних факторів підвищується потреба організму в олії грецького горіха. Вона вкрай необхідна спортсменам, а також жителям промислових центрів і великих міст. Це можна простежити на прикладі наших футболістів, які досить часто не витримують до кінця гри, зазнаючи значних психологічних та фізичних навантажень. За кордоном навіть спортивних коней підгодовують ядрами горіха грецького.

Нами проведено статистичні дослідження впливу олії

з грецького горіха на організм багатьох людей різного віку. В усіх випадках були отримані позитивні результати, про що свідчило покращення функціонування системи травлення, серцево-судинної системи, активізація протизапальної дії та підвищення працездатності. Після вживання олії горіха грецького не спостерігається негативних побічних наслідків.

За результатами наших маркетингових досліджень, нині в Україні вирощують близько 120 тис. тонн горіха грецького на рік, проте майже весь урожай вивозиться за кордон. Водночас такої кількості горіха було б достатньо для виробництва олії і забезпечення в кризовій екологічній ситуації потреб усього населення України біологічно активною добавкою. Щоб досягти цієї мети, ми розробили спеціальне обладнання і технологію виробництва олії грецького горіха, яка дасть змогу зберегти всі природні корисні компоненти у цьому продукті.

Розроблений нами простий за конструкцією і високою продуктивністю прес вирішує проблему масового виробництва олії з горіха грецького. Його можна використовувати в індивідуальних господарствах, на малих підприємствах, у лабораторіях тощо.

Горіх грецький цінний не лише як лікарська чи харчова рослина, але він має важливе економічне й екологічне значення. Якщо, наприклад, кожен житель України посадить одне дерево горіха, то можна буде виробляти таку кількість олії, горіхового борошна та інших продуктів, яка забезпечить прибуток до 2,5 млрд. грн. на рік. Крім того, ми отримаємо велику кількість цінної деревини. Така кількість горіхів замінить 500 тисяч гектарів посівів соняшника, який розміщують на найкращих землях і який виснажує їх. Слід зауважити, що горіх грецький плодоносить тим щедріше, чим більший його вік.

Усім, кого зацікавить ця ідея, слід підготуватися, щоб висадити горіх заздалегідь, пам'ятаючи, що він не любить вологих низинних місць та суцільних насаджень. У горіхових садах він "задихається" і не плодоносить. Ми запропонували нову методику насаджень цього "самолюбивого" ("гордого") дерева, виходячи з того, що горіх любить рости окремо. Бажано садити його на підвищеннях в один ряд на відстані 10 – 12 м один від одного уздовж меж, польових доріг, на присадибних ділянках. Але в жодному разі не біля автомобільних трас, бо замість цінного продукту харчування ви будете споживати плоди, насичені шкідливими для організму речовинами вихлопних газів. До речі, горіх майже не потребує обробки отрутохімікатами, а захищає сам себе.

Відбирати горіхи для висівання потрібно із старого, морозостійкого дерева з тонкошкірими, приємними на смак плодами, в яких високий відсоток виходу ядра та олії. Зберігають відібрані для садіння горіхи в прохолодному сухому місці, найкраще – у погребі в ящику з піском. Висівають рядками, кладучи плоди на ребро, маківкою догори на відстані 15 – 20 см, заглибивши на 3 – 5 см у підготовлений грунт.

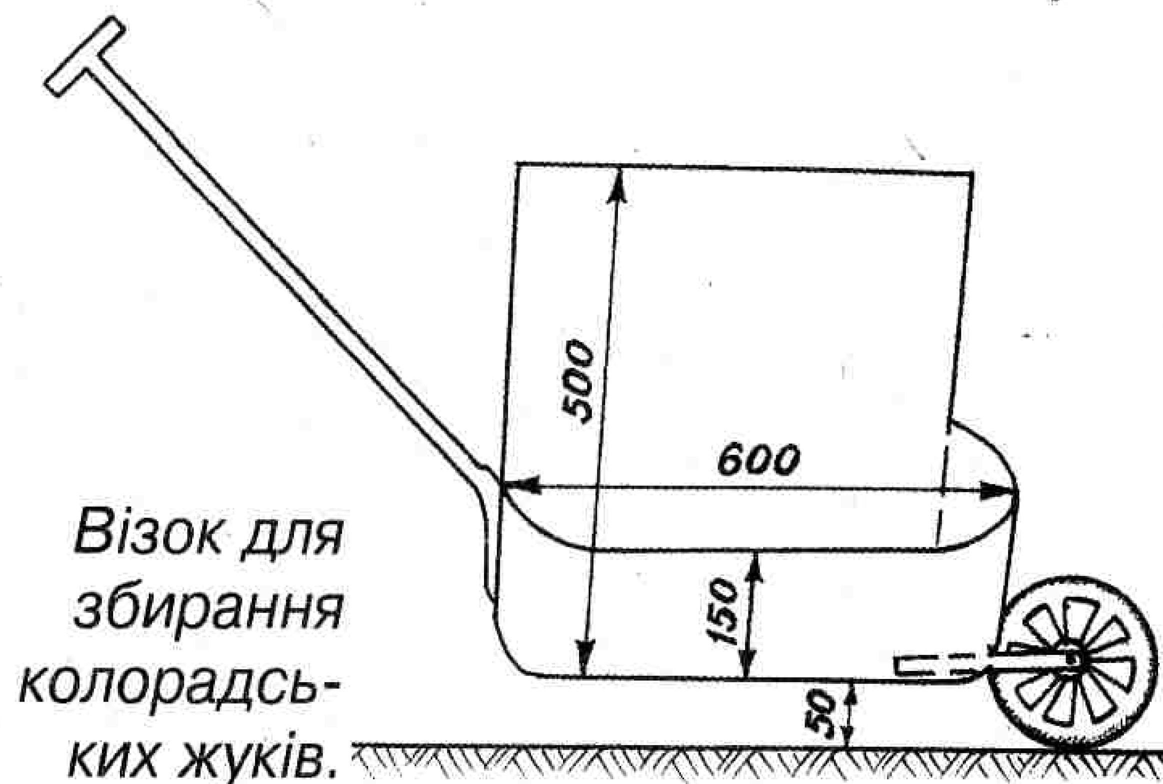
З учнями та студентами ми започаткували на Вінниччині акцію "Золотий горіх", у результаті якої вже висаджено близько трьох тисяч дерев.

В.Г.Луцяк,
канд. техн. наук,
О.М.Колесник,
канд. мед. наук

Щодо преса і технології виробництва олії звертатись на адресу: **Василь Григорович Луцяк**, вул. Келецька, 94, кв 69, м. Вінниця, Україна, 21021.Тел. 8 (0432) 46-57-95.

"Комбайн" для збирання колорадських жуків

Ось уже вісім років на своїй ділянці площею 10 соток я не застосовую проти колорадського жука будь-яких отрутохімікатів, а збираю його за допомогою комбайна власного виготовлення. Конструкція його дуже проста, власне це невеликий візок з легкого металу. Висота однієї боковини візка 500 мм, другої — 150 мм. Невелике колесо з дитячої коляски прилаштував спереду так, щоб днище було від поверхні землі на відстані 50—60 мм, тобто якомога нижче.



Візок для збирання колорадських жуків.

Позаду прикріпив ручку, щоб котити пристрій, не нахиляючись.

Збираю "врожай" колорадського жука так. Лівою рукою штовхаю свій "комбайн" між рядам картоплі, а правою збиваю жуків звичайним віником. Певна річ, для такої операції картоплю потрібно садити тільки рядами.

На дно візка необхідно налити трохи води, в якій розчинити невелику кількість прального порошку. У цьому розчині жуки швидко гинуть.

М.Т.Пустовойт,
вул. Знам'янська, 25, кв. 1, м. Київ. Тел. (044) 478-51-91

Пропоную...

...тюльпани, 70 кращих сучасних сортів. Для початківців спецкаталог. Передбачені знижки. Малину великоплідну (9). Підписаний конверт — каталог.

Г.М.Караваєв,
вул. Батюка, 62-80, м. Слов'янськ,
Донецька обл., 84116

...обприскувачі PET-4 і PET-6. Чудово розпилюють, легкі, зручні. На 4—6 л рідини — 9—12 грн. + пересилка 3 грн. Шланг 2 і 4 м. Потрібні пляшки з-під газводи і автовелонасос. З інструкцією. Замовлення або переказ.

Олександр Володимирович Нич,
вул. Виговського, 4/6, м. Івано-Франківськ, 76007,
тел. (03422) 6–08–52

...агроном-виноградар пропонує саджанці, чубуки комплексностійких сортів. Конверт — каталог.

Е.М. Олефір,
вул. Авраменка, 18-84, м. Запоріжжя, 69120,
тел. (0612) 67-49-53

...красивоквітуючі та декоративнолистяні кімнатні рослини, балконні, саджанці діжкових, гіпеаструми, цимбідіуми, садові ліани, штамбові троянди, шипшину для щеплення. Каталог — у конверті замовника.

Ірина Ярославівна Буряк,
вул. Шкільна, 21-а, м. Жидачів,
Львівська обл., 81700

...міцелій грибів опеньків, гливи, печериці. Високоврожайну картоплю: Повінь, Слов'янку, Белларозу. Насіння пряносмакових, лікарських рослин, квітів.

Борис Олександрович Карпич,
а/с 32, м. Харків, 61052

...інкубаційні яйця та молодняк цесарок і перепелів.
тел. (04497) 47–5–08

...гіацинти 25 сортів, крокуси, тюльпани.

В.В.Литвин,
вул. Щорса, 7/9, кв. 53, м. Київ, 03150

...лілії, іриси, гіацинти, нарциси, тюльпани, крокуси, лілійник, еремурус, ліатрис, троянди, червонолистий фундук. Конверт — каталог.

Зінаїда Кузьмівна Глуменко,
вул. Щорса, 20, с. Кожанка, Фастівський р-н,
Київська обл., 08550,
тел. (04465) 43-911

...тюльпани 200 сортів (50 бахромчастих), гіацинти, нарциси, дрібноцибулинні.

Анастасія Іванівна Базильчук,
а/с 29, м. Київ, 02156

...кротоловки
тел. 443-96-15

...лофант, ехінацею, головатень.
а/с 190, м. Київ, 02166,
тел. (044) 519-11-88

...тюльпани. Помірна ціна. Вигонка. Конверт — каталог.

Сергій Лукич Васильєв,
с. Лозанівка, Приморський р-н,
Запорізька обл., 72151

...допомогу в пошуку рослин. Список надсилається безкоштовно у вашому конверті.

О.І.Болотських,
Банк даних колекціонерів рослин,
а/с 17, Київ, 02105

...реалізуємо декоративні рослини.

О.І.Болотських,
а/с 17, Київ, 02105

...троянди, тюльпани, нарциси. Каталог у конверті замовника.

Поліна Олександрівна Козлова,
вул. Свідерського, 45, м. Бахчисарай,
Крим, 98400,
тел. (06554) 4-43-98

...загартування картоплі для збільшення врожайності (3 грн.)
а/с 4, м. Тараща, Київська, 09500

...нестандартний бізнес! Ви незадоволені своїм прибутком від вирощування традиційних городніх культур? Розводьте слимаків — це прибутковіше. Інформація щодо співпраці. Конверт із зворотною адресою.
а/с 3, "Інфоком", смт Стара Вижівка,
Волинська обл., 44400

...сучасний вулик-дупло Василя Палія: багато меду — мало догляду! Інформація безкоштовно. Надсилайте конверт.
а/с 3961-Д, м. Львів, 79040

...клематиси, троянди, іриси, лілійники, півонії, багаторічники, декоративні та хвойні кущі. Конверт — каталог.

Володимир Володимирович Крячко,
пер. Іскринський 10, м. Харків, 61005

...фіалки (сенполії), колекційні сорти. При листуванні — конверт.

Є.М.Андрухів,
вул. Волинської Дивізії, 7, кв. 36,
м. Рівне, 33016,
тел. (0362) 62-49-40

...голландське насіння, морква рання та пізня, буряки столові, редиска тритижнева, капуста білоголова, червона, цвітна, огірки бджолозапильні, самозапильні та з жіночим типом цвітіння (Наташа, Атлантіс, Паркер, Аякс, Маринда, Матильда, Кріспіна, Пасадена та інші), помідори ранні, пізні, середні, високорослі й кущові, селера, цибуля порей, петрушка кучерява, листкова, коренева, редька чорна зимова, кабачки цуккіні, квіти. А також вітчизняне та аматорське насіння овочів та квітів. Цибулини гладіолусів, лілій, фрезій, бегоній, бульби жоржини і багато іншого. Каталог надсилається безкоштовно в заадресованому конверті з маркою замовника. Ціни доступні, система знижок. Оплата після отримання замовлення.
а/с 87, м. Київ-170, 03170

...варотом — для лікування бджіл від вароатозу.
а/с 328, м. Київ, 03146,
тел. 475-80-48

...брошуру "Здоров'я з вулика. Всі продукти бджільництва". Ціна 1 прим. — 1 грн. 50 коп. Журнали "Пасіка" за минулі роки за ціною 0,5— 1 грн. за примірник.
пр. Ю.Гагаріна, 17-а, м. Київ, 02094,
тел. 552-95-11

...сенполії, епісції — сучасні колекційні сорти, інші кімнатні рослини.

Олена Михайлівна Кібець,
вул. Камська, 1, кв. 65, м. Харків, 61064
тел. (057) 715-03-87
E – mail: kib @ smg.com.ua

...окуляри-тренажери "Relax" для відновлення зору (для водіїв, комп'ютерні); магнітно-масажні устілки; масажуючи стопу, Ви тренуєте й зміцнюєте свій організм; розторопшу (борошно).
Тел. (044) 476-08-84 (з 8 по 9 год.)

...цибулини тюльпанів для вигонки.

Сергій Михайлович Ушаков,
вул. Чекістів,7, м.Бердянськ, Запорізька область, 71107

...поштою міні-інкубатори "Квочка" на 80 яєць.
Тел. 8(03541)7-51-05 з 18.00 (Таня)

Знайомство...

Мені 51 рік. Хочу бути чуйною дружиною або сестрою, нянею, служницею. Не маю шкідливих звичок, люблю людей, справедливість, затишок, квіти.

Надія Костянтинівна Ковальчук,
с. Довжок, Погребищенський р-н, Вінницька обл., 22254

Допоможіть...

Надія помирає останньою. Тяжка хвороба прикувала мене до ліжка. Ноги зовсім відмовили, тепер відмовляють руки (прогресуюча м'язова дистрофія). Хто може проявити милосердя і надати допомогу, допоможіть.

Рахунок: *Сарни БВОБ № 6339, ОПЕРВ Рівне, ощадбанк, МФО 333368, Код ЗКПО 09333401, р/р 2909091309 для зарахування на вклад у філію 017 смт Степань, 17620,* ***Кирдій Тамарі Григорівні*** *(на лікування).*

Шановні читачі!

Не забудьте передплатити на ІІ півріччя 2003 року найпопулярніший в Україні журнал "Дім, сад, город".

Безкоштовна лотерея

(кількість виграшів збільшено майже вдвічі)

Тільки для передплатників журналу "Дім, сад, город". Заповніть талон (див. на звороті) і надішліть його на адресу редакції до 1 липня 2003 року.

Не втрачайте щасливої нагоди одержати набір високоякісного насіння кращих сортів овочевих і квіткових культур і набір цікавої й корисної літератури.

Підсумки лотереї будуть опубліковані в журналі "Дім, сад, город"

Передплата-2003

Травень у саду

У травні квітує більшість плодових культур. Багато з них потрапляють під вплив травневих заморозків і потребують захисту. Для цього створюють димові завіси, спалюючи завчасно приготовлені димові купи, або застосовують димові шашки. Якщо температура повітря знизилася до +2°С, то слід запалити через одну чи дві димові купи або шашки, щоб мати резерв для збільшення диму при сильному заморозку.

Дуже важливо створити димову завісу на світанку, коли, як правило, мороз найдужчий. Димова купа створюється із хмизу, вогкої соломи, бур'янів, мокрих ганчірок, сміття затим накривається гноєм, листям і зверху землею. Висота купи 70—80 см, ширина біля основи 1—1,25 м. Розташовують їх з розрахунку 1 купа на 6 дерев.

Найефективніший спосіб захисту квітуючого саду від заморозків — дрібнокраплинне дощування. Треба стежити, щоб дрібні краплинки води за інтенсивного дощування покривали всю поверхню квітки чи зав'язі. Дощуванням можна захистити плодові рослини від заморозку при зниженні температури повітря до мінус 4—5°С.

Особливо цінні породи можна захистити від заморозків накриттям їх поліетиленовою плівкою, зав'язавши її кінці при основі нижнього ярусу гілок.

Фенологи стверджують, що загроза заморозків минула, коли спливуть листки водяної лілії або білого річкового латаття.

У першій половині травня слід закінчити садіння саджанців і перещеплення плодових зерняткових порід, а щеплення кісточкових закінчують до розпускання бруньок. Способів щеплення досить багато і кожний садівник вибирає для себе найпростіший і найнадійніший, що забезпечить високий відсоток приживлення. Основні способи щеплення живцем: вприклад з язичком, з сідлоподібним виступом, у розщіп, за кору, у боковий заріз. Але за будь-якого із названих способів треба дотримуватися незаперечних вимог із техніки щеплення: щепити за сухої погоди; інструмент для щеплення має бути чистим і гострим; зрізи на живці мають бути гладенькими, рівними, довжиною до трьох діаметрів живця; на живці бажано мати три бруньки, нижня має розміщуватися з протилежного боку від зрізу; зрізи на прищепі і підщепі повинні бути чистими; обов'язково мають збігатися камбіальні шари на прищепі і підщепі; обв'язка поліхлорвініловою плівкою щеплених компонентів має бути щільною, без пропусків між витками; живець прищепи має бути у стані фізіологічного спокою, а у підщепи має добре відставати кора, коли щеплюють за кору.

Коли грунт підсихає, розпушують пристовбурні смуги або круги. Поблизу штамба глибина розпушування 6—8 см, а в міру віддалення від штамба глибину розпушування збільшують до 12—16 см.

Якщо у молодих дерев на штамбах і при основі скелетних гілок потріскалася кора, то бажано зробити садовим ножем борознування кори. Роблять поздовжні розрізи кори до деревини довжиною 10—15 см з проміжками 1—2 см. Рани необхідно продезінфікувати 2%-ним розчином мідного купоросу.

На бідних грунтах слід підживити дерева азотними добривами. Якщо з осені не вносили фосфорні і калійні добрива, то їх можна внести в першій декаді травня. Після підживлень і розпушувань пристовбурні смуги і круги слід замульчувати.

За наявності пошкоджень нижньої частини штамба мишами, слід зробити щеплення містком або використати дику прикореневу поросль в якості містка між кореневою системою і надземною частиною дерева.

Перед цвітінням плодові дерева і ягідні кущі необхідно полити з розрахунку два відра води на кожен рік життя дерева.

Наприкінці місяця бажано підживити рослини вдруге азотними або складними добривами з одночасним загортанням їх у грунт. Добрі результати дає внесення органічних добрив розбавлених водою: гноївка у співвідношенні 1:5, пташиний послід — 1:15. Їх вносять лише після зброджування (настоювання у воді 5—6 днів).

На ягідниках теж розпушують грунт, підживлюють кущі перегноєм, розбавленими органічними добривами, поливають. Розпушувати грунт у ягідниках бажано раз на 2—3 тижні з обов'язковим мульчуванням навколо кущів, підживлення за посушливої погоди обов'язково має бути з поливом.

Насадження суниці, якщо загроза заморозків, накривають поліетиленовою плівкою, солом'яними матами, рогозою або соломою. Укривний матеріал слід класти на дуги (каркаси) з дроту діаметром 6 мм. Можна застосувати дощування суниці за допомогою ранцевого обприскувача.

У малиннику слід звернути увагу на відростаючі кореневищні паростки малини. За надмірної загущеності зайві виполюють, залишаючи 10—12 шт. на 1 м погонному.

Якщо є потреба у розмноженні гарного сорту смородини чи агрусу, то однорічні пагони укладають у борозенки глибиною 8—10 см, пришпилюють дерев'яними гачками, верхівку підв'язують вертикально до кілочка, а борозенку поливають і засипають сумішшю торфу, перегною і грунту у співвідношенні 1:1:1. Це слід зробити на початку травня, якщо не зробили ще у квітні.

О.В.Романов

Гібіскуси — незамінні на великих квіткових масивах



Багатьом відомий гібіскус сірійський — листопадний кущ або деревце висотою до 3 м, що з липня по серпень вкрите лійкоподібними квітками, а також гібіскус китайський, який захоплює нас своїми квітками у кімнатах. Але мало хто знає про гібіскус гібридний, або трав'янистий.

Перший раз ми побачили і були зачаровані цією рослиною в 1973 році в Ташкентському ботанічному саду. На перший погляд це були квітки мальви таких гігантських розмірів, що створювалося враження, наче вони створені надзвичайними умільцями з найтоншого шовку червоних відтінків, який блищить і переливається у сонячних променях.

Гібридні гібіскуси (родина мальвових) — великоквіткові рослини з яскравими, що впадають у вічі, колоритними барвами. Це багаторічна трав'яниста рослина, яка утворює великі кущі, що мають висхідні стебла висотою від 1,5 до 3 м залежно від сорту. Квітки тендітні, широкодзвоникоподібні, нагадують квітки звичайної мальви, без запаху, діаметром до 25 см. Забарвлення квіток досить різноманітне — від блідо-рожевого до червоного різної інтенсивності. Коренева система могутня. Вона складається з товстих і довгих коренів.

Навесні гібіскус гібридний пробуджується пізніше більшості рослин — у Києві в другій половині травня, а з настанням стійкого тепла починають з'являтися стеблові пагони. Для закладання квіткових бруньок необхідна спекотна погода і довгий світловий день, що в Києві припадає на кінець червня. І, на кінець, у липні настає квітування і триває до заморозків. Квітки, що відцвіли, спадають, не порушуючи декоративності рослини.

З початком обпадання листя (як правило, в середині жовтня) стебла ми зрізуємо на висоті 10—15 см і накриваємо рослини плівкою і листям. Під таким накриттям вони прекрасно зимують. На півдні достатньо підгортання землею. Можна також зберігати кущі у підвалі, як жоржини, але це дуже клопітно, позаяк коріння у них великих розмірів — до 0,6 м у діаметрі.

Навесні з настанням тепла, з гібіскусів знімаємо накриття, а залишки стебел обрізуємо на рівні грунту. Незабаром з кореневих шийок з'являється маса молодих пагонів, з яких залишаємо 5—6, що гарантує великий розмір квіток.

Гібридні гібіскуси — рослини не вибагливі як до грунту, так і до догляду. Вони можуть рости на одному місці тривалий час, прекрасно витримують посуху, хоч це може негативно позначатися на квітуванні. Догляд полягає у розпушуванні грунту і регулярних поливах. Навесні вносимо в грунт перегній. Гібіскус добре реагує й на мінеральне удобрення. Шкідників і хвороб на власних рослинах не помічали.

Гібіскуси — квіти великих квіткових масивів. Тривале цвітіння, яскравість та різноманітність квіток дає їм право на прикрашання партерних квітників.

Ми, зазвичай, висаджуємо їх окремою групою на задньому плані квітника і милує око амфітеатр рослин з яскраво-малиновими, червоними і блідо-рожевими квітками. У літню та осінню пору вони заповнюють нестачу в квітах і "пломеніють" на нашій ділянці.

Олена та Борис Болотських,
м. Київ

Не цвіте, але плодоносить

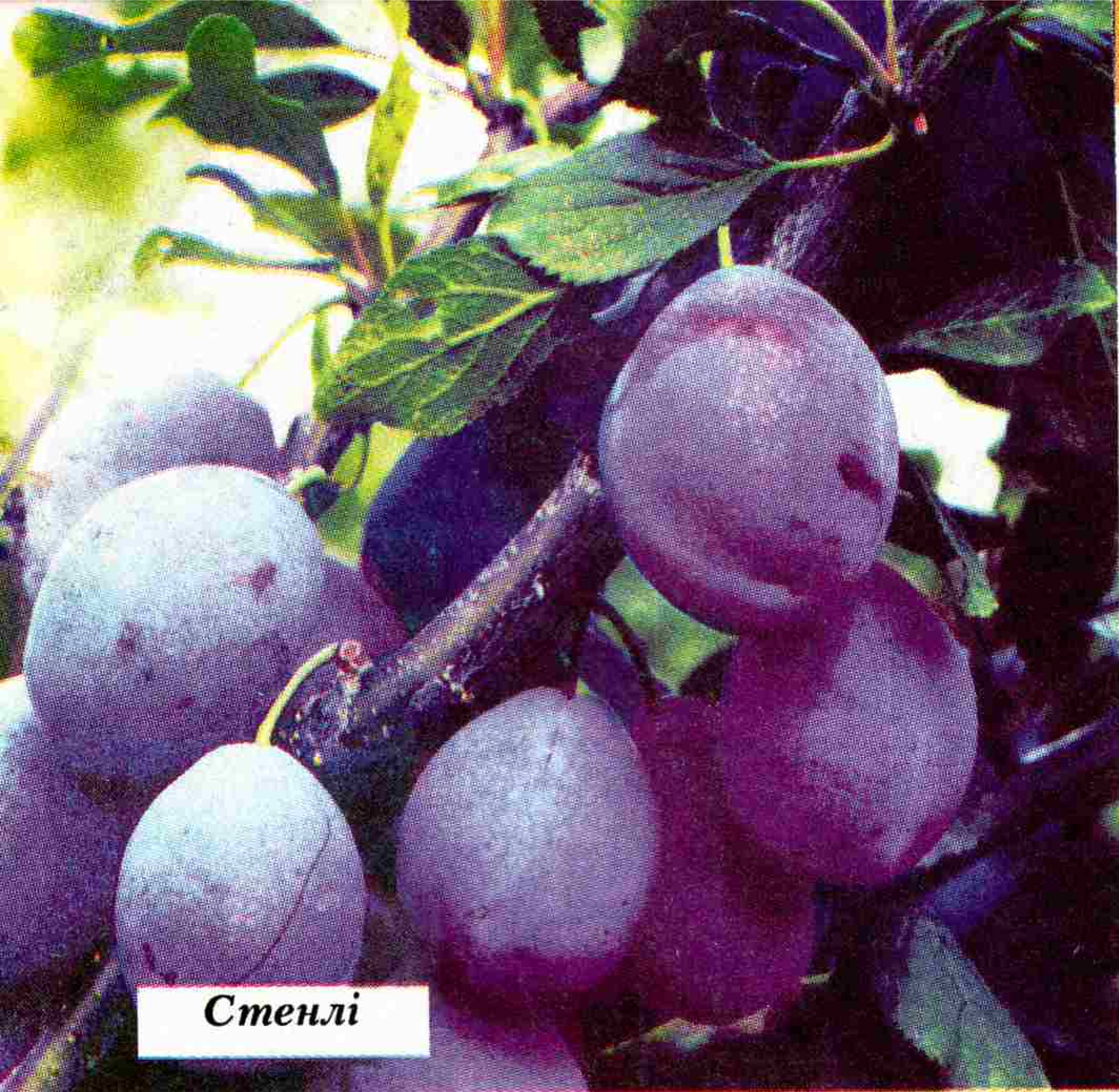


Років із десять тому прочитав у одній книзі про сорт-химеру, нерозгадану таємницю природи. Про яблуню, яка не цвіте, але плодоносить. Почав шукати адреси садівників-аматорів і мені пощастило. Зав'язав листування з аматором із Миколаєва Г.О.Поповенком. Він надіслав мені два живці тієї яблуні. Була у мене одна підщепа М9 і я прищепив їх на ній. Живці прижились. На п'ятий рік почав одержувати плоди. Щовесни, коли на сусідніх яблунях розпускаються духмяні білі та рожеві квітки, це дерево залишається ніби у пуп'янках, позбавлених навіть пелюсток. Зелені чашолистики вкривають недорозвинуту квітку, в якої немає й справжніх тичинок з приймочками. Ніколи не гудуть бджоли в кроні цієї зачарованої яблуні. Але через деякий час із тих непримітних пуп'янків розвиваються великі і смачні плоди, вкриті рожево-білою шкіркою. Та на цьому "секрет" яблуні не закінчується. Розріжте плід, і ви в ньому жодної зернини не знайдете. Звідки їм тут взятися, коли ніякого запилення не було. Тому їх розмножують лише вегетативним способом. Прищеплені живці зберігають материнську здатність плодоносити без традиційного запилення.

Плодоносить яблуня щороку, не страшні їй весняні заморозки. Плоди достигають на Спаса, лежать близько місяця.

Особливо були смачні й великі у 2002 р.

Д.Й.Драпала,
с. Чагарі, Збаразький р-н,
Тернопільська обл., 47372


Стенлі

"Шарка" — головна проблема

Вірусне захворювання, яке називають віспа сливи, або "шарка", у наукових колах "plum pox potyvirus (PPV)" — за шкодочинністю та негативним впливом на ефективність вирощування сливи сьогодні з певністю можна прирівняти до таких хвороб, як парша яблуні та груші, чи кокомікоз вишні. Та як і найстрашніші вірусні захворювання людини, "шарка" на сьогодні, не зважаючи на багаторічну історію, не має засобів лікування та ефективних хімічних засобів захисту.

Ознаки наявності інфекції

Ознакою наявності вірусної інфекції є комплекс зовнішніх аномалій, що спостерігаються в уражених дерев (Глушак Л.Ю. та ін., 1993; Шестопал З.А. та ін., 1999). Перші ознаки захворювання на "шарку" у вигляді широких кілець, плям, смуг від світло-зеленого до блідо-жовтого кольору з'являються на весняному листі, коли воно досягає нормальних розмірів (у травні — червні). Протягом вегетаційного періоду залежно від сорту симптоми на листках можуть маскуватися або зберігати свою інтенсивність до самої осені.

У липні захворювання спостерігається вже і на плодах. Характер та ступінь розвитку симптомів на плодах сливи є критерієм оцінки чутливості або толерантності її сортів до збудника "шарки".

На чутливих сортах, уражених вірусом "шарки", видно некротичний візерунок у вигляді темно-зелених кілець та смуг. М'якуш плодів під такими плямами ущільнений, забарвлюється в бурий колір, просочується камеддю та стає гіркий на смак. Подібний візерунок можна спостерігати і на кісточці. Уражені плоди дрібнішають, передчасно достигають і опадають за 20—30 днів до достигання основного врожаю.

У толерантних сортів на плодах некротичного візерунка немає. На шкірці може спостерігатись мозаїчне забарвлення без деформації, яке з достиганням плодів маскується, і такі плоди не втрачають свого товарного вигляду. У деяких дерев може бути пригнічений ріст, всихання окремих гілок.

Збудником "шарки" є ниткоподібний вірус. Поширюється головним чином живцевим матеріалом під час окулірування, щеплення живцем, а також через насіння з уражених дерев та переноситься попелицею.

Найефективнішим методом запобігання захворюванню є вирощування стійких і толерантних сортів. Заходами боротьби є обстеження насаджень, викорчовування та спалювання хворих дерев; знищення попелиці як поширювача захворювання.

Якщо видимі ознаки хвороби з'явилися у серпні, видалення хворих дерев сливи до вересня дає змогу зупинити поширення хвороби. Навіть у садах з великим процентом хворих дерев цей захід дає позитивні результати та є економічно оправданим (Knewitz H., 1966). Слід пам'ятати, що швидкість поширення вірусу в природних умовах дуже висока: кількість уражених дерев чутливих сортів може щороку подвоюватись! (Szabo Z., Nyeki J., Orobva M., 1991).

Повноцінне вирощування важливих, але в певній мірі уразливих сортів, можливе лише після відбору та розмноження безвірусного чи оздоровленого садивного матеріалу.

У зв'язку з підтвердженим природним ураженням вірусом "шарки" вишні повстистої слід уникати її вирощування біля насаджень сливи (Глушак Л.Ю. та ін., 1993; 1995; Кирик М.М. та ін., 1996), забезпечувати просторову ізоляцію не менше 500 м.

Хронологія поширення

Вперше вірусну "віспу" сливи знайшов у Болгарії Д.Атанасов (1932) та описав під назвою "віспа", або "шарка". Пізніше (у 1936 р.) наявність хвороби зафіксована в Югославії. А на кінець XX ст. вона набула епідеміологічного поширення в багатьох країнах центральної Європи (Австрія, Болгарія, Чехія, Угорщина, Польща, Румунія — ураження садів сягало 90 % (Ravelonandro M., Renaud R., Scorsa R., Salesses G., 1977).

На теренах колишнього Радянського Союзу, у Молдавії — за попередніми даними Попушой І.С., у 1966 році зафіксовано ураження сортів Угорка молдавська, Угорка італійська і Голдань чорна та стійкість до "віспи" сортів Ренклод Альтана, Персикова та Анна Шпет. Однак ступінь ураження різних сортів сливи в Молдавії навіть на початок 70-х років у достатній мірі не встановлений (Патерило Г.А., 1973). За станом на 1980 р. авторитети від садівництва вказують, що "шарка" сливи поширена скрізь, але більше в південних районах (Єрьомін Г.В., Вітковський В.Л., 1980).

Внаслідок проведених у 1991—1997 рр. обстежень кісточкових насаджень у 10 господарствах та 12 дослідних закладах Московської, Вологодської, Іванівської, Кіровської, Самарської, Тульської, Тамбовської областей та Краснодарського краю Росії і тестування близько 6000 зразків — наслідки виявились вражаючими. Вірус "шарки" сливи, який є об'єктом внутрішнього та зовнішнього карантину, виявлений у колекціях Всеросійського селекційно-технологічного інституту садівництва та розсадництва (ВСТІСР), Державного ботанічного саду Російської академії наук (ДБС РАН), Ленінської держсортодільниці та промислового саду ДГ "Центральное" ВСТІСР (Московська область), Тульської держсор-

тодільниці і в насадженнях Кримської дослідно-селекційної станції ВІР Краснодарського краю (Метлицька К.В., Приходько Ю.Н., 1998). Частота виявлення вірусу "шарки" (PPV) становила 48,1 %!

Ще більш вражаючим виявилось те, що вірус "шарки" трапляється не тільки на сливі, але і на вишні, що раніше, чи не вперше було виявлено в ВНДІ садівництва ім. Мічуріна (Тамбовська обл.) та Селекційно-технологічному інституті плодівництва Молдови (Метлицька К.В., Приходько Ю.Н., 1996). Це явище пізніше підтверджене і в Туреччині, коли методом "ELISA" було проаналізовано 1019 зразків (859 абрикоса, 120 вишні, 21 мигдалю та 19 персика). Санітарний стан абрикоса виявився досить задовільним (ураження не вище 0,3 %), однак вишня та мигдаль мали зараження відповідно 21 і 33 % (Sipahioglu Y.M., Myrta A., Abou-Granem N., Di Terlizzi, Savino V., 1999).

В Україні внаслідок тестування дерев сливи на Придніпровщині виявлене ураження сортів Ротонда,



Угорка італійська

під час вирощування сливи

Натуся, Ренклод Альтана, і не виявлено вірусу в сортів Стенлі, Кишинівська рання, Анна Шпет, Ашатан, Каліфорнійська, Ренклод ранній синій, а в умовах Львівщини — ураження до 42 % молодих дерев на окремих масивах (Глушак Л.Ю., Таранухо М.П., Супрун К.І., 1993). Пізніше підтверджено, що хвороба поширена в західному регіоні України та в Закарпатті (Шестопал З.А., Файфер Д.Г., Шестопал Г.С., 1999), а найбільше уражувані поширені там сорти Угорка звичайна та Угорка італійська.

Досягнення садівничої науки у виведенні стійких сортів

На VI Міжнародному симпозіумі із сливи, що відбувся у Польщі в серпні 1977 р., було підтверджено, що шкодочинність "шарки" надзвичайна, і що кращий засіб запобіганню хворобі — вирощування стійких сортів. Зараз багато наукових закладів та лабораторій європейських країн досліджують це захворювання та відбирають і виводять стійкі сорти.

Найвагоміші результати отримали вчені Югославії. Там з 1959 по 1986 р. в Інституті садівництва (м. Чачак) виведено сорти, що є толерантними (Чачакська рання, Чачакська наіболія, Вальєвка) та слабко уражуються вірусом "шарки" (Еліка, Валерія, Чачакська родна та Чачакська лепотіца) (Paunovic S.A., 1993). На початку 90-х років в Югославії сорти Чачакська лепотіца, Чачакська наіболія та Вальєвка включені до основного сортименту і починають вирощуватись у промислових масштабах (Ogasanovic D., Paunovic S., Pantelic Z., 1993). Сорт Чачакська родна, який був класифікований як високочутливий до "шарки", також вирощується в заражених районах, оскільки морфологічні ознаки плодів не "торкались" захворюванням, а їхнє опадання перед збиранням урожаю компенсувалось надзвичайно високою врожайністю та чудовою якістю плодів. Встановлена також сильна чутливість до "шарки" сортів Угорка ажанська 707, Кишинівська рання, Лоріда, Прімакотес, Тардікотес, а найвища — у сорту Стрінава. З високою стійкістю до захворювання виділено новий болгарський сорт Габровська (Rankovic M., Ogasanovic D., 1995).

Уже з 1970 р. вивчено югославські сорти та впроваджено у виробництво в Угорщині (Apostol J., 1997), а в 1993—1996 рр. — детально їх вивчено в умовах Польщі (Hodun G., Hodun M., Grzyb Z.S., 1997). Паралельно, протягом 1992—1996 р. у Польщі здійснено 79 комбінацій міжсортових схрещувань сливи з використанням в якості батьківських пар уже вказаних стійких до вірусу сортів. Зараз вивчається більше двох тисяч сіянців у саду (Jakubowski T., 1997).

У Німеччині внаслідок гібридизації у 1980 р. сортів R.Gerstetter, Стенлі та Президент з сортами Чачакська лепотіка та Чачакська наіболія отримано близько 40 % гібридів, толерантних або стійких до "шарки" (Hartmann W., 1997). А вже в останні роки XX століття, в університеті м. Хохенхейм, виділено шість сортів, які поєднали стійкість до "шарки" з високою якістю плодів. Це сорти: Презента (1981 р.), Ханіта (1991 р.), Катінка (1992 р.), Єлена (1993 р.), Фелзіна (1994 р.) і Тегера (1995 р.) (Hartmann W., 1997). Окрім того, в Інституті м. Гензенхейм виведено три дуже пізніх та стійких до вірусу сорти — Топ, Топпер та Топхіт (Jacob H.B., 1997).

В Україні за попередніми даними, толерантними до "шарки" є сорти вітчизняної селекції Волошка, Ода, Синичка та Ренклод київський (Шестопал З.А., Файфер Д.Г., Шестопал Г.С., 1999).

На жаль, інтенсивність прояву захворювання у конкретного сорту мінлива по роках, що і є причиною частого запізнення з виявленням хвороби в саду.

Загалом сорти розподіляють на 4 групи (Szabo Z., Nyeki J., Orova M., 1991) в регіонах, де наявна "шарка": дуже чутливі (не рекомендуються до вирощування); чутливі (придатні для вирощування за умови високої їх продуктивності); мало чутливі (якість плодів знижується в незначній мірі); стійкі.

Вирощування стійких сортів — практично єдиний метод боротьби з вірусним захворюванням!

В.В.Павлюк,
канд. с.-г. наук, Інститут садівництва УААН
Фото В.В.Павлюка

РОЗВЕДЕННЯ ЦЕСАРОК

(закінчення. Поч. у № 4)

Утримання батьківського стада цесарок

Батьківське стадо цесарок утримують у типових приміщеннях, подібних за розміром і конструктивними особливостями до тих, що використовуються для утримання курей та індиків.

Стадо цесарок утримують на глибокій підстилці або в клітках. Технологія їх утримання має забезпечувати отримання від кожної несучки максимальної кількості інкубаційних яєць.

Годівниці та напувалки у пташнику ставлять ближче до стін, так, щоб залишилося більше місця для вільного переміщення птиці.

Для цесарок характерні весільні ігри, тому для них у цей період потрібен відповідний простір.

Пташник облаштовують сідалами із розрахунку на 5—6 дорослих цесарок. Сідала роблять із бруска 4x5 см. Відстань між рейками повинна бути 35—38 см. Установлюють їх на висоті 40—45 см від підлоги.

Комплектують батьківське стадо в 20—22-тижневому віці. Самців залишають з добре вираженим селекційним типом (велика голова, міцний шолом, червоні сережки і велика випукла восковиця. Самка для відтворення — з об'ємистим, але звислим животом.

Основні технологічні параметри утримання цесарок батьківського стада:

Статеве співвідношення, гол.	1 : 4
Термін використання птиці, тижнів	22
Щільність посадки, гол./м²	5
Фронт годування на голову, см	6
Фронт напування на голову, см	2
Температура повітря у пташнику, °С.	15—18
Відносна вологість, %	65—70
Швидкість руху повітря, м/с: взимку	0,2—0,6
влітку	0,3—1,0

Світловий режим для батьківського стада цесарок установлюють з 28-тижневого віку, різко збільшуючи світловий день, з 8 до 16 годин на добу.

До кінця продуктивного періоду тривалість світлового дня доводять до 18 годин на добу. Освітлення у пташнику на рівні годівниць повинно бути 15—20 лк. За такого світлового режиму перші яйця від цесарок отримують через три тижні після початку збільшення світлового дня.

А ще через три тижні яйця досягають стандартної маси і стають цілком придатними для інкубації. За рівномірного світлового режиму цесарки несуться 7—8 місяців. Яйцекладка у них починається в березні—квітні і триває усе літо. До того ж інкубаційна якість яєць протягом усього продуктивного періоду перебуває на високому рівні.

По місяцях яйцекладка цесарок має такий вигляд: березень — 4 яєць, квітень — 11, травень — 22, червень — 26, липень — 24, серпень — 19, вересень — 11, жовтень — 3 яєць; усього 120 яєць. З листопада по лютий цесарки не відкладають яєць.

Якщо поліпшити умови утримання та годування, від цесарок можна мати 150 яєць і більше. Самки здатні нести запліднені яйця протягом 10—12 днів після природного осіменіння.

Утримуючи батьківське стадо цесарок взимку, їх випускають на прогулянки біля пташника. Влітку цесарки краще себе почувають під навісом на вигулах або на пасовищах.

Під час яйцекладки, щоб цесарки не губили яєць, їх утримують на огородженому вигулі біля пташника і випускають на пасовище тільки у другій половині дня, після знесення яєць.

Відклавши 20—30 яєць, цесарка сідає їх насиджувати. Але якщо її розгуляти, вона знову продовжує яйцекладку.

Батьківське стадо цесарок можна утримувати в клітках. Спочатку птиця в клітці поводиться агресивно, а з часом звикає. Але таке утримування у присадибному господарстві не рекомендується через дуже низьке запліднення яєць.

Після п'яти місяців продуктивного періоду птицю вибраковують, оскільки через зниження несучості та виводимості молодняка утримання цесарок стає економічно не вигідним.

Поведінка цесарок у стаді

У процесі одомашнення цесарки майже не змінилися. І донині вони зберегли багато звичок диких предків. Наприклад, відмовляються нести яйця в гнізда, дуже лякливі, бояться шумів, різких звуків, необережних рухів.

Характерною особливістю цесарок є звикання їх до зміни температури повітря. Вони легко витримують 30-градусну спеку і 30-градусний мороз.

Під час вирощування молодняка на м'ясо в клітках, у них не утворюються наміни (водянки) на грудному м'язі, що є великою вадою для курей.

Молодняк швидко розвивається у перший місяць життя. Якщо в добовому віці маса цесаренят становить 28—30 г, то в 30-денному вона збільшується до 300—400 г, а в 75 днів — сягає 1,1—1,2 кг.

У перші дні життя цесаренята перебувають у стані дрімоти: вони майже не рухаються, не їдять. Рефлекс на дзьобання у них проявляється лише на другу добу життя. Дзьобають корми вони своєрідно, роблячи швидкі рухи дзьобом і розкидають його ліворуч і праворуч.

Воду п'ють, не поспішаючи, набравши в дзьоб, вони повільно її ковтають.

Відпочивають цесаренята також своєрідно, простягнувши ноги і поклавши голову із заплющеними очима на підлогу.

Дуже люблять купатися у піску і підстилці. В денний час ведуть активний спосіб життя, постійно в русі, переносять з одного місця на інше палички або зелені гілячки.

У них добре розвинуте чуття організму на повторення, що робить один, неодмінно підхоплює усе стадо.

Варте уваги й те, що цесарки швидко звикають до господаря, впізнають його по голосу, одягу, рисах обличчя.

Однією із особливостей поведінки цесарок є відчуття господи. Тож, випущені з ранку на пасовище, вони на ніч повертаються на подвір'я.

Цесарки звикають до режиму годування: тут вони нетерплячі під час приготування корму й активно реагують на його роздачу.

Птиця, навіть за повноцінного годування, пробує на смак усе, що їй потрапляє на очі.

Цесарки дуже агресивні, коли їх ловити. Ловити їх слід, застосовуючи сітку, якою накривають птицю. Спіймавши, цесарку потрібно тримати за крила і ноги.

Під час збудження птиця видає неприємні пронизливі звуки, схожі на скрипіння незмащеного воза. Їхня корисна властивість — прагнення годуватися на пасовищі.

Під час вирощування цесарок у пташнику, в нічний час, використовують синє світло.

Гостро відчуває настання ночі і молодняк у клітках. Тому всім цесаренятам з 20-денного віку підрізають крила.

З перших днів вирощування у стаді цесарок встановлюються стосунки, які грунтуються на пануванні одних і підлеглості інших. З віком агресивність птиці збільшується. Цесарки вищих рангів першими поїдають корми і перебувають біля годівниць більше часу, ніж підлеглі особи.

Будова внутрішніх групових стосунків і форм спілкування цесарок між собою свідчить про їхню високу стадність.

За пасовищного утримання цесарки тримаються групою по 10—30 голів, яку очолює вожак. Формувати групи цесарок слід одновіковою птицею.

Переміщувати молодняк під час вирощування не рекомендується. У роботі з цесарками слід дотримуватися тиші і бути обережнішими.

Складання раціонів

Раціон — це набір різноманітних кормів, що відповідає нормі годування птиці на відповідний період (доба, сезон, рік). Коли кормовий раціон повністю відповідає потребі птиці в по-



живних речовинах, протеїні, мінеральних речовинах та вітамінах, він називається збалансованим. Якщо годувати птицю такими раціонами, можна одержати високу продуктивність за найменших затрат кормів.

Раціони для птиці складають, користуючись нормами годування та даними щодо вмісту поживних речовин у кормах. Використання птицею поживних елементів залежить у першу чергу від правильного набору кормів у раціоні.

Співвідношення кормів у раціонах птиці за комбінованого способу годування таке: ціле зерно (2 види) — 35 %, зерно розмелене (3—4 види) — 35, корми тваринного походження (сухі) — 7, зелені, соковиті — 20, мінеральні (без гравію) — 3 %.

Вранці згодовують третю частину добової норми цілого зерна, а решту — увечері. У друге й третє годування дають зволожені суміші кормів.

За сухого способу годування птиці згодовують винятково сухий повноцінний комбікорм. Його засипають до годівниці у вигляді борошна або суміші з зерном (по 50 % їх маси) чи з гранульованим кормом.

Цей спосіб годування кращий, бо можна повністю механізувати підготовку і роздавання кормів, вони менше розсипаються, а птиця поїдає їх рівномірніше.

Мінеральні корми: черепашник, вапно та гравій повинні бути постійно в годівницях, а свіжа вода в напувалках.

Найкраще використовуються корми тоді, коли згодовують їх не один, а одночасно кілька видів. Кожний вид корму має свої особливості за вмістом і співвідношенням різних поживних і мінеральних речовин та вітамінів.

Використання поживних речовин концентрованих кормів збільшується, якщо до раціону ввести соковиті корми. Додавання кормів тваринного походження до рослинних білків підвищує коефіцієнт їхнього використання.

Правильне годування — це забезпечення птиці всіма поживними речовинами з сприятливим їхнім співвідношенням у раціоні.

До раціону вводять 3—4 види зернових, коренебульбоплоди, макуху або шроти, корми тваринного походження, мінеральні, трав'яне борошно, мікроелементи.

Корми птиці згодовують комбінованим та сухим способом. За комбінованого способу годування раціони складають із сухого і пророщеного зерна, комбікорму і борошнистих сумішей, мінеральних і соковитих кормів.

Ціле пророщене зерно і частину борошна згодовують окремо. З решти концентрованих кормів виготовляють вологі мішанки з соковитими, зеленими кормами, збираним молоком, вареними відходами м'яса. За комбінованого способу годування корми роздають відповідно до встановленого розпорядку дня.

Ліс може годувати

В умовах присадибного господарства для годування птиці як додатковий корм можна використовувати дикоростучі рослини, які розмножуються насінням. Цим насінням частково можна замінювати в раціонах зерно-борошняні корми. Перед згодовуванням насіння бур'янів та лучних трав розмелюють або ошпарюють окропом.

Пташиний послід піддають тепловій обробці протягом двох місяців. Усе це роблять для того, щоб насіння бур'янів разом з пташиним послідом не потрапило на грядку.

Лобода і щириця. Насіння збирають, коли воно осипається. Для годування птиці його розмелюють, борошно запарюють і змішують з пшеничними відходами.

Кінський щавель. Насіння збирають, коли воно жовтіє. Згодовують розмеленим і запареним у вигляді вологих мішанок переважно водоплавній птиці.

Буркун білий і жовтий. Збирають насіння у червні після того, як спаде ранкова і вечірня роса. За поживністю воно прирівнюється до гороху.

Для годування птиці можна використовувати також насіння кропиви, курячого проса, лопуха, мишачого горошку, чини.

Плоди лісових дерев і кущів. Шипшина. В 100 г плодів міститься 4,12 мг каротину, в 1 г висушеної маси — 0,03 мг вітаміну B_2 і дуже багато вітаміну С.

Горобина. Плоди збирають з вересня до глибокої осені. Це — багатий вітамінний корм. Каротину у два рази більше, ніж у моркві.

Бузина червона й чорна. Плоди збирають на початку липня.

Верба. Як ранньовесняний корм для водоплавної птиці використовують жіночі суцвіття.

Ясен. Насіння достигає восени і висить на дереві всю зиму. Тому збирати його можна не лише восени, а й взимку. У ньому міститься багато білка й жиру і дуже мало таніну.

Липа. Липові горішки достигають у вересні—жовтні, але довго висять на дереві. Збирають їх пізно восени і взимку. Поживність горішків невисока. Згодовують птиці після розмелювання і запарювання.

Ліщина. Напровесні розпускаються чоловічі суцвіття — сережки лісової ліщини. У висушеному вигляді за поживністю вони прирівнюються до пшеничних висівок. Збирають до повного цвітіння.

Береза біла. Плоди — дрібненькі горішки з крильцями, зібрані у сережки. Збирають насіння у другій половині літа, просушують і обмолочують. Під час збирання насіння можна згодовувати птиці у свіжому вигляді. За поживністю відповідає злаковим висівкам.

Вільха. Суцвіття збирають з листопада по квітень. Згодовують у вигляді вологих мішанок. Перед використанням суцвіття подрібнюють.

Акація біла. Стручки білої акації збирають пізно восени або взимку, просушують і обмолочують.

Дуб дає насіння через 4—5 років. Жолуді достигають у жовтні, тоді ж обпадають. Зібрані жолуді просушують. Згодовувати птиці їх можна, лише коли із них будуть видалені дубильні речовини. Для цього жолуді ошпарюють окропом і вимочують у воді протягом двох діб. Потім їх знову просушують і перемелюють. За поживністю борошно із жолудів відповідає зерновому корму з низьким вмістом білка. Щоб повністю використати обпадаючі жолуді, у дубових лісах або лісосмугах випасають індиків та водоплавну птицю.

Хвоя. В 1 кг хвої міститься близько 50 мг каротину. Вона багата на вітамін С. Заготовляють зелені лапки довжиною 10 см з 15 листопада по 1 березня. Подрібнюють на частини довжиною 3—5 мм і згодовують у вологих мішанках: курям — по 7 г, качкам та індикам — 15, гусям — 30 г на добу.

Деревні зелені листяні віники — поживний вітамінний корм для птиці. В 1 кг його міститься 100—130 мг каротину. Заготовляють віники з 15 червня по 15 липня. У цей період у листках найбільше каротину. Для використання придатні віники з липи, клена, берези, осики, верби, тополі.

Гіллячки товщиною 1 см зрізують садовими ножицями або ножем. Збирають їх у віники і зв'язують так, щоб, висихаючи, вони не розсипалися. Сушать віники у затінку під навісами. Маса одного віника в сухому вигляді — до 1 кг, вони мають бути зелені, повнолисті, не пересушені. Для згодовування їх підвішують у пташнику і на вигулах.

Ці безкоштовні природні резерви ми, на жаль, часто спалюємо на своїх ділянках, прикопуємо і приорюємо, а до лісів і лісосмуг здебільшого не заглядаємо, а якщо ідемо, то тільки по дрова, ягоди чи гриби. Тим часом ліс — це ще й велика комора кормів для домашньої птиці.



Гусей до забою бажано спеціально відгодовувати

У світовій фауні птиць відзначено різні рекорди, які багато в чому засвідчують біологічну особливість кожного виду. В числі видатних досягнень пернатих, цих незвичайно пластичних представників тваринного царства, — рекорд висоти польоту. І належить він не орлу, а героям нашої статті — гусям. Диких гірських гусей було помічено льотчиками над Гімалаями на висоті понад 9 км, а в "Книзі рекордів Гіннеса" записано, що вище всіх літають нільські гуси — на рівні 17 км.

Свійські гуси успадкували від своїх диких предків багато корисних якостей, у тому числі для людей, — це швидкий ріст і висока м'ясна швидкоспілість.

Гуска стала свійською після курки, але значно раніше від качки. Страва з гусака була однією з головних на банкетах наших предків. Коли індичок привезли з Америки до Європи, гуска посіла друге місце на наших пташиних дворищах і на кухні.

Близько одного мільйона гусей вирощують у США щорічно. Вони шановані в Канаді, а в Польщі, Угорщині, Чехії та Словаччині, Франції і Бельгії є святковими птахами.

Характерна особливість м'яса гусей — високий рівень повноцінних білків та незамінних амінокислот, велика кількість жиру, який легко витоплюється, і багатого ненасиченими жирними кислотами.

У гусячому м'ясі є також специфічні екстрактивні (ароматизуючі) речовини, які надають йому своєрідного запаху та смаку.

Тушки гусенят-бройлерів на 45—50 % складаються з м'язової і на 20 % — з кісткової тканини, 15—20 % — шкіра і підшкіряний жир і близько 5 % — внутрішній жир.

У дорослих гусей значно більше жиру. М'ясо гусей, завдяки тонким м'язовим волокнам і легкій будові з'єднувальних тканин, добре засвоюється людиною. Жир майже не містить холестерину, так що боятися атеросклерозу не варто.

Гусятина належить до висококалорійних продуктів харчування — в 1 кг її міститься понад 4000 кілокалорій.

М'ясо молодих і дорослих гусей відрізняється за хімічним складом і поживною цінністю. До м'яса молодої птиці належать тушки гусей, у яких не скостенів хрящовий кіль грудної кістки, не ороговів дзьоб, шкіра еластична на тушці й ніжна на ногах. Її маса повинна бути не менше 1,6 кг.

Тушка дорослих гусей має масу від 2,7 до 5—6 кг, кістлявий кіль і зроговілий дзьоб. У молодої птиці жир білого кольору, а не жовтого.

В умовах присадибного господарства вигідніше вирощувати гусенят на м'ясо без випасів до 70—90—добо-

Тушка готова. Приготувати з неї святкову страву — це теж мистецтво і вимагає великого терпіння. Ось деякі апробовані в домашніх умовах рецепти приготування святкової гуски.

Гуска на рожні. Гуску добре потрошать і обсмалюють на ній маленьке пір'ячко або пух, миють і всередині натирають сіллю, обсипають тертим білим хлібом і смажать на рожні до тих пір, поки шкірочка зарум'яніє і почне хрустіти.

Гарнір до гуски — це велика варена картопля і цибуля, нарізана товстими долями. Замість салату подають мочені яблука або квашені огірки, прикрашаючи гуску зеленню. Напої — на смак, краще червоне виноградне вино.

Гуска з яблуками. Тушку гуски, приготовлену, як і в попередньому випадку, начиняють кисло-солодкими яблуками (краще антонівки), які заздалегідь очищають від шкірочки і серцевини. Гуску кладуть на деко, підливають трошки води, обкладають картоплею, яка нарізана на частини. Смажать гуску в печі або в духовці, поки гарно зарум'яніє, поливаючи її власним соком або олією, якщо вона не дуже жирна. До гуски подають салат або квашені яблука, солоні огірки, зелень, напої і коктейлі на свій смак.

Гуска з гречаною кашею. Круту гречану кашу змішують з нарізаною і підсмаженою в олії цибулею, додають сіль, перець і трохи бульйону, а хто любить пожирніше, то непогано додати на свій смак доброї олії.

Потім такою кашею фарширують гуску і смажать у печі або в духовці, поки вона добре зарум'яніє, поливаючи гуску власним соком або олією. Готову до вживання гуску прикрашають зеленню, на столі повинні бути овочі і соуси. Вино або горілка народних рецептів тільки поліпшить апетит.

Гуска смажена в пергаменті (фользі). Обсушену тушку гусака натирають сіллю і перцем, зовні змащують жиром (рослинною олією або вершковим маслом). Гомілки зв'язують ниткою, кладуть у кульок з пергаменту або фольги відповідного розміру і кінець зав'язують. Кульок збризкують водою, кладуть на решітку в духовку і засмажують. За температури духовки +200—220°С для смаження 1 кг м'яса достатньо 50 хвилин. Щоб пергамент не дуже пересихав, його збризкують холодною водою. Виймають гуску з духовки, обережно знімають упаковку, тушка повинна бути м'якою.

Подають гуску з відвареною або смаженою картоплею, цілою або розрізану на частини, добре пасують солоні огірки. Напої та коктейлі до святкового столу на свій вибір.

До кожної святкової страви підходять гарні тости, їсти треба не поспішаючи, відчувати смак гуски і дякувати господарям.



вого віку. Утримують їх у загоні, щедро годують комбікормами, додаючи 50 % за масою свіжої зелені, відходів кухні, саду й городу.

З 60-добового віку молодняк починають вибірково забивати. Самці ростуть швидше, тому їх ріжуть раніше, ніж самок.

З гусячого м'яса на птахопереробних підприємствах готують напівфабрикати, кулінарні та ковбасні вироби, консерви. Їх виготовляють і в домашніх умовах.

Іноді домашні господарки віддають перевагу купівлі на ринку живого гусака. В цьому випадку треба звернути увагу на те, щоб він був здоровий. У такої птиці блискучі випуклі очі, густе і чисте пір'я, вона добре рухлива.

Для приготування печені в горщичках слід купувати молодого гусака, бо його м'ясо смачніше. Для молодої птиці характерно: грудна кістка гнеться, шкіра біла, волосинки, які покривають шкіру, короткі і їх мало, колір ніг і дзьоба світліших відтінків.

У молодих гусей зіниця оточена тонким білим кільцем, а в старих гусей розвинутіший живіт, клоака розширена.

До святкового столу гусей бажано спеціально відгодовувати, тоді вони набувають високої якості. Як це робити? Гусей на два тижні ставлять на відгодовування по декілька голів у невеличких загонах або одного гусака садовлять до дерев'яного ящика шириною 25—30 см, обмежують його рух. Годують його в цей період не менше трьох разів на добу подрібненою кукурудзою, поживними пшеничними висівками, вівсом, ячменем.

У задній частині ящика роблять проріз, через який випорожнення провалюється на підлогу або на лист для зручності його прибирання. Передню частину ящика роблять з планок, між якими гусак вільно просовує голову до корита з кормом і водою.

Після відгодовування гусей забивають і через 2—3 години після цього тушку общипують. За цей час гусячий жир захолоне і за сухого общипування шкіра не буде пошкоджуватися. Перед тим, як забити, гусей утримують 18—24 години голодними, але воду дають досхочу.

П.І.Івашков,
канд. с.-г. наук,
П.А.Нарожний, *канд. ветеринарних наук*

Від редакції. *Шановні друзі! Редакція "ДСГ" уже випустила у світ окремими виданнями такі книги: "Пташиний двір. КУРИ", Пташиний двір. ГУСИ", "Пташиний двір. КАЧКИ", "Пташиний двір. ІНДИКИ".*

Ці книги можна придбати безпосередньо у редакції за редакційною ціною, а також їх можна замовити з пересиланням поштою накладною платою.

Зараз у редакції "ДСГ" готується до видання "Пташиний двір. ЦЕСАРКИ". У планах "ДСГ" видати книги про всі види птахів, що утримуються в домашніх господарствах. А оскільки подібної довідкової літератури на книжкових ринках недостатньо, то ми хочемо, щоб наші видання якомога швидше побачили світ.

Колектив редакції "Бібліотека "Дім, сад, город", який працює над цими виданнями, вважає, що така література сьогодні українському господареві, а особливо молодому, конче потрібна й тому робитиме все можливе, аби той, хто придбає ці книги, дістав з них найповніші відомості з утримання, розведення та лікування домашньої птиці.

А повне зібрання цих видань для господаря може бути своєрідною енциклопедією про домашнє птахівництво.

Отже, тому, хто хоче мати в господарстві курей чи, скажімо, гусей та інших пернатих, котрі б гарно неслися й виводили високопродуктивне потомство, допоможуть видання "Бібліотеки "Дім, сад, город".

Реєстраційне свідоцтво №00639 від 12 квітня 2002 року

Хвороба, небезпечна для курей, індиків та фазанів



Ви собі купили курчат на інкубаторній станції. Вони були жваві, добре поїдали корм, ніяких відхилень у поведінці не зауважили. Минає один—два тижні й з курчатами щось сталося.

Багато з них важко дихали, постійно витягували вперед голови, захоплювали повітря широко розтуленим дзьобом, з напівзаплющеними або повністю заплющеними очима.

Минає два—три дні й ці ознаки ще більше загострилися і навіть з'явилися нові, такі, як, скажімо, кашель, тремтіння та стріпування головою, у деяких курчат виділяються з ротової порожнини кров'яні згустки, слиз.

Деякі курчата тріпають головою немовби хочуть звільнитися від чогось важкого, що хилить голову донизу.

Із носової порожнини виділяється піна, із очей витікає слиз білуватого кольору, синіє голова.

Часто (до 60%) за таких ознак птиця гине. Все те, що бачили у своїх курчат, дуже характерне для інфекційного ларинготрахеїту (ІЛТ) із надміру гострим перебігом.

Отже, за гострого перебігу хвороби хворіє 80—95% птиці, але смертність нижча, ніж за надміру гострого перебігу, хвороба триває 4—5 днів. За цього перебігу птиця каркає і стогне, гине до 20 %. За підгострого перебігу гине птиці 10—15%, а від хронічного — 1—2%.

Коли ж птиця страждає на цю хворобу, можна ще помітити такі ознаки, як тривога, переляк, зниження несучості та відставання в рості.

Що можна побачити на розтині трупа (коли доріжемо) птиці?

По-перше: це запалення трахеї із крововиливами, пробки із згустків крові, або слиз з кров'ю, у ротовій порожнині — наліт, у носових порожнинах і на кон'юнктиві очей слизо-гнійну або волокнинну рідини, у легенях — застій крові, в кишківнику — кабарально-геморагічне запалення, подібне може спостерігатися у клоакальній сумці.

Заражатися птиця може повітряно-крапельним шляхом, а також через корм, воду, предмети догляду.

Кури, що перехворіли протягом року, можуть бути носіями збудника, які виділяють вірус до середовища, у якому перебувають.

Хворобу можна зауважувати в усі пори року, але перебіг її загострюється в періоди різких кліматичних змін.

Вірус може поширюватися на великі відстані з повітряними масами на 10—15 км.

Переносниками вірусу є дика птиця, гризуни, люди, транспорт.

Запобігання

Збудник у приміщенні зберігається 10—20 днів, у навколишньому середовищі — 80 днів, у заморожених тушках — 19 місяців, у патологічному матеріалі — за температури 8—10°С — понад 370 днів.

Під час діагностики ІЛТ унеможливлюють такі хвороби, як Ньюкасла, віспа, А-гіповітаміноз.

Цю роботу може здійснити ветлабораторія (районна, обласна, Центральна), до якої потрібно надіслати патматеріал (птицю, яка загинула).

Якщо діагноз підтвердився, в неблагополучному дворі або фермі здійснюють комплекс ветеринарно-санітарних заходів.

З цього питання допоможе ветлікар (місцевий районний, міський).

З метою запобігання ІЛТ птицю вакцинують. Вакцину задають з водою або закапують в око чи аерозольно.

Краще, якби цю роботу здійснив ветлікар. Вакцина може бути власного виробництва (Україна), або зарубіжного (фірма Інтервет, Голландія).

У дворах чи фермі, неблагополучних за ІЛТ, усю хвору птицю краще забити, тушки проварити і можна вживати в їжу, уражені органи знищити.

Відбувати якісну дезінфекцію приміщення, вигулу, місця забою 2%-ним розчином їдкого натрію, підігрітого до 45°С, або ж 2%-ним розчином хлорного вапна, 10%-ним розчином кальцинованої соди (температура +60°С), а краще вірконом С — 1:600 (розведення).

Із дезінфектантів та з питань проведення дезінфекції краще проконсультуватися з ветлікарем.

Для попередження бактеріальної мікрофлори, яка може проявлятися одночасно з ІЛТ, в присутності птиці застосовують йодтриетиленгіколь (на 1 м^3 повітря приміщення беруть 2,5—2,8 мл препарату), який вводять аерозольними апаратами, витримують приміщення 25 хвилин, а потім подають свіже повітря.

Добре себе зарекомендував за ІЛТ однохлористий йод (аерозольно, доза 0,5 мл на 1 м^3 приміщення, експозиція — 30 хвилин). Застосовують ще кришталевий йод — 0,3 г, алюмінієву пудру — 0,03 г, до яких додають декілька крапель води і відбувається термічна реакція з виділенням парів йоду. У цій парі витримують птицю 30 хвилин.

У здійсненні заходів буде успіх, якщо в кожному випадку консультуватися з спеціалістами.

Н.Боцуляк,
ветлікар

ЕМ-технології — надія овочівника

Працюючи на садово-городніх ділянках, вкрай важливо зберігати чистоту ґрунту і повітря. Цього можна досягти, якщо відмовитися від забруднення природного середовища пестицидами, широко застосовувати сучасні біотехнології.

Основний недолік всіляких засобів захисту рослин у тому, що при їх застосуванні не завжди можна отримати очікуваний результат. Крім того, до будь-яких отрутохімікатів рано чи пізно шкідники звикають. Це науково доведено дослідженнями для більш як 500 шкідників. Особливість усіх шкідників — здатність до швидкого розмноження. Якщо після дії того чи іншого отрутохімікату загине навіть дуже багато шкідників, все ж залишаться імуностійкі екземпляри, які дадуть потомство, що нещадно знищуватиме культурні рослини, відповідно знижуючи врожай. Через 2 — 3 роки систематичних обробок ефективність застосування отрутохімікатів знижується на 60—70 %. Отрутохімікати, які використовуються на садово-городніх ділянках, тривалий час зберігаються в ґрунті і не піддаються розкладанню мікроорганізмами. Особливо сильно їх дія проявляється в перші дні після внесення в ґрунт. Практично доведено, що гербіциди, пригнічуючи бур'яни, наприклад на картоплі, відчутно порушують численність мікроорганізмів і структуру мікробних ценозів ґрунту, при цьому протягом місяця порушуються умови мінерального живлення рослин, пов'язані з діяльністю ґрунтової мікрофлори.

Інший недолік отрутохімікатів — слабка вибірковість їхньої дії. Вони знищують "своїх" і "чужих". Насамперед вражають нервову систему, розвинуту в перетинчастокрилих, до яких належать такі корисні комахи, як бджоли, джмелі, наїзники тощо (вороги більшості шкідливих комах). А сарана, трипси, листоблішки, попелиці й інші шкідники з менш розвинутою нервовою системою залишаються неушкодженими і стають невразливими до отрутохімікатів.

Третій недолік пестицидів — здатність нагромаджуватися в організмі людини, порушуючи при цьому склад кишкової мікрофлори і спричиняючи дизбактеріози, які є причиною багатьох захворювань. Майже всі отрути, потрапляючи в організм людини навіть у мізерно малих дозах, не виводяться з нього, а накопичуються. І хоча вони не вбивають людину відразу, але постійно підточують її здоров'я. Важка хвороба може розвинутися через 10—20 років і при цьому бути практично невиліковною.

Тому необхідність використання нешкідливих для навколишнього середовища і людини біологічних методів захисту рослин від хвороботворних бактерій і всіляких шкідників очевидна. В Україні лідером серед біотехнологій є ЕМ-технологія. Важливою перевагою ЕМ-технології є її простота, економічність, доступність і, безперечно, ефективність.

Для успішного застосування ЕМ-технології потрібно знати основні тенденції розвитку живого світу ґрунту, що при бажанні зробити неважко. Однак, домогтися значних успіхів, наприклад, збільшити врожай не на 30—50%, а скажімо, на 200, чи навіть 500%, можна лише, коли розумно використовувати весь комплекс можливостей нової технології.

Препарат ЕМ-5 для боротьби з шкідниками.

Унікальність ЕМ-5 полягає в тому, що він абсолютно нешкідливий для людини, але водночас є надійним засобом для запобігання хворобам рослин і для боротьби зі шкідливими комахами. Процес ферментації, що відбувається на листі і плодах, робить їх неїстівними для комах і несприятливими для розвитку хвороботворних вірусів, бактерій і грибів. ЕМ-5 виготовляється з основного препарату ЕМ-1 у такому співвідношенні: вода — 600 мл, патока (старе варення) — 100 мл, оцет столовий — 100 мл, горілка — 100 мл, ЕМ-1 — 100 мл. Препарат вважається готовим для використання через тиждень, коли перестане виділятися газ.

Препарат розводять водою у співвідношенні 1:1000 і мілкодисперсно розпилюють по рослинах 1—2 рази на тиждень на самому початку вегетації, тобто перш ніж з'являться шкідники і хвороби. ЕМ-5 необхідно застосовувати регулярно. Це не пестицид, що може швидко усунути проблему. Щоб мати гарантований результат, концентрацію розчину варто збільшити до 1:500, 1:300 і навіть до 1:100 і розпилювати щодня. Це неодмінно різко зменшить чисельність комах і приведе до повного їх зникнення.

Для більшої ефективності перед обприскуванням до розчину додають настоянки антиокислювачів та лікарських рослин: часнику, червоного перцю, алое, деревію, бадилля моркви, подорожника, ромашки аптечної, листя волоського горіха.

ЕМ-компост лише за один місяць.

ЕМ-компостування — найпродуктивніше використання наявної в господарстві органіки (торішнього листя, бур'янів, бадилля, сучків, тирси тощо). Ефект від внесення в компостну купу ЕМ-препарата виявляється як у стрімкому прискоренні швидкості компостування, так і в підвищенні поживної цінності одержуваного добрива. Якщо звичайний компост готують упродовж кількох років, то ЕМ-компост можна використовувати вже через місяць після закладання. Він — продуктивне джерело підвищення родючості ґрунту і значного підвищення врожаю.

Приготування ЕМ-компосту. Для цього придатна будь-яка органіка (листя, бур'яни, бадилля, гілки тощо), яку складають на купу шарами. Крім органіки основною складовою частиною ЕМ-компосту є родючий ґрунт (10 % загальної маси). А потім купу рівномірно поливають ЕМ-розчином, розведеним у співвідношенні 1: 100 нехлорованою водою. Витрата ЕМ-препарату — 1 л на тонну органіки. Оптимальною як для швидкості, так і якості процесу компостування є вологість 45—55% і температура 23—28°С. Через 3 — 4 тижні компост готовий. ЕМ-компост найпростіше вносити простим розкиданням, з наступним загортанням невеликим шаром землі шляхом розпушування грунту. Удобрену ділянку варто відразу полити.

ЕМ-технологія допоможе відродити природну родючість ґрунтів, виростити екологічно чисту продукцію, вирішити багато інших екологічних проблем, а відтак створити навколо людини середовище, в якому вона буде почуватися здоровою і щасливою.



Овочівник Олег Киричук з Новоукраїнки Обухівського району Київської області, застосувавши "Байкал - ЕМ -1-У" зібрав з кожної сотки майже по 500 кг картоплі сорту Слов'янка.

Захистіть своїх тварин

У природі існує безліч гельмінтів (глистів). Зокрема близько 70 їх видів вчені налічують в Україні. Потрапляючи з навколишнього середовища в організм тварин, гельмінти спричинюють шкідливий різнобічний вплив на різні системи організму. Гельмінтозні захворювання можуть бути з вираженими ознаками, але найголовніше — мають субклінічний (без симптомів) або клінічний перебіг. Супроводжуються вони зазвичай втратою апетиту, виснаженням, послабленням імунітету, зниженням відтворної функції та продуктивності. Також погіршується зовнішній вигляд тварини: шерсть втрачає блиск, еластичність, з'являється лупа, тварина стає апатичною та малорухливою. Деякі з гельмінтозів небезпечні також для людей. Зараження відбувається через продукти тваринництва і під час догляду за домашньою худобою. Тож, аби запобігти цьому, слід приділяти постійну увагу питанням дегельмінтизації свійських тварин, особливо собак та котів, які є постійними супутниками людини. Тим більше, що зараз це стало зовсім легко і просто — є якісний вітчизняний препарат для боротьби із гельмінтами у тварин. Називається він "Альбендазол" (виробництва дочірнього підприємства Борщагівського хімфармзаводу "Натуропрепарат"). Цей засіб ефективний проти всіх видів глистів і придатний для різних тварин. Випускається у формі таблеток та 10-процентного порошку. А також з'явилась новинка — Альбендазол із запахом та смаком яловичини для дрібних тварин (собак та котів).

Якщо у вас виникають питання щодо Альбендазолу, то спеціалісти ДП "Натуропрепарат" із задоволенням нададуть всю необхідну інформацію за телефонами **(044) 471-06-20 та 458-93-42.** Знаходиться підприємство за адресою: **вул. Миру, 17, м. Київ.**

На правах реклами





До редакції надійшов лист від молодої вчительки ***Ліни Леонідівни Чернявської*** *з с. Єлизаветівки Миколаївської області .*

Вона пише: "Наша сім'я постійно користується порадами із журналу "Дім, сад, город". Я вирішила взяти участь у конкурсі Господиня. Вся "сіль" рецепту піци "Лариса" в тому, що страва готується з тих продуктів, які є під рукою. Якщо вдома немає масла, можна обійтись без нього. Коли немає сметани — замінити майонезом. Але якщо використати всі компоненти, то "Дока-піца" може відпочивати. Спробуйте — не пошкодуєте!"

Піца "Лариса"

В одній склянці теплого молока розвести 50 г пресованих дріжджів. Додати два яйця, 2–3 столові ложки цукру, 1 чайну ложечку солі, 1/3 склянки олії, 1/5 пачки масла (або маргарину), 1/3 склянки сметани або майонезу (можна класти і сметану і майонез разом). До цих компонентів додаємо 3–4 склянки борошна. Замішуємо тісто. Воно має бути м'яким, але не крутим та не липнути до рук. Залишаємо тісто на годину в теплому місці. Зверху, щоб не підсихало, змащуємо олією. Після того як тісто підійде, форму чи сковороду добре змащуємо олією, боки форми також змащуємо. Тісто ділимо на дві частини. Це на дві піци. Однією частиною, піднявши краї, вистеляємо форму. Зверху змащуємо томатом, кладемо нарізану кружальцями цибулю, потім шар сиру, шматочки м'яса (можна ковбасу, фарш, гриби, пюре, все що є придатне), притрусити перцем, посолити. Зверху прикрасити кетчупом, майонезом. Випікати піцу треба в духовці хвилин тридцять. По запаху відчуєте, що піца вже готова. Потім так само готуєте другу піцу із тіста, що залишилося.

Лечо "Марія"

Чотири літри томатного соку чи 6 кг помідорів треба кип'ятити 10 хв. Потім кладемо до нього почищений і нарізаний скибочками болгарський перець (5 кг) і варимо до готовності, додаємо 3 столові ложки солі, 1 склянку цукру, 1 склянку оцту, 1 склянку олії, 18 штук гвоздики, 20 штук духмяного перцю. Гіркий перець додаємо за бажанням. Все кип'ятимо і розкладаємо в підготовлені стерильні літрові банки. Закатуємо кришками. Готового лечо має бути 7 — 8 банок.

Конкурс «Господиня»

Пропонуємо читачам рецепти, які надіслала до редакції молода сім'я ***Романових*** *із Хмельницької області.*

М'ясо по-верховинськи

Покладіть на деко зварені і змащені маслом макарони. Зверху на них маленькі шматочки сирого м'яса. Все це полийте майонезом і присипте тертим твердим сиром. Запечіть у духовці до готовності м'яса.

Голубці з тертої картоплі

Запарюємо листя свіжої капусти, а тим часом чистимо картоплю, миємо і натираємо на тертушці. Трохи віджимаємо сік. Додаємо до картоплі за смаком сіль, перець, одну зварену і розім'яту картоплину, підсмажену на олії цибулю. Фарш вимішуємо і загортаємо в листя капусти (заздалегідь зрізавши потовщення), складаємо шарами в каструлю, заливаємо бульйоном або водою і на помірному вогні варимо до готовності. Якщо є умови, то дуже смачно запекти голубці з сметаною у печі.

Пряники

Треба: *0,5 л кислого молока, одну чайну ложечку соди, склянку цукру, 3 яйця (жовтки відділяємо від білків), 100 г меду і 100 г борошна (скільки вбере тісто).* Замішуємо і розкачуємо тісто. Формою виробляємо пряники, зверху змащуємо збитими білками з цукром.



Трояндочки

Беремо: *200 г домашнього сиру, 200 г маргарину або сметани, 1/4 чайної ложечки соди, 3 яйця, 2 склянки борошна. Борошно і соду змішуємо одразу.* Сир, сметану. жовтки перемішуємо, додаємо борошно з содою, ретельно вимішуємо тісто і залишаємо його на 30 хв. в прохолодному місці. Білки трьох яєць збиваємо з двома склянками цукру. З тіста розкачуємо корж і склянкою вирізуємо кружечки. Решту тіста знову розкачуємо, змащуємо збитими білками з цукром, згортаємо в рулет і ріжемо на шматочки. Беремо круже-

чок тіста, кладемо на нього шматочок рулетика (так з'єднуємо усі кружечки і рулетики). Випікаємо трояндочки в духовці.

Коктейль "Карнавал"

Цей коктейль цікавий тим, що правильно приготовлений він має оригінальний вигляд. У склянці чітко видно різнокольорові шари. Для приготування потрібні високі вузькі келихи і широкий ніж.

Усі компоненти перед приготуванням слід добре охолодити. У склянку кладемо лід, потім до стінки келиха прикладаємо ніж і по ньому повільно вливаємо *полуничний сироп (60 г), далі ананасовий сік (60 г), потім апельсиновий сік (60 г), напій "Тархун" (60 г).* Наливати треба обережно, щоб компоненти не змішувалися між собою. Якщо все зробите правильно, кольори не змішаються, а будуть стояти шарами.

Коктейль "Тріада"

Щоб приготувати одну порцію коктейлю, треба мати 50 г морозива, 50 г кип'яченого молока, 50 г виноградного соку. Перед приготуванням напою усі компоненти охолоджуємо. Молоко і сік збиваємо у міксері або в банці з щільно закритою кришкою і виливаємо в келих. Зверху в напій кладемо кульки морозива. Подаємо такий коктейль з трубочкою і чайною ложечкою.

***Криворотько Даша** з міста Слав'янська Донецької області в листі до редакції пише: "Мені 12 років. Вся наша сім'я з задоволенням читає ваш журнал. Я дуже люблю солодощі, приготовлені за рецептами моєї мами і бабусі. Хочу поділитися цими рецептами з читачами".*

Медовий торт

Щоб спекти коржі, треба мати: *3 склянки борошна, 200 г маргарину, 3 яйця, 2 столові ложки меду, 1 чайну ложечку соди.* Для крему: 200 г вершкового масла, 1 банку згущеного молока, 100 г цукрової пудри. Розтоплений маргарин ретельно змішуємо з яйцями, цукром, медом і ставимо каструльку на водяну баню. Постійно помішуючи, додаємо одну чайну ложечку соди. Коли суміш підійде, всипаємо півтори склянки борошна і помішуємо до тих пір, поки тісто не загусне. Знімаємо його з плити і додаємо ще півтори склянки борошна. Ретельно вимішуємо. Із тіста формуємо 10 кульок, розкачуємо 10 коржів і випікаємо в духовці, стежачи щоб не пригоріли. Коли коржі охолонуть, змащуємо їх кремом, прикрашаємо. Перед вживанням витримуємо пару годин.

Пиріг "Скороспілий"

Три яйця розтираємо з склянкою цукру, додаємо дрібку соди. Сковороду або деко змащуємо маслом, посипаємо манною крупою або паніровочними сухарями, кладемо очищені і нарізані скибочками яблука і заливаємо їх рідким тістом. Випікємо при температурі 200°С протягом 20 хвилин.



Хрумке печиво

Беремо: 500 г борошна, 250 г цукрової пудри, 1 яйце, 50 г вершкового масла або маргарину, 200 г сметани. Замішуємо тісто і даємо йому постояти 30 хв. Потім розкачуємо тісто в тонкий пласт, вирізуємо з нього різні геометричні фігурки і випікаємо в духовці до рум'яного кольору.

Морозиво з грецькими горіхами

Треба: *220 г цукрової пудри, 750 г молока, 220 г грецьких горіхів, 6 яєць.* Яйця обережно розділяємо на жовтки і білки. Яєчні жовтки ретельно розтираємо з цукровою пудрою, доливаємо молоко і всипаємо добре подрібнені ядра грецьких горіхів. Суміш ставимо на слабенький вогонь і швидко збиваємо до появи бульбашок. Після цього знімаємо з плити, продовжуючи збивати, поки суміш не охолоне. Проціджуємо через сито, домішуємо густу піну із 6 білків і виливаємо у формочку. Ставимо в морозильну камеру. Як тільки суміш загусне, морозиво готове до вживання.

Весняне варення із м'яти

У травні в квітниках уже є м'ята перцева. Якщо зимові запаси варення закінчилися, можна приготувати свіже дуже смачне і лікувальне варення. Беремо 30—40 гілочок м'яти, промиваємо, заливаємо 0,5 л води і варимо на помірному вогні 15—20 хв., даємо добу або й дві настоятись. Після цього відвар відціджуємо, додаємо 1 кг цукру, тремо 1 лимон разом із цедрою, рідину відціджуємо до варення. Якщо лимона немає, то можна використати 0,5 чайної ложечки лимоннної кислоти. Варення варимо доти, поки рідина не перестане розтікатися по тарілці. Таке варення дуже корисне і допомагає при застудних захворюваннях і болях у шлунку.

Варення із пелюсток вишні

Якщо у вас багато вишень і ви не боїтеся втратити майбутній урожай ягід, то можна зварити варення із пелюсток. Склянку пелюсток вишні заливаємо склянкою густого цукрового сиропу, даємо добу настоятись. До варення обов'язково треба покласти гілочку вишні, тоді воно набуде чудового чайного кольору. Потім доводимо до кипіння і знімаємо з вогню. Через добу знову ставимо на вогонь і кип'ятимо кілька хвилин. Варимо варення доти, поки рідина не перестане розтікатись по тарілці. Лимонну кистоту додаємо за смаком.



ПОДАРУЙТЕ РАДІСТЬ ДІТЯМ!









Шановні читачі! У вашій родині зростають діти, але вони ще не знайомі з журналами "Яблунька" та "Чарівна казка". Саме для них редакція підготувала приємний сюрприз — подарунковий комплект "Яблунька".

У складі комплекту: 5 журналів "Яблунька", 2 журнали-розфарбовки "Чарівна казка", ігрові книжечки — "Кросворди" та "Забави".

До комплекту увійшли найцікавіші випуски журналу "Яблунька" за 2002—2003 роки.

Доміно "Лісові подарунки", гра "Веселі малята", казка-театр "Ріпка" з іграшками-саморобками, подорож у країну динозаврів, казка "Горбоконик", чудові рецепти з "Веселої кухні", захоплюючі розповіді про тварин і рослини, гумор, загадки, безліч цікавого і корисного, казки-розмальовки "Семеро зайченят" і "Золотокоса русалонька".

Редакційна вартість комплекту — 10 грн .

Комплект "Яблунька" надсилаємо післяплатою. Поштові витрати сплачує замовник.

Надсилаючи замовлення вкажіть вік дитини.

Замовлення надсилайте на адресу: журнал "Яблунька", пр. Ю.Гагаріна, 17-а, м.Київ-94, 02094. Довідки за телефоном (044) 552-94-60.

Комплект "Яблунька" — чудовий подарунок для дітей віком 3—12 років.



Шановні читачі! До редакції журналу "Дім, сад, город" надходять скарги від передплатників комплекту журналів "Дім, сад, город" +"Яблунька" (передплатний індекс 40306).

Читачі невдоволені тим, що журнал "Яблунька" надходить до них нерегулярно. Бувають випадки, що у журналах відсутні вкладки з іграми та розфарбовками. Деколи журнали "Яблунька" та "Чарівна казка" не доставляють передплатникам, пояснюючи це тим, що ці видання не вийшли з друку.

Кількість передплатників комплекту журналів "Дім, сад, город" + "Яблунька" становить понад 5000 осіб, але ми шанобливо ставимось до кожного свого читача і кожне звернення зі скаргою нас засмучує, а іноді навіть обурює. У зв'язку з цим редакція дитячих журналів "Яблунька" та "Чарівна казка" буде щомісячно надавати інформацію про випуск цих видань на сторінках журналу "Дім, сад, город".









До відома передплатників!

Журнал "Яблунька" №1,2003 р.

Підписано до друку 11.02.2003 р.

Обсяг видання : 16 стор.+ вкладка-гра "Веселі малята" — 8 стор.

Журнал-розмальовка "Чарівна казка" № 1, 2003 р. ("Семеро зайченят")

Вийшов з друку 10.03.2003 р.

Обсяг видання 16 стор.

Журнал-розмальовка "Чарівна казка" №2, 2003 р. ("Золотокоса русалонька")

Вийшов з друку 01.04.2003 р.

Обсяг видання 16 стор.

Журнал "Яблунька" № 2, 2003 р.

Підписано до друку 15.04.2003р.

Обсяг видання 24 стор. + вкладка-розмальовка 4 стор.

Читачі повинні одержати видання до Великодніх свят.

Готуються до друку :

Журнал-розмальовка "Чарівна казка" № 3, 2003 р. ("Дивовижні пригоди Ахмеда").

Плановий випуск — перша декада травня.

Журнал "Яблунька" № 3, 2003 р.

Плановий випуск — перша декада червня.

Нагадуємо, що журнали "Яблунька" та "Чарівна казка" є двомісячниками, тобто надходять до передплатників раз на два місяці.



Жінка після 50-ти. Життя без хвороб.



Життя жінки, котра перетнула межу 45—50 років, дуже нагадує осінню природу. З одного боку — це найбагатша пора року, коли важка праця навесні та влітку вже приносить заслужені плоди. Ось і жінка у віці за 50 набуває безцінного досвіду, що змушує її перебувати у круговерті справ і турбот. Найчастіше клопоту накопичується стільки, що вже не залишається часу на саму себе. І тут зовсім недоречно підступають проблеми із здоров'ям. Хочемо ми того чи ні, вік все ж таки бере своє. Машину часу поки що не винайшли, та й сам час ще нікому не вдалося зупинити. Ближче до 50-ти років кожна друга жінка починає відчувати дискомфорт, пов'язаний з функціонуванням сечостатевої системи, сухість та свербіння у піхві тощо. У деяких жінок неприємні відчуття настільки сильні, що неможливо заснути, а звернутися до лікаря з такими інтимними проблемами часто-густо вони просто соромляться, і виникає замкнуте коло. Часто жінки плутають такий стан з циститом і намагаються лікуватися антибіотиками, лише згодом розуміючи, що просто викидають гроші на вітер. Річ у тому, що тут потрібне втручання не уролога, а гінеколога.

Відомо, що з віком припиняється вироблення багатьох жіночих гормонів, зокрема естріолу. Це впливає на функціонування усіх органів, у тому числі і сечостатевої системи (ССС). Звідси і характерні скарги: сухість та свербіння у піхві, часте і болісне сечовипускання, нетримання сечі навіть під час кашлю та чхання. І, аби нормалізувати роботу ССС, потрібно не просто полегшити симптоми проявлення розладу, а забезпечити організм тим, чого йому не вистачає. Ще 30 років тому було винайдено засіб, що допомагає жінкам досить спокійно сприймати вікові проблеми, принаймні ті, з якими зустрічаються жінки віком від 50-ти років і старші.

ОВЕСТИН містить естріол — природний жіночий гормон, що дуже ефективно відновлює pH і мікрофлору піхви. У естріолу дуже невеликий період дії, він не впливає на ендометрій та сироватковий рівень ФСГ та ЛГ, завдяки чому не потребує паралельного вживання прогестагенів. Застосування ОВЕСТИНУ відновлює еластичність тканин і запобігає запаленням шкіри та слизової оболонки. Значне полегшення жінка зазвичай відчуває вже за 5—7 днів щоденного застосування ОВЕСТИНУ. Цей препарат компенсує дефіцит гормонів і немов омолоджує слизову оболонку та шкіру, крім того запобігає запальним процесам. До того ж, ОВЕСТИН прекрасно зарекомендував себе у перед- та післяопераційній терапії у жінок в постменопаузальному періоді при оперативних втручаннях через піхву.

Практика свідчить, що ОВЕСТИН — надзвичайно ефективний, а найголовніше, — абсолютно безпечний препарат. ОВЕСТИН не має ніякої системної дії на організм, не впливає на масу тіла, а тривалість його застосування не обмежена. Нагадаю, що ОВЕСТИН продається у вигляді таблеток, крему та свічок, дві останні форми дозволено купувати без рецепту лікаря. То ж усім жінкам, у яких критичні дні відійшли в минуле, а почалися нові неприємні відчуття, пов'язані з функціонуванням сечостатевої системи, хочу порадити: обов'язково звертайтеся до гінеколога або запитуйте в аптеках ОВЕСТИН, лікуйтеся і будьте здорові!

Ольга Компанієць, *лікар — терапевт*
Адреса для листування: 01030, Київ, вул. Б.Хмельницького, 52,
Представництво компанії "Органон"

У номері:

Фотоконкурс 2

Щедра грядка

Курінний М.П. Овочі без поливу на Херсонщині 4
Скоряк Г.А. Розсада з пасинків 6
Коваленко Ю.Ф. Адретта: смачна і навариста . . .7
Олар В.В. Огірки у траншеї 7
Філіпчук П. Щороку з помідорами 8

Квітник

Демченко Н., Грехова Н. Нарциси в озелененні .10

Ходімте в сад

Тараненко Л.І. Черешня: в умовах Донбасу - головне морозостійкість 12
Яхимович О.В. Вплив мікрокліматичних умов на підбір плодових та ягідних культур 14
Попадюк М.В. Айву вважаю доброю підщепою для груші 15
Мазур П. Мульчування плодових дерев 16
Вкладка "Господар" *17-32*
Драпала Д.Й. Не цвіте, але плодоносить 33
Павлюк В.В. "Шарка" - головна проблема під час вирощування сливи 34

Домашня ферма

Лашко О. Розведення цесарок (закінчення. Поч. у № 4) 36
Івашков П.І. Гусей до забою бажано спеціально відгодовувати 38
Боцуляк Н. Хвороба, небезпечна для курей, індиків та фазанів .40
Конкурс "Господиня" 44

„Дім, сад, город"
виробничо-практичний журнал
№5, травень, 2003 р.
Головний редактор **М.І.Халимоненко**
Головний художник **Т.П.Колодницька**
Заступники головного редактора
Б.К.Донгаш, І.Ф.Куштенко
Редактори **А.М.Капітульська, О.В.Кисленко**
Дизайн, верстка **В.О.Пономаренко**
Комерційний директор **Г.А.Донець, тел. 552-90-45**
Реклама, оголошення **В.О.Давидко, О.К.Шевченко, тел. 552-95-11**
Розповсюдження, маркетинг
Т.І.Лазебник, тел.552-94-60
Видання зареєстровано, серія КВ, № 3536 від 23.10.98
Підписано до друку 22.04.2003 р.
Загальний тираж 148 300 прим. (у тому числі: російською мовою і в комплектах з іншими журналами — 28 600 прим.)
Ціна договірна.
Адреса: пр.Гагаріна, 17-а, Київ-94, 02094. Тел. (044) 552-95-13
E-mail: dsg@iptelecom.net.ua; dsg@i.kiev.ua

Комп'ютерний набір, верстку зроблено у редакції журналу «Дім, сад, город».
Надруковано у Державному видавництві «Преса України».
03148, Київ-148, вул.Героїв Космосу, 6.
З. 0118305.

На 1-й стор. обкладинки фото Т.Колодницької

Індекс 74142



ISSN 0235-6368. Дім, сад, город. №5, 2003. 1-48 с. Ціна договірна.